

VAASAN YLIOPISTO

KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA

MARKKINOINTI

Essi Vesterinen

**OHJATUN TAIDEHARRASTAMISEN MERKITYKSELLISTYMINEN KUL-
LUTTAJILLE**

Markkinoinnin
pro gradu -tutkielma

VAASA 2012

SISÄLLYSLUETTELO	sivu
KUVIOLUETTELO	5
TAULUKKOLUETTELO	5
TIIVISTELMÄ	7
1. JOHDANTO	9
1.1. Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	10
1.2. Tutkimuksen näkökulma ja tutkimusote	11
1.3. Tutkimuksen rakenne	11
1.4 Rajaukset ja keskeisten käsitteiden määrittely	12
2. OHJATTU TAIDEHARRASTAMINEN VAPAA-AJAN KULUTTAMISEN KENTÄSSÄ	13
2.1 Suomalaisten vapaa-aika	13
2.1.1 Vapaa-aika käsitteenä	13
2.1.2 Suomalaiset vapaa-ajan kuluttajina	15
2.1.3. Ohjattu taideharrastaminen Suomessa	19
2.2. Psykologiset tarpeet taideharrastamisen taustalla	27
2.3. Taideharrastaminen osana identiteettiä - Harrastukset symbolisen kulutuksen näkökulmasta	29
2.4 Taideharrastamisen tavoitteellisuus	31
2.5. Taideharrastaminen elämyksenä - harrastaminen hedonismin näkökulmasta	34
2.6. Luovuus ja hyvinvointi	37
2.7. Taideharrastamisen yhteisöllisyys	40
2.8. Yhteenveto	42
3. METODOLOGIA	45
3.1. Ryhmähaastattelu tutkimusmenetelmänä	45
3.2. Haastateltavien valinta ja haastattelujen organisointi	46
3.3. Datan analysointi	50
3.4. Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	50

4. OHJATUN TAIDEHARRASTAMISEN MERKITYKSELLISYTMINEN KULUTTAJILLE	52
4.1. Harrastuksen valinta ja siihen liittyvät tunnetilat	52
4.1.1. Tuntemukset ennen ohjattuun harrastamiseen menoa	54
4.1.2. Tuntemukset harrastamisen aikana	55
4.1.3. Tuntemukset kokoontumisen jälkeen	56
4.1.4. Harrastamisen parhaat puolet	57
4.1.5. Harrastamisen negatiiviset puolet	58
4.1.6. Muut harrastukset	59
4.2. Taideharrastaminen osana identiteettiä - Harrastukset symbolisen kulutuksen näkökulmasta	59
4.2.1. Harrastuksen asema elämässä	61
4.2.2. Vaatteet, itsellä, muilla.	63
4.3 Taideharrastamisen tavoitteellisuus	64
4.4. Taideharrastaminen elämyksenä - harrastaminen hedonismien näkökulmasta	65
4.5. Luovuus ja hyvinvointi	67
4.6 Taideharrastamisen yhteisöllisyys	70
4.7. Yhteenvedo	72
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	75
5.1. Ohjattu taideharrastaminen harrastamisen vapaa-ajan kentässä ja siihen liitetyt merkitykset	75
5.2 Taideharrastamisen yleiset teemat ja ohjatun taideharrastamisen merkityksellistymisen malli	79
5.3. Manageriaaliset implikaatiot	84
LÄHDELUETTELO	86
LIITTEET	
Liite 1: Teemahaastattelujen runko	92

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Tutkielman rakenne	12
Kuvio 2. Vapaa-ajan jakautuminen toiminnoittain.	17
Kuvio 3. Luova harrastaminen Suomessa	20
Kuvio 4. Tanssin harrastaminen Suomessa.	20
Kuvio 5. Suomalaisten soittoharrastaminen	22
Kuvio 6. Kuvataiteen harrastajien osuus väestöstä.	24
Kuvio 7. Käsitöiden harrastaminen Suomessa	25
Kuvio 8. Teatteriharrastaminen Suomessa	26
Kuvio 9. Minän rakentuminen henkilökohtaisesti ja sosiaalisesti.	31
Kuvio 10. Kykyjen ja haasteiden kasvaessa nautinto kasvaa.	32
Kuvio 11. Elämysten neljä aluetta.	36
Kuvio 12. Identiteetti muodostuu heimojäsenyyksien kombinaationa.	40
Kuvio 13. Yhteisöllisyyden kehittyminen vakavassa harrastamisessa.	41
Kuvio 14. Ohjatun taideharrastamisen merkitysulottuvuudet utilitaristiselle kuluttajalle	42
Kuvio 15. Ohjatun taideharrastamisen merkityksellistymisen hedonistiselle kuluttajalle	43
Kuvio 16. Ohjatun taideharrastamisen merkityksellistymisen utilitaristiselle kuluttajalle	77
Kuvio 17. Ohjatun taideharrastamisen merkityksellistymisen hedonistiselle kuluttajalle	78
Kuvio 18. Ohjatun taideharrastamisen merkityksellistymisen malli	83

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Haastateltavat	48
-----------------------------------	----

VAASAN YLIOPISTO
Kauppätieteellinen tiedekunta**Tekijä:**

Essi Vesterinen

Tutkielman nimi:

Ohjatun taideharrastamisen merkityksellistyminen kuluttajille

Ohjaaja:

Marti Laaksonen

Tutkinto:

Kauppätieteen maisteri

Oppiaine:

Markkinointi

Aloitusvuosi:

2007

Valmistumisvuosi:

2012

Sivumäärä: 94

TIIVISTELMÄ

Kymmenen viimevuoden aikana omakohtainen taideharrastaminen on lisääntynyt Suomessa kaikissa ikäryhmissä ja vuoteen 2020 mennessä sen arvioidaan edelleen kasvavan. Kasvuun arvioidaan vaikuttavan paitsi ikärakenteen ja koulutusrakenteen muutokset, myös asenteiden muutokset. Katsotaan, että tulevaisuustrendit, kuten aineeton, ekologinen ja eettinen kulutus sekä vapaa-ajan, elämänlaadun, kiireettömyyden sekä niin sanotun leppoistelu (down shifting) korostuminen puhuvat kulttuurin merkityksen kasvun puolesta. Puhutaan myös luovan luokan aikakaudesta, jossa luovuus näkyy tarpeena toteuttaa itseään ja tuottaa elämyksiä. Mahtuuko perinteinen taiteenopetus tähän tulevaisuuskuvaan, vai kaipaavatko kuluttajat kenties jotain aivan uutta, jotain aidompaa ja omaehtoisempaa?

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten ohjattu taideharrastaminen merkityksellistyy kuluttajille. Tarkoitukseen päästään analysoimalla aikaisempia tutkimuksia sekä empiirisen tutkimuksen kautta. Tutkimuksen ote on fenomenologis-hermeneuttinen ja aineistonkeräysmenetelmänä käytetään focus group -haastatteluja. Aikaisemman tutkimuksen valossa merkityksiksi nousevat yhteisöllisyys, tavoitteellisuus, elämyksellisyys, identiteetin rakentaminen sekä luovuus ja hyvinvointi. Kirjallisuudessa korostuu voimakkaasti ero utilitaristisen ja hedonistisen kuluttajan välillä. Aikaisemman tutkimuksen perusteella utilitaristi tavoittelee harrastuksellaan haasteita, edistymistä ja pitkää uraa, joka taas johtaa yhteisöllisyyteen. Hedonistin tavoitteena puolestaan on mahdollisimman suuri nautinto, eikä hän ole kiinnostunut oppimisesta tai yhteisöllisyydestä.

Tämän tutkimuksen perusteella ohjatun taideharrastamisen tärkeimmäksi merkitykseksi nousee kuitenkin riippumatta harrastajan hedonistisuudesta saati tavoitteellisuudesta oppiminen ja kehittyminen. Vaikka harrastus aloitettaisiin puhtaasta kokeilunhalusta ja elämyshakuisesti, oppiminen ja kehittyminen saavat harrastajan jatkamaan. Oppimisessa taas keskeiseksi nousee kykyjen ja haasteiden tasapaino. Haasteen ylittämistä saatava nautinto on suurimmillaan silloin, kun harrastaja joutuu kykyjensä ääri rajoille kuitenkin ylittämättä niitä. Lopuksi esitellään ohjatun taideharrastamisen merkityksellistymisen malli, joka kytkee luovan harrastamisen merkitykset harrastajan psykologisiin tarpeisiin.

AVAINSANAT: luova harrastaminen, ohjattu taideharrastaminen, focus group, identiteetti, oppiminen, flow, elämyksellisyys, psykologiset tarpeet

1. JOHDANTO

Kulttuuri-, liikunta- ja muilla vapaa-ajan palveluilla on merkittävä asema Suomessa. Vuonna 2008 kulttuurin toimialojen osuus bruttokansantuotteesta oli noin 3 % ja yksityisestä kulutuksesta kulttuurin osuus oli noin 7 %. Paitsi kulttuuritilaisuuksiin osallistuminen, myös omakohtainen taideharrastaminen on lisääntynyt kymmenen viimevuoden aikana kaikissa ikäryhmissä ja vuoteen 2020 mennessä kulttuurin kulutuksen arvioidaan edelleen kasvavan. (Valtiovarainministeriö 2011: 23–24.) Kulttuurin ja kulttuuriharrastamisen kasvuun arvioidaan vaikuttavan paitsi ikärakenteen ja koulutusrakenteen muutokset, myös asenteiden muutokset. Katsotaan, että tulevaisuustrendit, kuten aineeton, ekologinen ja eettinen kulutus sekä vapaa-ajan, elämänlaadun, kiireettömyyden sekä niin sanotun leppoistelun (down shifting) korostuminen puhuvat kulttuurin merkityksen kasvun puolesta. (Valtiovarainministeriö 2011: 23–24, Opetusministeriö 2010: 36.)

Kulttuurin suosion puolesta puhuu myös elämyksellisyyden korostuminen. Kuluttajille ei enää riitä pelkkä konkreettinen tuote tai sen ympärille kiedottu palvelu, vaan markkinat ovat menossa yhä enemmän elämysmarkkinoiden suuntaan. Kuluttajat haluavat palveluista ja tuotteista rakennettuja muistettavia elämyksiä. Passiivinen kulttuurin kuluttaminen on aina ollut elämyskuluttamisen ytimessä, mutta yhtä lailla itse tekeminen ja ohjattu taideharrastaminen voivat tarjota näyttämön elämyksille. (Pine ja Gilmore 1998: 98, Opetusministeriö 2010: 36.) Richard Florida (2002:166–170) puhuu luovan luokan aikakaudesta. Aikakautemme luovuus näkyy hänen mukaansa tarpeena toteuttaa itseään ja tuottaa elämyksiä. Hänen mukaansa ohjatut harrastukset ovat historiaa. Nykyajan ihminen tahtoo kokea jotain aitoa ja oikeaa, kaupungin humua ja tuoksua ja katutaiteilijoita. Luovan luokan ihminen ei ole kovin pitkäjänteinen vaan janoaa aina vaan lisää ja uudenlaisia kokemuksia. Onko siis perinteinen soiton, kuvataiteen, tanssin, käsityön ja teatterinopetus historiaa? Vai kiehtooko siinä vielä jokin?

Suomessa omakohtainen taideharrastaminen tapahtuu pääosin *Taiteen perusopetuksen* piirissä. ”Taiteen perusopetus on koulun ulkopuolista tavoitteellisesti tasolta toiselle etenevää, maksullista, ensisijaisesti lapsille ja nuorille tarkoitettua taidekasvatusta.” Opetusta järjestetään mm. musiikkioppilaitoksissa, kuvataidekouluissa, tanssioppilaitoksissa, käsityökouluissa ym. oppilaitoksissa. Samat oppilaitokset tarjoavat pääosin opetusta myös aikuisille. (Opetusministeriö 2010: 19–20.) Opetusministeriö on kirjannut tavoitteisiinsa sekä luovan talouden edistämisen että taiteen perusopetuksen merki-

tyksen kasvattamisen. Kuitenkin myös opetusministeriössä tunnustetaan kulttuuripolitiikan kipukohdat. Taiteen uusiutumisen peruskivi on kautta aikain ollut monitaiteisuus, eri alojen ilmaisutapojen ja välineiden yhdistely ja soveltaminen sekä vuorovaikutus. Kuitenkin sekä taiteen perusopetus, että taiteen ja kulttuurin tukijärjestelmät perustuvat taiteen alojen perinteiseen jaotteluun, eivätkä ne pysty reagoimaan uusiin taiteen tekemisen muotojen ja kuluttajien elämyshakuisuuden tarpeisiin. (Opetusministeriö 2010:19-21.)

Luovan talouden edistämiseksi opetusministeriö on kaavaillut kulttuuripalvelujen ulkoistamista yhä enenevässä määrin. Tulevaisuudessa julkinen tuki voitaisiin kohdentaa yhä enemmän myös liiketaloudellisiin perusteisiin ylläpidettyyn toimintaan, jolloin myös taiteen monimuotoisuutta voitaisiin tukea paremmin. (Opetusministeriö 2010: 24.) Kehitystä on siis mahdollisesti odotettavissa myös ohjatun taideharrastamisen saralla. Mutta pitäisikö ensin kysyä, mitä kuluttajat taideharrastuksiltaan oikeastaan hakevat ja miksi he harrastavat. Ja voitaisiinko ohjattujen taideharrastusten tarjontaa kehittää paremmin vastaamaan elämyksiä hamuavan luovan luokan tarpeita tai jopa luomaan niitä?

1.1. Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkielman tarkoituksena on selvittää, *miten ohjattu taideharrastaminen merkityksellistyy kuluttajille*. Tarkoitukseen päästään kolmen tavoitteen avulla.

Ensimmäisenä tavoitteena on *luoda esiyymmärrys siitä, miten ohjattu taideharrastaminen sijoittuu harrastamisen ja vapaa-ajan kenttään Suomessa*.

Toisena tavoitteena on *selvittää, millaisia merkityksiä kuluttajat liittävätkin ohjattuun taideharrastukseensa*. Tavoitteeseen päästään sekä analysoimalla aikaisempaa tutkimusta ja harrastamiseen liittyviä psykologisia tarpeita että empiirisesti tutkimalla harrastajien ohjattuun harrastamiseen liittämiä merkityksiä. Toisena tavoitteena on siis vastata kysymykseen siitä, miksi kuluttajat valitsevat ohjatun taideharrastuksen.

Kolmantena tavoitteena on sekä teoreettisen viitekehyksen että empiiristen tulosten pohjalta *muodostaa malli kuvaamaan ohjatun taideharrastamisen merkityksellistymistä ja merkityssuhteita*.

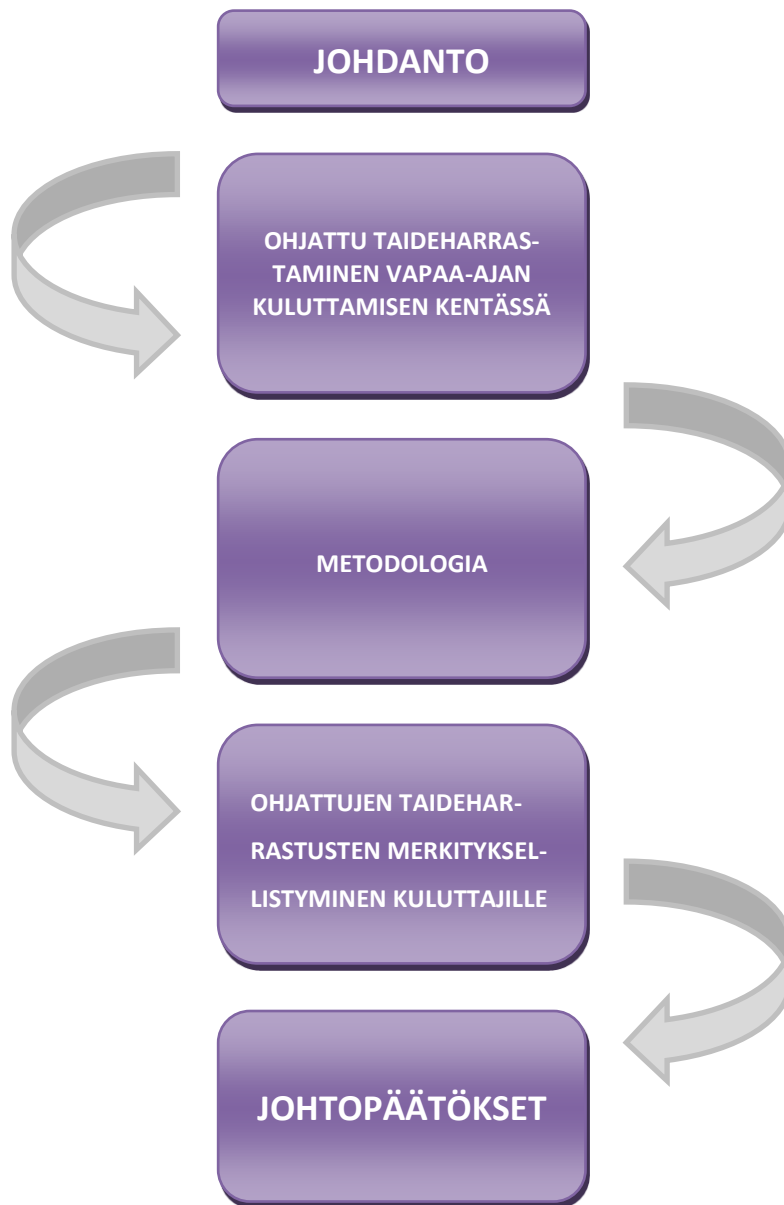
1.2. Tutkimuksen näkökulma ja tutkimusote

Tutkimuksessa lähtökohtana on kuluttajan näkökulma. Tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jossa tarkoituksena on ymmärtää. Ymmärtämisellä tutkimusmetodina tarkoitetaan eläytymistä tutkittavien maailmaan, ajatuksiin, motiiveihin ja tunteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 28.)

Tutkimuksen ote on fenomenologis-hermeneuttinen. Fenomenologisella tutkimuksella viitataan inhimillisen kokemuksen tutkimiseen. Ja koska ihminen ymmärtää kokemukset merkityksinä, fenomenologisessa tutkimuksessa kohteena ovat nimenomaan merkitykset. (Tuomi ym. 2009: 34.) Hermeneutiikalla puolestaan viitataan tulkinnan tärkeyteen merkitysten ymmärtämisessä. Olennaista hermeneutiikassa ovat esiymmärrys ja hermeneuttinen kehä. Esiymmärryksellä viitataan siihen, että mikään tulkinta ei synny tyhjästä vaan se rakentuu aina aikaisemmin tiedon päälle. (Tuomi ym. 2009: 35.) Hermeneuttisella kehällä puolestaan tarkoitetaan dialogia tutkijan ja tutkimusaineiston välillä. Kehämäisen liikkeen kautta oman tulkinnan ja aineiston välillä tutkijan ymmärryksen tulisi jatkuvasti korjautua ja ymmärryksen tutkimuksen kohteesta syventyä. (Aaltola & Valli 2007: 36.)

1.3. Tutkimuksen rakenne

Tutkimus koostuu viidestä pääluvusta, joiden avulla pyritään ratkaisemaan tutkimuskysymys (ks. kuvio 1, s.12). Ensimmäisessä luvussa johdatellaan tutkimuksen aihealueeseen, esitetään tutkimusongelma ja tavoitteet sekä tutkimusote ja näkökulma. Johdantoluku sisältää myös tutkimuksen kannalta keskeisten termien määrittelyn. Toisessa luvussa muodostetaan esiymmärrys siitä, miten ohjattu taideharrastaminen sijoittuu harrastamisen ja vapaa-ajan kuluttamisen kenttään ja millaisia merkityksiä siihen liitetään. Kolmannessa luvussa esitellään empiirisen tutkimuksen metodologia ja tutkimuksen kulku. Neljäs luku koostuu empiirisen aineiston analyysistä peilaten ensimmäisessä luvussa esiteltyyn harrastamisen ja vapaa-ajan kuluttamisen kenttään. Viidennessä luvussa esitellään tutkimuksen johtopäätökset tutkielman alussa esitettyjen tavoitteiden kautta ja muodostetaan lopuksi malli kuvaamaan ohjatun taideharrastamisen merkityksellistymistä. Viimeisessä luvussa esitellään myös tutkimuksen tuloksista johdetut manageriaaliset implikaatiot eli pohditaan sitä, mitä asioita tämän tutkimuksen valossa tulisi painottaa ohjattuja taideharrastuspalveluita konseptoitessa.

Kuvio 1. Tutkielman rakenne

1.4 Rajaukset ja keskeisten käsitteiden määrittely

Tässä tutkielmassa ohjatulla taideharrastamisella tarkoitetaan vapaa-ajalla tapahtuvaa maksulliseen ohjattuun toimintaan osallistumista tanssin, musiikin, kuvataiteen, käsitöiden tai teatterin parissa. Tutkielmassa tarkastellaan nimenomaan aikuisten, tässä tapauksessa 18 vuotta täyttäneiden, harrastuskäyttäytymistä. Lasten kuluttaminen rajataan pois, koska lapset eivät välttämättä itse päättä harrastamisestaan, vaan kulutus päätöksen tekee usein aikuinen toimien yleensä myös maksajana.

2. OHJATTU TAIDEHARRASTAMINEN VAPAA-AJAN KULUTTAMISEN KENTÄSSÄ

Tässä kappaleessa luodaan esiyymmärrys suomalaisten taideharrastamisesta ja siihen liittyvistä merkityksistä avaamalla ensin vapaa-ajan käsitettä ja suomalaisten vapaa-ajan kuluttamista yleensä ja etenemällä sitten nimenomaan suomalaisten taideharrastamiseen ja sen merkityksiin.

2.1 Suomalaisten vapaa-aika

Suomessa vapaa-ajan merkitys on lisääntynyt viimevuosikymmenien aikana työajan lyhentyessä, varallisuustason noustessa ja toisaalta itseilmaisun ja individualismin vahvistuessa yhteiskunnassamme. Seuraavassa luvussa avataan ensin vapaa-aikaa käsitteenä ja sen jälkeen kartoitetaan suomalaisten käyttäytymistä vapaa-ajan kuluttajina aikaisemman tutkimuksen perusteella.

2.1.1 Vapaa-aika käsitteenä

Historiallisesti vapaa-aika nähdään teollistumisen tuotoksena. Teollistuminen vähensi tarvittavan työn määrää ja jätti näin osan päivästä vapaaksi muille aktiviteeteille. Samalla teollistuminen tarjosi työläisille ylimääräistä rahaa, jonka saattoi käyttää vapaa-ajan aktiviteetteihin. (Roberts 1970: 1 ja 23, Roberts 2006: 2-3, Liikkanen, Hanifi & Hannula. 2005:7, Heinonen 2008:3) Teollistuminen synnytti myös kokonaan uuden toimialan, liiketoiminnan, jonka tarkoitus oli vain ja ainoastaan tyydyttää kansalaisten vapaa-ajan tarpeita. (Roberts 1970: 63, Liikkanen ym. 2005:7)

Suomessa vapaa-ajan lisääntyminen tapahtui 1900-luvun kuluessa teollistumisen, kaupungistumisen ja yhteiskunnan rakennemuutoksen myötä. Vuonna 1917 eduskunnassa hyväksyttiin työaikalaki, joka määräsi työpäivän kahdeksantuntiseksi. Vuonna 1939 vuosilomalaki määräsi palkkatyöntekijöille oikeuden kahden viikon vuosilomaan ja 1960-luvulla vuosilomat pidennettiin neljän viikon mittaisiksi. Sotien jälkeisen kulutus- tavarasäännöstelyn purkaututtua vähitellen 1950-luvun puoliväliin mennessä Suomessa alettiin ostaa autoja ja kodinelektroniikkaa, matkustella sekä käydä ravintoloissa yhä enemmän. 1960-lukua pidetään modernin suomalaisen kulutusyhteiskunnan läpimurron vuosikymmenenä. Vuonna 1965 hyväksyttiin laki, joka johti viisipäiväiseen työviik-

koon, joka merkitsi edelleen lisääntyviä mahdollisuuksia mm. harrastuksiin. Vapaa-ajankulutus lähtikin selvään kasvuun ja urheilu- ja ulkoiluharrastukset, lukeminen, joukkoviestintä, matkailu sekä erilaiset kulttuuripalvelut musiikista teatteriin ja opiske- luun alkoivat täyttää suomalaisten lisääntyvää vapaa-aikaa. (Heinonen 2008:5)

Vapaa-ajan määrittelemisen suhteessa työhön on edelleen voimakasta, ja myös suoma- laisten vapaa-aikatutkimuksessa lähes kaikkien haastateltujen vastaukset viittasivat jo- tenkin työhön. Pikkuhiljaa vapaa-aika saa kuitenkin muitakin vivahteita ja haastateltavi- en mainitsemia muita vapaa-aikaan liitettäviä elementtejä olivat mm. 1. harrastukset, TVn katselu, ulkoilu yms., 2. koti, kotona oleminen ja perheen kanssa oleminen sekä 3. laadullisia kuvauksia viitaten muun muassa rentoutumiseen ja mukavuuteen. Suomalai- set määrittelevät vapaa-ajan siis työn vastapainoisuuden lisäksi sosiaalisten suhteiden, kodin ja perheen, sekä harrastamisen kautta. (Liikkanen 2005: 62–64.)

Nykyään vapaa-aika nähdäänkin usein joko 1. asenteena tai tuntemuksena vapaudesta, 2. sosiaalisen toiminnan muotona tai 3. ajankäytöllisenä määreenä (Stokowski 1995:3-6; Bammel & Burrus-Bammel 1996: 34). Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksissa (Pääkkönen & Hanifi 2011:10) vapaa-aika on ennen kaikkea ajallinen määre. Se on ”se osa vuorokaudesta, joka jää jäljelle, kun nukkumiseen, ruokailuun, peseytymiseen ja pukeutumiseen, ansio- ja kotityöhön sekä opiskeluun käytetty aika on vähennetty”. Ti- lastoissa vapaa-aika siis sisältää lähinnä lukemisen ja television katselun, sosiaalisen kanssakäymisen, liikunnan ja ulkoilun, sekä harrastukset. Tässä määritelmässä kaikki välttämättömyyksiksi katsotut asiat, myös nukkuminen, on jätetty pois vapaa-ajan mää- ritelmästä.

Vapaa-aika voidaan nähdä myös monimutkaisemmin. Rojekin (1995: 1) mukaan vapaa- aika on perinteisesti yhdistetty vapauteen, vaihtoehtoon ja tyytyväisyyteen elämässä. Vapaa-aika on se aika elämässä kun ihminen on vapaa velvoitteista ja voi tavoitella va- paasti tyytyväisyyttä. Nykyään näyttää kuitenkin siltä, että usein viettäessämme vapaa- aikaamme, emme ole ollenkaan varmoja, olemmeko tyytyväisiä vai emme, ja vapaus ja valinnat riippuvat vahvasti ajasta, paikasta ja ennen kaikkea muista ihmisistä. Rojekin mukaan vapaa-aika näyttäisikin olevan jokin paikka jossakin, johon yritämme jatkuvasti päästä, mutta joka näyttäisi olevan tavoittamattomissa. Kuitenkin, sen sijaan, että väit- täisi, ettei vapaa-aikaa olisi ollenkaan olemassa, hän korostaa vapaa-ajan sosiaalista luonnetta. Hänen mukaansa vapaa-aika rakentuu ennen kaikkea sosiaalisessa kontekstis- sa ja symbolisista elementeistä.

Myös Anu Valtonen (2004) kritisoi vahvasti vapaa-ajan käsitettä. Hänen mukaansa vapaa-aika ei suinkaan ole mikään yksiselitteinen yhteisesti hyväksytty aika tai tekeminen, vaan vapaa-aika on ennen kaikkea henkinen tila ja kullekin hyvin yksilöllinen. Vapaa-aika ei myöskään hänen mielestään tarkoita aikaa, jolloin ihminen olisi jotenkin täysin vapaa, vaan vapaa-aika, kuten ihmiselämä muutenkin, on pakattu täyteen sosiaalisia paineita ja henkisiä ristiriitoja. Jokainen rakentaa ja mieltää vapaa-aikansa eri tavalla, ja kullakin on omat keinonsa erottaa vapaa-aika muusta ajasta. Joku voi ajatella, että kaikki muu aika paitsi työ on vapaa-aikaa. Toisen on taas lähdettävä pois kotoa mökille tai ulkomaanmatkalle voidakseen kokea olevansa vapaalla. Kotona työskentelevän voi olla hyvin vaikeaa erottaa vapaa-aikaa työajasta. Harrastukset voivat myös toimia symbolisena vapaa-ajan erottelijana: kun olen tanssitunnilla, olen vapaalla. Toisille riittävä vapaa-ajan symboli voi olla tupakka, kahvikupponen tai viinilasi. Kahvikupponen voi erottaa hetken työpäivän välistä, ja antaa juojalle luvan rentoutua kahvin ajaksi.

Kaikenlaista vapaa-ajan viettoa ei myöskään koeta sosiaalisesti yhtä hyväksytyksi. Anu Valtonen (2004: 112–113) nimittää puhtaaksi vapaa-ajaksi sellaista ajankäyttöä, joka on sosiaalisesti hyväksyttyä. Tällaisia vapaa-ajan viettotapoja voivat olla esimerkiksi urheilu ja kulttuuritapahtumat. Likaista vapaa-aikaa puolestaan voisivat olla sellaiset ajanviettotavat, kuin aamuyöhön asti venynyt juhlinta yökerhossa tai löhöäminen sohvalla. Sosiaalinen ja kulttuurinen näkemys oikeanlaisesta ja hyvästä vapaa-ajasta riippuu kuitenkin täysin sosiaalisesta kontekstista. Siis joissakin yhteisöissä osat saattaisivat olla täysin toisin päin. Esimerkiksi juuri täysi-ikäiseksi kasvaneiden nuorten joukossa täydellisimpänä vapaa-aikana voitaisiin pitää nimenomaan nuokkumista baareissa yömyöhään.

Kaiken kaikkiaan vapaa-aika kuuluu modernin yhteiskunnan keskeisiin käsitteisiin, joilla on määritelty oikeanlaista elämänjärjestystä ja normeja hyvään elämään ja moraaliin. Vapaa-ajan tarkoitus on ollut ikään kuin ladata työntekijät takaisin täyteen energiaa, mutta vapaa-aika on ennen kaikkea muuttuva ja yhteiskunnallisesta kontekstista riippuvainen käsite. Sen merkitys muuttuu jatkuvasti niin yhteiskunnallisten instituutioiden toiminnan kautta, kuin yksityisesti meidän kaikkien kokemuksissa ja merkitysten annossa. (Liikkanen ym. 2005: 7)

2.1.2 Suomalaiset vapaa-ajan kuluttajina

Suomalaisten vapaa-ajan kuluttamisessa (kuvio 2 s. 17) ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana. Selvin muutos on taloudellisen

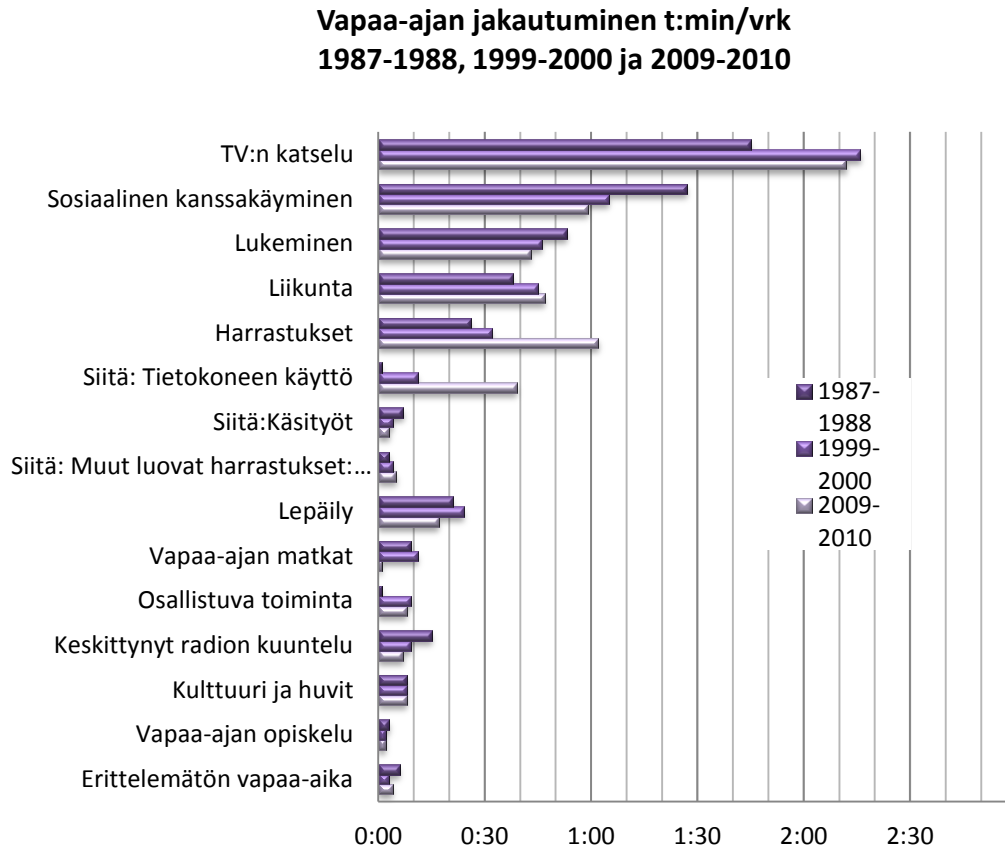
taantumana aiheuttama ansiotyöhön käytetyn ajan väheneminen ja sitä myöten vapaa-ajan lisääntyminen. Myös opiskeluun ja kotitöihin käytetty aika on vähentynyt, antaen sekkin osaltaan lisää tilaa vapaa-ajalle. (Pääkkönen ym. 2011:14) 2000-luvulla suomalaisten vapaa-aika on kasvanut tunnin viikossa ja tällä hetkellä suomalaisilla on vapaa-aikaa keskimäärin 6 tuntia ja 40 minuuttia vuorokaudessa, miehillä hieman enemmän, jopa 7 tuntia (Pääkkönen ym. 2011:42). Vähiten vapaa-aikaa on arvatenkin kokopäivätyötä tekevillä äideillä ja isillä, joiden lapset ovat pieniä. Erityisesti äidit ottavat kaiken ylimääräisen kotitöihin menevän ajan harrastuksistaan. Harrastuksiin on jälleen enemmän aikaa, kun lapset kasvat. (Pääkkönen & Niemi 2002:39.)

Paitsi vapaa-ajan määrä, myös vapaa-ajan merkitys on kasvanut huomattavasti. Erityisesti 1950 -luvulta 1960-luvun alkupuolella syntyneiden arvostus vapaa-aikaa kohtaan on kasvanut viime vuosikymmeninä huomattavasti. Sitä myöhemmin syntyneillä arvostus on ollut jo pitkään korkealla tasolla. Voisi ajatella, että vapaa-ajan merkitys on suurimmillaan juuri nimenomaan nuorilla siihen asti kun perustetaan perhe ja vakiinnutetaan työelämään. Vuoden 2002 vapaa-aikatutkimuksen mukaan kyse olisi kuitenkin jostain suuremmasta muutoksesta, koska muutos oli suurin piirtein samanlaista läpi kohortti-ryhmien. (Liikkanen ym. 2005:11–12)

Eniten vapaa-aikaa suomalaisilla on loma-aikoihin. Ruokailun, henkilökohtaisen huollon, kuten peseytymisen, sekä kotitöiden jälkeen lomalaisilla on käytettävissä noin kaksi ja puoli tuntia enemmän vapaa-aikaa päivässä, kuin työviikoilla. Loma-aika muistuttaa hieman viikonloppuja, mutta pääpiirteittäin loma-aikana ollaan aktiivisempia kuin viikonloppuina, nukutaan vähemmän ja harrastetaan enemmän liikuntaa ja ulkoilua. Viikonloppuna taas ollaan sosiaalisesti aktiivisempia. (Pääkkönen & Niemi. 2002:45) Yksi suosituimmista suomalaisten vapaa-ajan-ajan viettotavoista on mökkeily. Suomi on mökkeilyn kärkimaa Euroopassa, eikä sen suosion hiipumisesta näy merkkejä. Lähes puolella 45 vuotta täyttäneistä avo- tai aviopareista oli vuosituhannen alussa mökinkäyttömahdollisuus. Mökkeilyssä olennaista on esimerkiksi saunominen ja rentoutuminen, mutta suomalaiset käyttävät huomattavan osan ajastaan mökillä koti- ja huoltotöihin. (Pääkkönen & Niemi. 2002:9) Joidenkin määritelmien mukaan mökkeilyä ei siis kotitöidensä ansiosta voida edes laskea vapaa-ajan kuluttamisen muodoksi.

Suomalaisten suosituin vapaa-ajanviettotapa on ollut jo kolmen vuosikymmenen ajan TV:n katselu (ks. kuvio 2, s. 17). TV:n katselua seuraa muut kuin liikuntaharrastukset, joiden suosio on viime vuosikymmenien aikana kasvanut huomattavasti. Seuraavaksi suosituimmat vapaa-ajan viettotavat ovat lukeminen, liikunta ja sosiaalinen kanssakäyminen.

Näistä lukemisen ja sosiaalisen kanssakäymisen suosio on tasaisesti hiipunut, kun taas liikunnan suosio on kasvanut viimevuosikymmeninä. (Pääkkönen ym. 2011:34, Tilastokeskus 2011)

Kuvio 2. Vapaa-ajan jakautuminen toiminnoittain. (Tilastokeskus 2011)

Nuorten vapaa-aikatutkimuksen 2009 (Myllyniemi 2009: 49–50) mukaan yli 20–29 -vuotiaiden yleisin järjestettyyn harrastustoimintaan osallistumisen muoto (50 prosenttia) oli järjestötoiminnassa tai vastaavassa mukana oleminen. 38 prosenttia 10–27 vuotiaista suomalaisnuorista osallistui muuhun kuin järjestöissä tapahtuvaan järjestettyyn harrastustoimintaan. 53 prosenttia nuorista puolestaan osallistui sellaiseen harrastustoimintaan, joka tapahtui ryhmässä, mutta jota ei koettu järjestetyksi. Harrastuksia, jotka eivät tapahdu ryhmässä, vaan useimmiten yksin oli jopa 69 prosentilla nuorista. Tämän tutkimuksen harrastusten kategorisointi toki perustuu vahvasti haastateltujen omaan harkintaan ja esimerkiksi yksinäisiin luokiteltujen tekemisten joukossa saattaa olla joitakin yhteisöllisiä piirteitäkin saavia harrastuksia, kuten nettipelaaminen tai keskustelupalstat. Mitä tulee sukupuolieroihin tässä tutkimuksessa, pojat osallistuvat hieman enemmän

järjestöjen ulkopuolisiin harrastuksiin, kun taas tytöillä on hieman enemmän yksinäisiä harrastuksia. 10–29 –vuotiaista nuorista 88 prosentilla oli ainakin jokin harrastus. Nuorten vapaa-aikatutkimuksessa tarkasteltiin myös vapaa-ajan harrastusten yhteyttä vapaa-ajan tyytyväisyyteen.

Vapaa-aikaa voi kuluttaa myös matkaillen. Nuorten vapaa-aikatutkimuksen (Myllyniemi 2009: 52) mukaan Suomalaisista nuorista hieman vajaa puolet oli tehnyt matkan ulkomaille edellisen vuoden aikana. Yli 24-vuotiaista ulkomaanmatkan oli tehnyt jo selvä enemmistö ja joka neljäs jopa useammin kuin kerran. Matkustelun määrässä ei havaittu eroja läänien välillä, mutta kaupunkien keskustojen nuoret matkustivat enemmän, kuin maaseutuymäristöissä asuvat nuoret. Tämän uskottiin kuitenkin selittyvän sillä, että maaseutuymäristössä asuvat nuoret ovat keskimäärin nuorempia kuin keskustojen nuoret. Tämän tutkimuksen kohderyhmään kuuluvat, eli yli 18-vuotiaat nuoret siis luultavasti matkustelevat enemmän kuin tämän nuorten vapaa-aikatutkimuksen nuoret keskimäärin.

Nuorten suhtautuminen jäsenyyksiin on Nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan hyvin kielteistä. Reilu enemmistö haastatelluista 20–29 –vuotiaista oli sitä mieltä, että harrastustoimintaan on mukava osallistua, kunhan ei tarvitse liittyä jäseneksi mihinkään. Nuorten sitoutumishalukkuudesta harrastuksiin tai järjestöihin ei ole vielä olemassa suoranaista pitkittäistutkimusta, mutta viitteitä yhteisöllisyyden vähenemisestä ja yksilöllisyyden ja vapaudentarpeen kasvusta viime vuosina on havaittavissa. (Myllyniemi 2009: 53.) Asuinpaikkansa harrastustarjontaan tyytyväisimpiä ovat isojen kaupunkien keskustojen sekä toisaalta maaseutumaisessa ympäristössä asuvat nuoret. Tyytymättömmimpiä ovat pikkukaupunkien tai pikkukylien laidalla asuvat nuoret. (Myllyniemi 2009: 55.)

Kysyttäessä harrastusten aiheuttamista suorituspainoista, vain vajaa viidennes piti harrastuksia liian suorituspainotteisina. Enemmistö oli toista mieltä. Suorituspainotteisuudessa kiinnostavaa oli harrastusten kokemisen liian suorituspainotteiseksi yhteys vastaa-ajan huonoon terveydentilaan sekä tyytymättömyyteen ihmissuhteisiin ja taloudelliseen tilanteeseen. (Myllyniemi 2009: 56.)

Yksi vapaa-ajan syöjistä on monilla kotityöt. Toki toiset voivat pitää kotitöiden tekoa vapaa-aikana ja toiset taas laskea sen pois vapaa-ajastaan. Kotitöillä on merkittävä rooli erityisesti juuri lapsiperheiden arjessa (Myllyniemi 2009: 59).

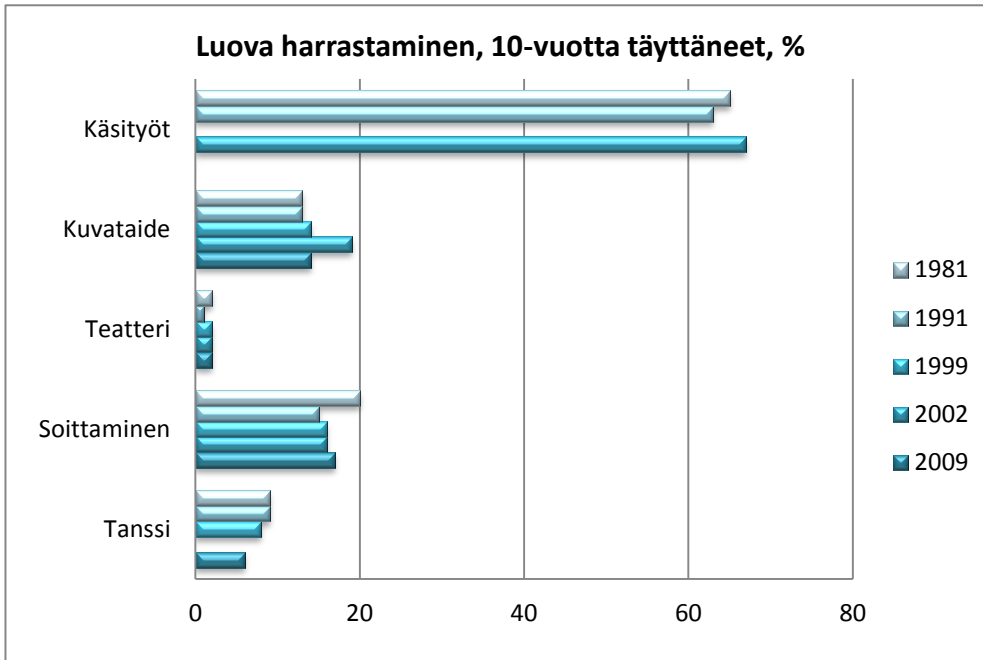
2.1.3. Ohjattu taideharrastaminen Suomessa

Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksessa (Pääkkönen ym. 2011:34) harrastuksiksi luetaan käsityöt, erilaiset luovat taideharrastukset, kuten soittaminen tai kuvataiteet, tietokoneen käyttö vapaa-ajan tarkoituksiin, erilaiset pelit, musiikin kuuntelu ja kirjeenvaihto. Kuitenkin, harrastus voi periaatteessa olla mitä tahansa: joku voi harrastaa talojen rakentamista, toinen taas jalkapallojoukkueen valmentamista. Mutta mikä erottaa ammattijalkapallovalmentajan harrastajasta? Olennaista harrastamisen käsitteessä on vapaaehtoisuus (Stebbins 1992). Vaikka harrastuksen eteen saatetaan ponnistella paljon ja, se saattaa viedä paljon aikaa ja siitä saatetaan jopa maksaa jotakin pientä korvausta, harrastuksen erottaa esimerkiksi ansiotyöstä se, että harrastukseen sitoudutaan täysin henkilökohtaisten hyötyjen takia, ei esimerkiksi ansioiden takia.

Kuinka paljon pitää sitten sitoutua, että voi sanoa harrastavansa jotakin? Lapsena kaverikirjaa täytettäessä jotkut lapset kirjoittivat usein harrastukset-kohtaan ”en harrasta mitään”, koska eivät esimerkiksi käyneet säännöllisesti ohjatuissa urheiluharrastuksissa tai soittotunneilla. Harrastaminen ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitoutumista tai säännöllisyyttä. Harrastus voi olla mitä tahansa täysin passiivisesta ja satunnaisesta elokuvien katsomisesta hyvinkin aktiiviseen ja aikaa vievään orkesteriharjoitteluun. Vapaa-ajan harrastukset jaotellaankin usein vakavaan vapaa-aikaan ja toisaalta rentoon vapaa-aikaan (Stebbins 1992). Vakavalla vapaa-ajalla viitataan usein tavoitteelliseen toimintaan, joka vaatii hieman ponnisteluja, kuten pitkäjänteinen ja tavoitteellinen taideopiskelu. Rento vapaa-aika voisi olla esimerkiksi pelkästään sohvalla löhöämistä, mutta miksei myös asenteesta riippuen taidekerhossa käyminen voisi olla puhtaasti rentouttavaa ja terapeutista. Vakavan ja rennon vapaa-ajan raja onkin hyvin häilyvä ja subjektiivinen ja vakava ja rento ovat oikeastaan jatkuvan janan ääripäät, joiden väliin mahtuu loputon määrä erilaisia harrastuksia harrastajan asennoitumisesta ja sitoutumisesta riippuen. (Shen & Yarnal 2010: 177)

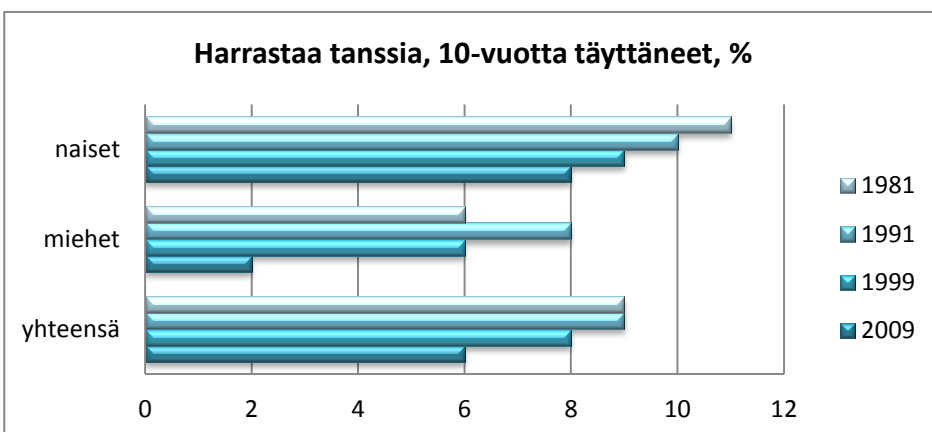
Tässä tutkielmassa ohjatulla taideharrastamisella viitataan järjestettyyn maksulliseen tanssin, musiikin, kuvataiteen, käsityön ja teatterin harrastamiseen. Tilastokeskuksen mukaan (kuvio 3, s. 20) suomalaiset harrastavat näistä selvästi eniten käsityötä, joka saattaa johtua käsitöiden laveasta määrittelemisestä, siihen kun saatetaan laskea kaikki auton korjaamisesta kukkapenkin möyhentämiseen. Sen jälkeen suosituinta on soittaminen ja kuvataideharrastus. Tanssia puolestaan harrastetaan noin puolet harvemmin kuin kuvataidetta ja soittoa ja vähiten harrastajia näistä kerää teatteri- muut ilmaisuharrastukset. Seuraavassa perehdytään vuorotellen näiden taiteenlajien ohjattuun harrastamiseen

Suomessa.

Kuvio 3. Luova harrastaminen Suomessa (Tilastokeskus 2011)

Tanssi

Kuvio 4. Tanssin harrastaminen Suomessa. (Tilastokeskus 2011)

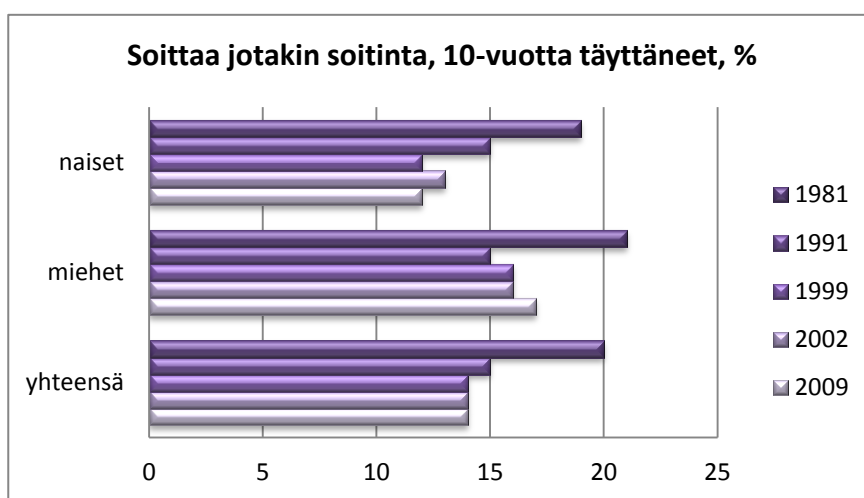
Tanssia harrastaa Suomessa vajaa 10 prosenttia 10 vuotta täyttäneistä, joista enemmistö on naisia (kuvio 4, sivu 20.). Tanssin saralla klassisen baletin, jazz- ja modernin tanssin harrastamisen suosio on pysynyt viime vuosikymmeninä melko tasaisena. Vuonna 2002 näitä harrasti noin 4 prosenttia väestöstä. Klassinen baletti ja moderni tanssi ovat kuitenkin lähes yksinomaan naisten lajeja, joten naisista näitä lajeja harrasti noin 7 prosenttia. Sen sijaan kansantanssin suosio on vähentynyt sekä naisten että miesten keskuudessa ollen kuitenkin edelleen suosituempaa, kuin klassinen baletti tai moderni tanssi. Kansantansseja harrasti vuonna 2002 noin 6 prosenttia väestöstä. Ehdottomasti suosituimpia perinteisistä tanssilajeista Suomessa ovat pari- eli seuratanssit. Niitä harrasti vuonna 2002 lähes 30 prosenttia väestöstä. (Tilastokeskus 2005: 223.)

Opetusministeriö päätti vuonna 2004 Tanssin aluekeskustoiminnan aloittamisesta tanssitaiteen saatavuuden ja lähestyttävyyden parantamiseksi, tanssitaiteilijoiden työllisyysolosuhteiden parantamiseksi sekä yhteistyön lisäämiseksi ja sitä kautta osaamisen parantamiseksi alalla. Kehityshanketta koordinoimaan perustettiin viisi aluekeskusta: Sisä-Suomen tanssin aluekeskus toiminta-alueenaan Pirkanmaata, Hämettä ja Keski-Suomea ympäröivät alueet, Pohjoinen tanssin aluekeskus toimialueinaan Rovaniemeä, Oulua, Kajaania ja Pyhäsalmea ympäröivät alueet, Itäinen tanssin aluekeskus toimialueenaan Pohjois- ja Etelä-Savo, Pohjois-Karjalaa ympäröivät alueet sekä Läntinen tanssin aluekeskus toimialueenaan Varsinais-Suomea ja Satakuntaa ympäröivät alueet sekä Helsingin aluekeskus toimialueenaan pääkaupunkiseutu. (Opetus- ja Kulttuuriministeriö 2010: 9–12.) Viisivuotinen kehittämishanke on ollut onnistunut. Ennen kaikkea se on onnistunut lisäämään kiinnostunut tanssia kohtaan. Yhteistyö oppilaitosten kanssa, erilaiset kurssit ja yhteisöprojektit ovat madaltaneet kynnystä käydä tanssiesityksessä. Erityisesti tanssitaiteen soveltava käyttö on kasvanut ja saanut uusia toimintamuotoja. (Opetus- ja Kulttuuriministeriö 2010: 13–19.)

Musiikki

Jos musiikkiharrastaminen määritellään laajasti siten, että myös passiivinen harrastaminen, kuten musiikin kuuntelu ja konserteissa käyminen, lasketaan mukaan, vuoden 2002 vapaa-aikatutkimuksen mukaan kaksi kolmasosaa suomalaisista kuuntelee musiikkia päivittäin ja yli 90 prosenttia vähintään kerran viikossa. Jos tarkastellaan kuitenkin vain musiikin aktiivisia harrastajia, eli niitä, jotka soittavat jotakin soitinta, laulavat kuorossa tai bändissä, ottavat laulutunteja tai säveltävät itse musiikkia, musiikin harrastajia on hieman vajaa viidennes väestöstä (ks. kuvio 5, s.22.). (Hanifi 2009:225, Tilastokeskus 2011.)

Ketkä sitten harrastavat musiikkia aktiivisesti? Aktiivisten musiikin harrastajien ikäkauma on melko tasainen, joskin miehet ovat tässä hieman naisia aktiivisempia (kuvio 5). Nuoret ovat myös keskimäärin aktiivisempia ja aktiivisuus laskee iän myötä. Jostain syystä yrittäjät ja ylemmät toimihenkilöt ovat muita ammatteja ahkerampia musiikin harrastajia. Musiikkiharrastus periytyy helposti vanhemmilta lapsille; musiikin harrastajien vanhemmat kun ovat harrastaneet musiikkia jonkin verran enemmän kuin muiden vanhemmat. Kuitenkin yli 60 prosentilla musiikin aktiivisista harrastajista vanhemmista kumpikaan ei ole harrastanut musiikkia. (Hanifi 2009:226.)

Kuvio 5. Suomalaisten soittoharrastaminen (Tilastokeskus 2011)

Vuoden 2002 vapaa-aikatutkimukseen osallistuneista soittamista harrasti 14 prosenttia, ja luku on pysynyt kymmenen vuoden aikana melko samana. Soittaminen on erityisesti lasten ja nuorten harrastus ja aktiivinen soittaminen vähenee vanhemmaksi tultaessa. Nuorista soittajista enemmistö on tyttöjä, mutta vanhemmaksi tultaessa naisten soittoharrastus vähenee ja vanhemmilla miesten soittaminen onkin jo paljon yleisempää kuin naisten. (Hanifi 2009:226.) Suuntaus näyttäisi olevan, että tytöt valitsevat yleisimmin soittimekseen juuri pianon ja käyvät ahkerasti soittotunneilla, kunnes lopettavat soittamisen viimeistään opiskelemaan lähtiessään, kun piano ei mahdu opiskelija-asuntoon ja toisaalta musiikkiopistojen tavoitteellisuus pakottaa tekemään valinnan. Naiset aloittavat harrastamisen usein uudestaan keski-ikäisenä, mutta soittavat silloinkin usein enää satunnaisesti. Pojat taas valitsevat soittimekseen useimmiten kitaran, mutta siirtyvät jo hyvin varhain soittelemaan itsekseen ja bändeissä ja poikien soittoharrastus säilyykin usein aikuisiällekin aktiivisena. (Hanifi 2009:241.) Sosiaalisesti tarkasteltaessa ylemmät

toimihenkilöt ja muut korkeakoulutuksen saaneet ovat aktiivisempia soittajia, kuin muut. (Hanifi 2009:226.)

Piano on jo pitkään ollut suosituin soitin. Toinen suosikki on yhä enenevässä määrin kitara. Urkujen ja muiden kosketinsoittimien soittaminen on vähentynyt viime vuosina, kun taas rumpujen ja muiden rytmisoittimien suosio on kasvanut kaiken ikäisten keskuudessa sekä miehillä että naisilla. Yli 65 -vuotiailla harmonikka ja kosketinsoittimet ovat suosituimpia. Suosituimmat musiikinlajit soittajien keskuudessa ovat pop tai rock, viihde- tai iskelmämusiikki sekä klassinen musiikki. Viihde- ja iskelmämusiikki on näistä kaikista suosituin kaikissa ikä- ja sosiaaliryhmissä. Miehet soittavat hieman enemmän poppia ja rockia ja naiset klassista musiikkia. Myös kansanmusiikin soittaminen on lisääntynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana. (Hanifi 2009:229.)

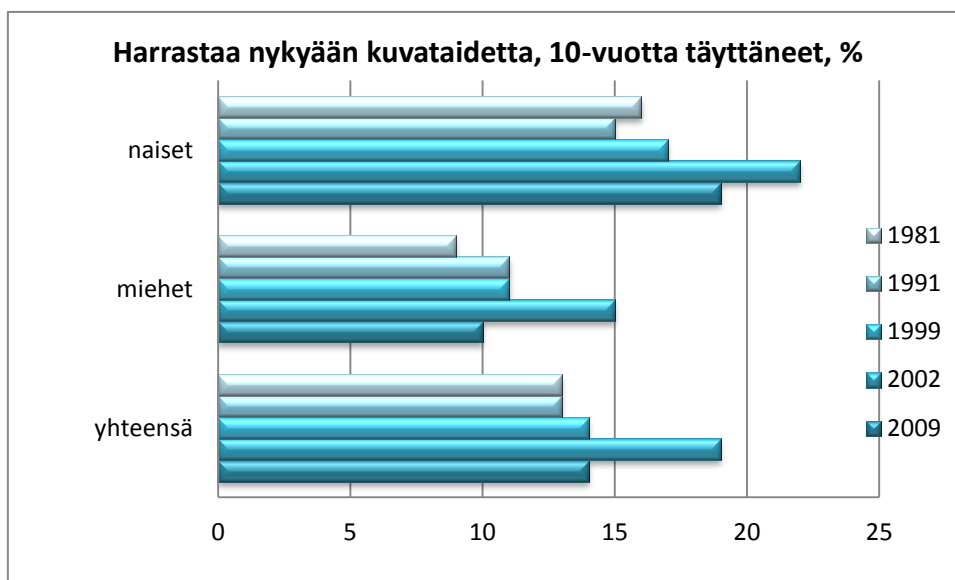
Soiton opiskeleminen ilman opetusta on melko haastavaa ja viidesosa soittajista käykin soittotunneilla. Musiikkioppilaitostoiminnalla on Suomessa pitkät perinteet, ensimmäinen oppilaitos, Helsingin musiikkiopisto perustettiin jo vuonna 1882. Siitä kehittyi myöhemmin Sibelius-akatemia. Myöhemmin perustettiin myös paljon muita oppilaitoksia ja suomalaisilla onkin erittäin hyvät mahdollisuudet musiikin harrastamiseen. Musiikkioppilaitosten opetuksen tarkoitus on myös antaa oppilaille valmiudet myöhempään ammatilliseen koulutukseen ja oppilaitosten koulutus on sen tähden valikoivaa. Tämä voi lisätä sosiaalista eriarvoisuutta. Toisaalta musiikkia voi opiskella myös yksityisesti ja esimerkiksi työväenopistossa, jolloin soittoa voi harrastaa vanhempanakin. Soittotunneilla käykin nykyään kaiken ikäisiä harrastajia. Bändissä tai orkesterissa soittaa noin neljäsosa musiikin aktiivisista harrastajista ja heistä noin 65 prosenttia on miehiä. Lisäksi suurin osa heistä on alle 30 -vuotiaita. Kuoroon kuuluu noin 4 prosenttia väestöstä ja heistä kuitenkin suurin osa on nuoria alle 15-vuotiaita tyttöjä. (Hanifi 2009:230–232.)

Musiikkiharrastuksessa tärkeä piirre on sen yhteisöllisyys. Musiikkia voi toki harjoitella yksin, mutta olennainen osa musiikkia on yleisö. Yleisö antaa toisaalta sisältöä harrastukselle, mutta se voi toisaalta luoda myös suorituspainetta. (Stebbins 1992) Musiikkiharrastuksen nähdään olevan olennainen osa harrastajan identiteettiä ja siitä saatu palaute otetaan helposti hyvin henkilökohtaisesti. Tutkimuksen mukaan soitonopetuksessa saattaa myös olla peruskoulusta poiketen vielä vanhan kansan autoritäärisiä opettajia ja soittotunnit ovat olleet monelle jopa traumaattinen kokemus. Soittotaidon hankkiminen vaatii myös paljon ponnistelua päämäärään pääsemiseksi. Tällaista orientaatiota kutsutaan utilitaristiseksi elämänorientaatioksi. Utilitaristeille onnellisuutta tuottavat sellaiset asiat kuin taitojen saavuttaminen, omien rajojen etsiminen ja ylittäminen sekä menestys.

Soittoharrastukseen suhtaudutaankin varsinkin nuorena usein hyvin vakavasti. (Hanifi 2009:235–236.) Musiikin harrastajat ovat myös muuten aktiivisempia harrastajia. Musiikkia harrastavilla on myös muita kodin ulkopuolisia harrastuksia enemmän kuin muulla väestöllä keskimäärin, kaikissa ikäryhmissä. (Hanifi 2009:245.)

Kuvataide

Kuvataiteen harrastaminen on ollut pitkään suosittu taideharrastus ja sen suosio on kasvanut entisestään viimeisten vuosikymmenien aikana (kuvio 6). Vuonna 2002 kuvataidetta harrasti 19 prosenttia 10 vuotta täyttäneistä. Kuvataidetta harrastaa eniten kuitenkin peruskouluikäiset, joiden joukossa luku on jo yli puolet ikäluokasta.

Kuvio 6. Kuvataiteen harrastajien osuus väestöstä. (Tilastokeskus 2011)

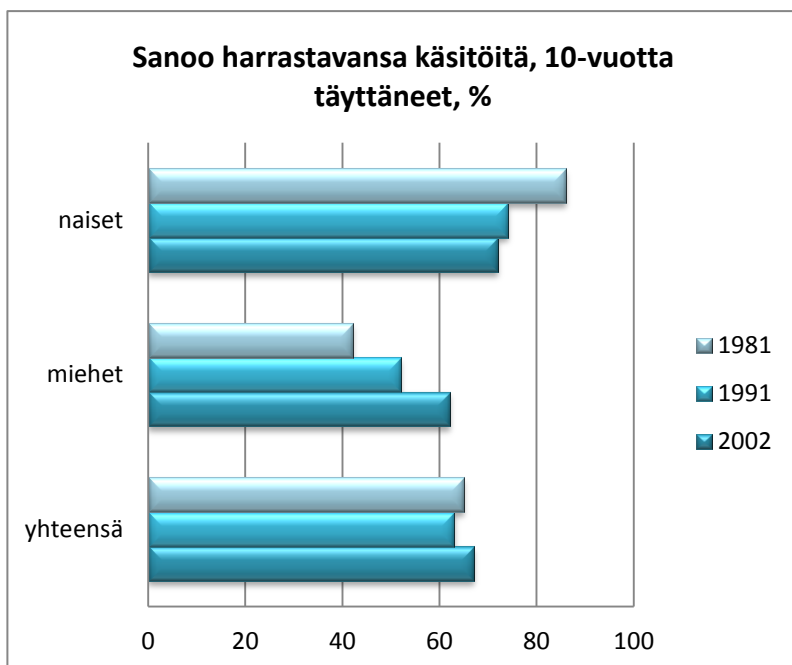
Täysi-ikäiseksi tultaessa luku laskee noin 30 prosenttiin ja laskee siitä tasaisesti, kunnes on enää noin 10 prosenttia eläkeikään tultaessa. Naiset harrastavat kuvataidetta enemmän kuin miehet, mutta harrastaminen on lisääntynyt myös miehillä. Suosituimmat kuvataiteen lajit ovat piirtäminen ja maalaaminen.

Ohjaajan opastuksessa kuvataidetta harrastaa kuitenkin vain noin kolme prosenttia väestöstä, ja näistäkin suurin osa on kouluikäisiä, 10–14 –vuotiaita. Muita suosittuja, joskin itsekseen harrastettavia, kuvataiteen lajeja ovat valokuvaus ja kuvankäsittely tietokoneella. Molempia harrastetaan miesten keskuudessa hieman enemmän kuin naisten. Va-

lokuvausta sanoi harrastaneensa vuonna 2002 jopa 28-prosenttia vapaa-aikatutkimuksen vastaajista. Näistä enemmistö oli keski-ikäisiä 45–64-vuotiaita. Myös videokuvaus oli vielä 2002 joka kymmenennen harrastus, erityisesti nuorten aikuisten, 25–44-vuotiaiden keskuudessa. Videokuvauksen suosio ei ole kuitenkaan enää kasvanut viime vuosikymmenien aikana (Hanifi 2004: 122–123.)

Käsityöt

Käsitöiden tekeminen on Suomessa erittäin suosittua, käsitöitä tekee noin 67 prosenttia väestöstä (ks. kuvio 7).

Kuvio 7. Käsitöiden harrastaminen Suomessa (Tilastokeskus 2005: 255)

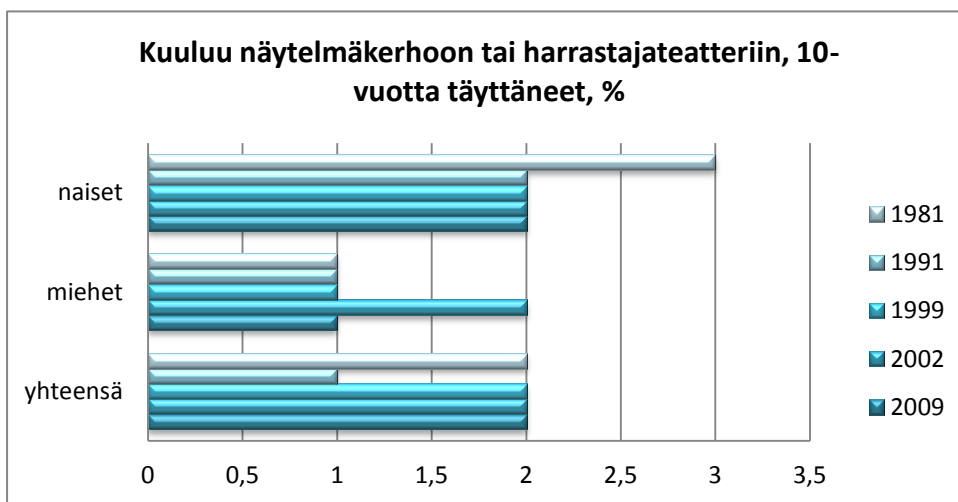
Tilastotutkimuksissa käsitöiden määritelmä on kuitenkin laaja, haastatelluilta on ainoastaan kysytty, harrastatko käsitöitä tarkentamatta, mitä sillä oikeastaan tarkoitetaan. Todennäköisesti siis iso osa tilastojen käsityöharrastajista tekee käsitöitä omatoimisesti ja satunnaisesti ja ryhmään saattaa hyvinkin kuulua vastaajia autonkorjaajista kasvimaan-möyhentäjiin. Toisaalta kaikki käsitöistä kiinnostuneet suomalaiset voivat olla ohjatun käsityöharrastamisen kohderyhmää. (Hanifi 2005:126, Hanifi 2011)

Eniten käsitöiden harrastajia on työikäisissä (25–64-vuotiaat), mutta määrällisesti eniten

aikaa käsitöihin käyttävät yli 65-vuotiaat naiset. Kouluikäisillä käsityöharrastaminen on vähentynyt, kaikissa muissa ikäryhmissä se on lisääntynyt. Käsitöitä tehdään nyt jopa enemmän kuin kahdeksankymmentäluvulla. Erityisesti miesten käsityöharrastukset, puu- ja konetyöt, ovat lisääntyneet. (Hanifi 2005:126, Pääkkönen ym. 2011:41) Naisilla suosituimmat käsityölajit ovat neulominen ja vaatteiden ompelu. Neulomista harrastaa ainakin satunnaisesti noin 60-prosenttia naisista ja ompeluakin yli 40-prosenttia. Käsitöissä jako miesten ja naisten käsitöihin on edelleen voimakasta, vaikka pientä rajojen hämärtymistä onkin havaittavissa. Naiset tekevät nykyisin huomattavasti enemmän puutöitä kuin aikaisemmin ja miehilläkin neulominen ja ompelu ovat kasvattaneet aavistuksen suosiotaan. (Hanifi 2005: 127)

Näyttämö- ja ilmaisutaiteet

Näyttelemistä harrasti vuonna 2002 noin kaksi prosenttia väestöstä ja luku on pysynyt viime vuosikymmenien aikana melko lailla samana (kuvio 8).

Kuvio 8. Teatteriharrastaminen Suomessa (Tilastokeskus 2011)

Yllättäen toinen ilmaisulaji runonlausunta on sen sijaan kasvattanut suosiotaan kaksinkertaiseksi ja runonlausujia on jo noin 4 prosenttia väestöstä. Runonlausunta on kasvattanut suosiotaan erityisesti nuorten keskuudessa, ja eniten juuri nuorten miesten keskuudessa, mutta on edelleen suosituinta 65 vuotta täyttäneillä. Näyttelemisen sen sijaan on nimenomaan nuorten harrastus. Sekä runonlausuntaa että näyttelemistä harrastetaan nyt saman verran naisten ja miesten keskuudessa. (Hanifi 2005:123–124)

2.2. Psykologiset tarpeet taideharrastamisen taustalla

Siitä, että ihmisellä on tietyt fysiologiset tarpeet, jotka meidän tulee saada tyydytetyiksi voidaksemme elää, on tuskin kukaan eri mieltä. Psykologisten tarpeiden olemassaoloa onkin sitten jo vaikeampi näyttää todeksi, mutta useat psykologit ovat varmoja niiden olemassaolosta. Teoreetikot soveltavat psykologisten tarpeiden käsitettä ymmärtääkseen mm. motivaatiota ja henkistä hyvinvointia. Heidän mielestään aivan kuten kasvi tarvitsee vettä ja aurinkoa, ihminen, voidakseen kasvaa ja pysyäksään terveenä, tarvitsee joi-takin ”henkisiä ravinteita”. Olennaista on myös se, että aivan kuten kasvi tiedostamattaan kääntyy kohti aurinkoa ja kurottaa juuret syvemmälle kohti vettä, ihmisen psykologiset tarpeet ohjaavat meitä käyttäytymään niin, että tarpeemme voisivat tulla tyydytetyiksi. (Kasser & Ryan, 1999, Csikszentmihalyi 1999, Deci & Ryan 2000, Kasser 2002: 23 25.)

Myös tarpeiden lukumäärästä ollaan montaa mieltä. Tunnetuin tarpeiden teoria on varmasti Maslow’n (1970) viisiportainen tarvehierarkia, jossa perustana ovat ihmisen fysiologiset tarpeet, kuten happi, uni ja ravinto. Kun nämä tarpeet tulevat tyydytetyiksi ihminen pyrkii tyydyttämään seuraavan portaan tarpeita, eli turvallisuuden tarvetta. Turvallisuuden tunne muodostuu tekijöistä, kuten tarvittavat resurssit elämiseen, terveys, perhe ja työllisyys. Kolmannen tason muodostavat rakkauden ja kuulumisen tarve, johon liittyvät ystävyys, perhe ja seksuaalinen läheisyys. Neljännelle tasolle sijoittuvat itsekunnioituksen tarve, eli tarve olla ylpeä itsestään, saavuttaa ja tulla arvostetuksi muiden silmissä. Lopulta, kun muut tarpeet ovat tulleet tyydytetyiksi, ihminen voi alkaa tavoittelemaan viimeisen, viidennen, tason tavoitetta, eli itsensä toteuttamisen tarvetta, joka viittaa luovuuteen, spontaaniuteen, ongelman ratkaisuun ja esimerkiksi tosiasioiden tunnustamiseen.

Kasser (2002) on päätenyt Maslow’n tarvehierarkian ja tutkimustensa perusteella siihen, että on olemassa ainakin neljä psykologisten tarpeiden ryhmää, jotka ovat olennaisia motivaation, toimintakyvyn ja yksilön yleisen hyvinvoinnin kannalta. Nämä ovat 1. turvallisuus ja toimeentulo, 2. pätevyys, tehokkuus ja omanarvontunto, 3. yhteenkuuluvuus sekä 4. itsenäisyys ja aitous. Ensimmäinen tarveryhmä käsittää perustavanlaatuiset tarpeemme siitä, että meillä on ruokaa, katto pään päällä ja vaatteet yllämme. Nämä tarpeet aiheuttavat myös sen, että emme pysty toimimaan hyvin, jos joudumme alituisen huolta aiheuttaviin ja epävarmoihin tilanteisiin. Lapsilla ja nuorilla nämä tarpeet ilmenevät tarpeena tietoisuudesta, että vanhemmat huolehtivat meistä. Yksinkertaisesti sanottuna ensimmäisen ryhmän tarpeet saavat meidät välttämään kaik-

kea, mikä voisi johtaa kuolemaan. (Kasser 2002: 23 25.)

Toisen ryhmän tarpeet käsittävät tunteen siitä, että olemme kykeneviä siihen mitä meiltä odotetaan ja saavuttamaan asiat, joita arvostamme. Tähän ryhmään sisältyy myös tarve siitä, että meillä on enemmän positiivinen kuva itsestämme kuin negatiivinen, haluamme siis pitää itsestämme. Kolmas ryhmä käsittää ihmisen voimakkaan tarpeen päästä vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa sekä tarpeen läheisyyteen ja intiimiyteen. Nämä tarpeet saavat meidät hakeutumaan yhteisöihin ja organisaatioihin. Haluamme kuulua johonkin. Viimeinen ryhmä sisältää tarpeen itsenäisyyteen ja tunteen käyttöksemme aitoudesta ja autenttisuudesta. Haluamme jatkuvasti enemmän vapautta ja haluamme keinoja ilmaista itseämme ja seurata henkilökohtaisia kiinnostuksenkohteitamme. Kaiken kaikkiaan useat tutkimukset ja teoria näyttäisi osoittavan, että ihmisellä on tarve kokea olonsa turvalliseksi, itsensä kykeneväksi, tarve kuulua johonkin, sekä tarve itsenäisyyteen ja aitoon sitoutumiseen tekemisiinsä. (Kasser 2002:21 25.) Hyvinvointi ja elämänlaatu näyttäisivät kohentuvan näiden tarpeiden tullessa tyydytyksi ja päinvastoin (Kasser & Ryan, 1999, Csikszentmihalyi 1999, Deci & Ryan 2000, Kasser 2002: 23 25).

Maslow'n teoriaa on kritisoitu ennen kaikkea sen hierarkkisuuden osalta. Monet näkevät tarpeet enemmänkin osittain päällekkäisinä ja enemmän tai vähemmän yhtäaikaishina. Sen lisäksi erityisesti itsensä toteuttamisen tarve, jonka Maslow näki jonkinlaisena sisäisen itsensä löytämisenä ja tasapainoon pääsemisenä, nähdään nykyään enemmänkin jatkuvan elämysten ja täyttymyksen etsimisen tarpeena. (Torkildsen 2000: 107)

Vaikka tarpeet laukaisevat motivaation tehdä jotakin, ne eivät anna meille valmiita vastauksia siihen, miten meidän tulisi tarpeemme tyydyttää. Tapaan, jolla tarpeemme ilmenvät, ja miten me niitä tyydytämme, vaikuttaakin voimakkaasti persoonallisuutemme, elämäntyyliimme, arvomme sekä kulttuuri, jonka ympäröimänä elämme. Esimerkiksi nälkäinen ihminen Suomessa saattaa etsiä käsiinsä voileivän, tai miksei vaikka suklaapatukan, jos sattuu pitämään makeasta. Nälkäinen japanilainen taas saattaa pitää parempana vaihtoehtona esimerkiksi sushipalaa. Persoonallisuutemme ja sosiaalinen ympäristömme antaakin meille opittuja toimintamalleja, jotka useimmiten toimivat melko hyvin tarpeidemme tyydyttämisessä ja siis terveytemme ja hyvinvointimme takaamisessa. Joskus toimintamallit voivat myös johtaa harhaan. Samaan tapaan, kuin suklaapatukoiden syöminen nälkään ei pidemmän päälle tyydytä kaikkia tarpeitamme, vaan tekee meidät huonovointisiksi, persoonallisuutemme ja elämäntilanteemme voivat aika ajoin ajaa meitä väärille urille myös yrittäessämme tyydyttää psykologisia tarpeitamme.

Tarpeemme saattavat siis aja meitä myös toimintaan, joka ei loppuen lopuksi onnistukaan tyydyttämään tarpeitamme. (Kasser 2002: 25 27, Deci & Ryan 2000.)

2.3. Taideharrastaminen osana identiteettiä - Harrastukset symbolisen kulutuksen näkökulmasta

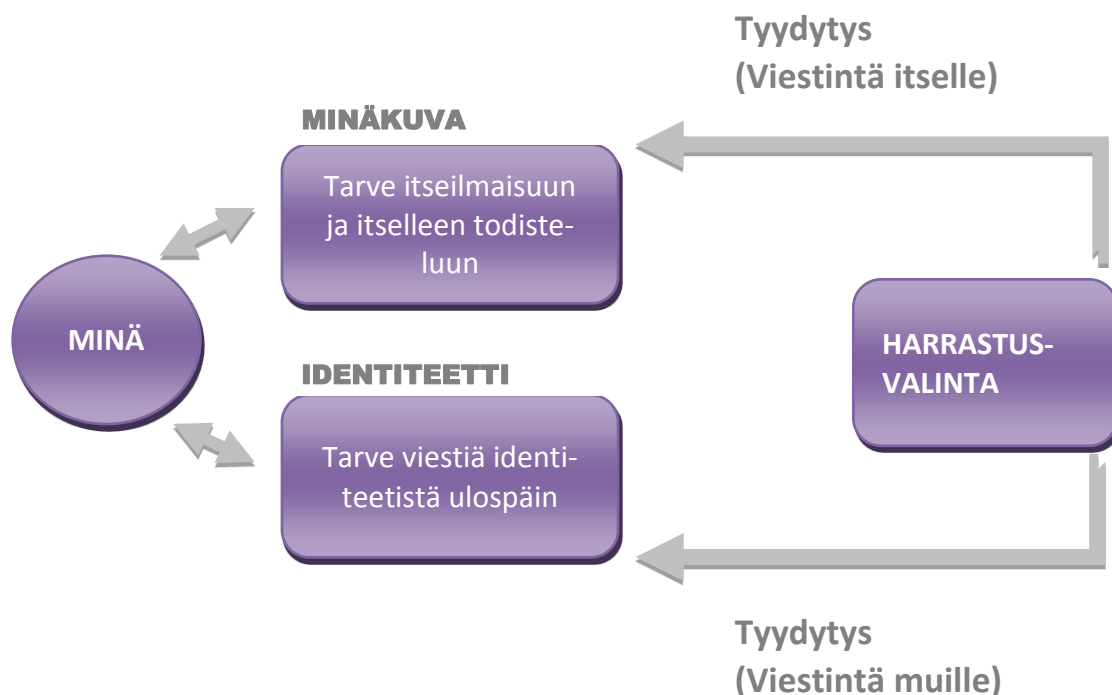
Laajamittaisen kansainvälisen vertailututkimuksen mukaan länsimaissa on viimeisten 35 vuoden aikana tapahtunut voimakasta kulttuurillista muutosta. Mm. kohorttiryhmiä sekä rikkaita ja köyhiä maita vertaamalla on saatu vankkoja tuloksia arvomuutoksesta, jonka uskotaan pohjautuvan turvallisuuden tunteen kasvuun länsimaissa. Kun henkiinjääminen ei ole enää päällimmäinen ongelma elämässä, materian arvostus on pikkujalaa hälvemässä ja postmoderni yhteiskunta on siirtynyt arvostamaan enemmän vapautta ja etenkin itseilmaisua. Massatuotteiden markkinat ovat pikkujalaa kylläntymässä ja kuluttavat etsivät uusia, erilaisia, merkityksellisempiä asioita kulutettavaksi. (Inglehart 2008: 144–145; Kotro, Timonen, Pantzar & Heiskanen 2005: 3.) Kulutus on siirtymässä yhä enemmän kohti sellaisten asioiden, kuin tietotaidon, kykyjen ja ajan kuluttamista (Shipman 2004: 281). Samalla postmodernin filosofian mukaan ei ole enää arvostettavaa elää pelkästään normien mukaan, ja tiettyjen ihannemallien mukaan, vaan elämän tulisi olla ennen kaikkea autenttista ja yksilöllistä. Arvokkaaksi nousee siis itsensä ilmaisu, itsensä löytäminen ja sen mukaan eläminen. (Veenhoven 2003a: 375–376.)

Minäkuva on jokaisen meistä tiivistetty käsitys omista ominaisuuksistamme ja siitä miten oma minuus rakentuu näistä ominaisuuksista. Itsetunto puolestaan viittaa siihen, kuinka positiivisena näimme minäkuvamme. Mitä huonompi itsetunto on, sitä alttiimpi yksilön luulisi olevan niin sanotulle itsetunto-mainostamiselle ja edelleen symboliselle kulutukselle. Mainonnalla uskotaan voitavan myös vaikuttaa itsetuntoon. Paitsi kuluttaessaan, myös jokapäiväisessä elämässään ihminen tekee jatkuvasti vertailua pyrkiessään toisaalta olemaan ”normaali” ja pyrkiessään toisaalta tavoite-minäänsä. Tavoite-minä on yksilön käsitys siitä, millainen hän haluaisi olla, kun taas todellinen minä sisältää ehkä realistisemmän käsityksemme siitä, millaisia ominaisuuksia meillä on ja mitä toisaalta ei ole. Kuluttaessamme hankimme joitakin tuotteita siksi, että koemme niiden tukevan todellista minäämme. Toisinaan hankimme myös tuotteita sillä perusteella, että ne toisivat meidät lähemmäs tavoite-minäämme. (Solomon 2009: 197–198.) Toisinaan liitämme ulkoisia esineitä tai asioita niin vahvasti osaksi omaa minäkuvaamme, että niistä tulee niin kutsuttuja minän jatkeita (Solomon 2009: 207–208). Esimerkiksi aktiivisille soitinharrastajille tyypillistä on voimakas suhde omaan soittimeensa. Soitin nähdään ikään

kuin osana omaa persoonaa. (Hanifi 2009: 240.) Toisaalta aktiiviset harrastajat kehittävät harrastaessaan omaa alakulttuuria ja sen tapoja ja normeja ja identifioituvat sen tähden vahvasti omaan harrastukseensa (Stebbins 1992:7).

Harrastukset ovat yhtä lailla kulutusta kuin materiaalinenkin kulutus. Niinpä harrastaminen sisältää samalla tavalla symbolisia elementtejä kuin mikä tahansa muu kuluttaminen. Siinä missä joku ostaa aina vain hienompia puhelimia viestiäkseen kenties varallisuudestaan, menestyksestään tai edelläkävijyydestään, toinen saattaa haalia enemmän ja enemmän tanssitunteja kalenteriinsa tai kantaa ylpeänä kitaralaukkuaan julkisilla paikoilla viestiäkseen kenties muille joko ahkeruudestaan tai kenties sivistyneisyydestään ja kyvykkyydestään. (Kernan & Domsal 2000: 97–98.) Harrastusten symbolisuudessa suuressa roolissa ovatkin harrastuksiin liitettävät identiteettimielikuvat. Tutkimusten mukaan harrastusmielitykset voidaan melko tarkasti ennakoida sen perusteella, miten voimakkaasti kuhunkin harrastukseen liitettävät identiteettimielikuvat herättävät samaistumisen tarvetta. (Haggard & Williams 1992: 15.) Tämä ei kuitenkaan tarkoita välttämättä sitä, että harrastuksiin osallistujat aloittaisivat harrastuksensa jokin tietty mielikuva mielessään. Voi olla, että moni aloittaa harrastuksen odottaen jotakin hyvin erilaisista, kuin se mielikuva joka heille ajan kuluessa muodostuu harrastuksen viestimistä arvoista ja ihannekuvista. Joskus mielikuivien tavoittelu edeltää todellista harrastuskokemusta ja joskus taas mielikuvat kehittyvät vasta kokemuksen myötä. Kuitenkin harrastajan suhde harrastukseen on jatkuvassa muutoksessa, samoin harrastajan minäkuva, joka muuttuu ja muodostuu uudelleen suhteen kehittyessä. (Haggard & Williams 1992: 16.)

Harrastus siis symboloi harrastukseen liitettäviä identiteettimielikuvia. Mutta kuten tuotteissa myöskään harrastamisessa symbolinen viesti ei ole yksiselitteisesti sisäänrakennettu tekemiseen vaan se muodostuu aina sosiaalisesti, siis jonkin ryhmän sisällä jaetuista merkityksistä. (Dimanche & Samdahl 1994: 125; Haggard & Williams 1992: 16.) Näiden merkitysten ymmärtäminen on kriittistä harrastamisen motiivien ymmärtämiseksi. Kiinnostavaa merkityksissä on myös se, että harrastaja viestii merkityksiä yhtäaikaisesti paitsi muille, myös itselleen. (Dimanche & Samdahl 1994: 125, ks. kuvio 9, s.31) Viestien kautta harrastaja rakentaa minäkuvaansa itselle ja muille. Tämä omakuvan rakennus ja niin sanottu itselleen vakuuttelu, on koko elämän läpi jatkuva prosessi. Sen avulla ihminen pyrkii ymmärtämään itseään paremmin ja sitä kautta saamaan muut ymmärtämään itseään paremmin. Vapaa-ajan harrastusten kautta voimme rakentaa tilanteita, jotka antavat informaatiota toisaalta meille itsellemme, mutta samalla viestivät meistä muille. (Haggard & Williams 1992: 1.)

Kuvio 9. Minän rakentuminen henkilökohtaisesti ja sosiaalisesti. (Mukaiillen Dimanche & Samdahl 1994: 125)

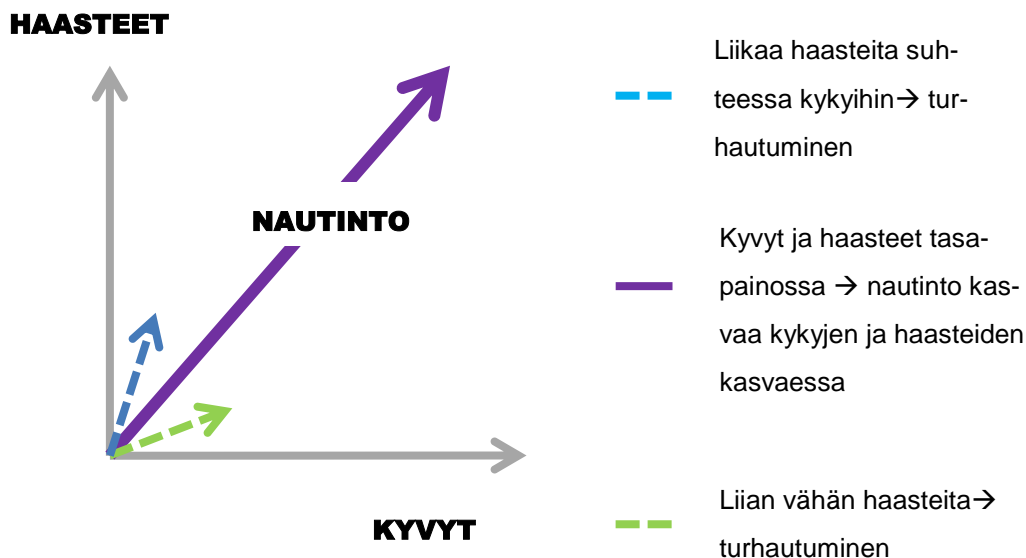
Harrastusten symbolinen merkitys ilmenee myös siten, että vapaa-aika määritellään usein niiden kautta. harrastukset toimivat tällöin symboleina vapaa-ajasta ja vapauden tunteesta, niiden avulla tehdään eroa työ- ja vapaa-ajan välille (Hanifi 2009: 248, Valtonen 2004: 97).

2.4 Taideharrastamisen tavoitteellisuus

Motivaatio harrastaa kumpuaa tarpeista. Tarpeita nähdään olevan sekä utilitaristisia, sellaisia joissa tavoitellaan jotakin käytännöllistä, niin kuin ylipainoinen saattaa käydä kuntosalilla ihan vain parantaakseen terveyttään ja toisaalta hedonistisia, sellaisia, joissa tavoitellaan elämyksiä, tunteita ja fantasioita (Solomon 2009:154). Soittotaidon hankkiminen vaatii usein paljon panostusta ja ponnistelua tavoitteen saavuttamiseksi. Tällaista orientaatiota kutsutaan utilitaristiseksi elämänorientaatioksi. Tällaiselle henkilölle onnellisuutta tuottavat taitojen saavuttaminen, omien rajojen etsiminen ja ylittämi-

nen sekä menestys. Varsinkin nuoret soittajat suhtautuvatkin harrastukseensa hyvin vakavasti. (Hanifi 2009: 235–236.) Musiikkiharrastus on myös omiaan tarjoamaan niin sanottuja flow -kokemuksia (Csikszentmihalyi 1997: 9). Flow -tila on intensiivinen keskittymisen, nautinnon, onnistumisen ja hetkessä elämisen tunne, joka saavutetaan yleensä juuri tavoitteellisessa toiminnassa, ei niinkään levossa (ks. luku 2.6.).

Robert A. Stebbins (1992: 3) määrittelee niin sanotun vakavan vapaa-ajan systemaattiseksi toiminnaksi, jonka toimija kokee niin merkitykselliseksi ja kiinnostavaksi, että päätyy pitkäjänteisesti toteuttamaan uraa hankkien kokemusta, tietoja ja taitoja kyseisessä harrastuksessa. Stebbins on rajannut vakavan harrastamisen kuusi pääominaisuutta: 1.sisukkuus, 2.pitkä ura, 3. vaivannäkö (tietämys, harjoittelu, taidot), 4.kauaskantoiset hyödyt, 5.ilmapiiri ja 6.samaistuminen. Vakavan vapaa-ajan kuluttaja osoittaa aika-ajoin kestävyyttä ja sisukkuutta jatkaessaan harrastustaan haasteista huolimatta. Pianisti ja näyttelijä saattavat kokea ajoittain voimakastakin ramppikuumetta ja kuvataiteilija saattaa kokea voimakasta luomisen tuskaa. Hyvät muistot ja hyvät mielikuvat harrastuksesta ajavat kuitenkin jatkamaan, ja suurin nautinto harrastamisessa vaikuttaisikin tulevan juuri haasteiden voittamisesta ja vaikeiden aikojen yli pääsemisestä. (Stebbins 1992: 6-7.)

Kuvio 10. Kykyjen ja haasteiden kasvaessa nautinto kasvaa. (mukaillen Moneta & Csikszentmihalyi 1996:304).

Edelleen keskittymisen, sitoutumisen ja ennen kaikkea onnellisuuden tuntemusten on havaittu olevan voimakkaimmillaan silloin kun ensiksikin harrastajan kyvyt ja haasteet ovat mahdollisimman korkealla tasolla kuitenkin niin, että kyvyt vastaavat haastetta ja haaste on tällöin voitettavissa (ks. kuvio 10, s. 32). Tämä kasvavien kykyjen ja kasvavien haasteiden tavoittelu, johtaa edelleen pitkään uraan harrastuksen parissa. (Moneta & Csikszentmihalyi 1996:304).

Vakavaa vapaa-aikaa kuvaa myös siis pitkä ura. Harrastus on tällöin kaikkea muuta, kuin ohimenevä kokeilu ja uraan mahtuu ylä- ja alamäkiä. Vaikka pitkään uraan liittyy vaivannäköä, samalla harrastaja saa kuitenkin kauaskantoisia hyötyjä, kuten pääsee toteuttamaan itseään, hankkimaan henkistä pääomaa, ilmaisemaan itseään, uudistumaan, saamaan saavuttamisen kokemuksia, kehittämään itsetuntoaan ja osaksi sosiaalista yhteisöä. Esimerkiksi tanssiharrastuksessa hyötynä on myös fyysinen ja kunnon kehittyminen. Samoin kuin hedonistisessa rennossa vapaa-ajan kuluttamisessa, myös tavoitteellisessa vapaa-ajassa seurauksena on myös välitön mielihyvä ja hauskanpito. Ottaessaan osaa sosiaaliseen yhteisöön harrastajat pääsevät myös osalliseksi ainutlaatuista uniikkia ilmapiiriä, joka myös kehittyy jatkuvasti. Harrastajat kun omalla toiminnalla kehittävät sosiaalisen ryhmän sisäisiä normeja ja käyttäytymismalleja. Vahva tunnusmerkki vakavasta vapaa-ajasta on myös voimakas samaistuminen harrastukseen. Harrastajat ovat usein hyvin ylpeitä harrastuksestaan ja saavutuksistaan sen parissa. (Stebbins 1992: 6-7.)

Stebbinsin tavoitteellisen harrastamisen ominaisuudet kulkevat kaikki käsi kädessä. Harrastajat ovat valmiita käyttämään loputtomasti aikaa ja energiaa kerätäkseen enemmän ja enemmän tietoja, taitoja ja asiantuntijuutta harrastuksessaan. Panostaessaan lajiinsa harrastajat rakentavat uraa ja ovat yhä enemmän sitoutuneita lajiinsa, tällöin he myös identifioituvat yhä enemmän lajiinsa. Harrastuksessa kehittyminen saattaa nousta jopa yhdeksi elämän tärkeimmistä tavoitteista. (Tsaur & Liang 2008: 338.) Vakavaa vapaa-aikaa kuvaa hyvin voimakkaasti myös ulkoa tuleva sosiaalinen paine ja kulttuurinen normisto. Pitkäjännitteisissä harrastuksissa saatetaan käydä osaksi ulkoa tulevan suorituspainotteisuuden ja velvollisuudentunteen painostamina. Harrastukseen liittyvät tavoitteet kytkeytyvät tällöin unelmiin ja mielikuvaan oikeanlaisesta ja hyväksyttävästä elämäntavasta ja tulevaisuudesta. (Vehmas 2010: 30) Mielikuva oikeanlaisesta elämästä ja tulevaisuudesta tulee usein vanhemmilta sosialisoinnin kautta. Yhä useammin kuitenkin sosialisoidutaan julkisuuden ja median luoman kuvaan oikeanlaisesta elämästä. Tässä mielikuvassa paino on usein hedonistisella välittömällä nautinnolla, eikä niinkään pikeäjänteisellä saavuttamisen ja esteiden ylittämisen tuomalla nautinnolla. (Csikszent-

mihalyi 1981)

Stebbins (1992) jaottelee vakavan vapaa-ajan kuluttajat kolmeen luokkaan, *harrastelijoihin, amatööreihin ja vapaaehtoiisiin*, sitoumuksen perusteella. *Harrastelijat* ovat niitä, joille harrastus on kyllä enemmän kuin ohimenevä kokeilu ja siihen panostetaan, mutta jotka eivät suoranaisesti vertaa itseään ammattilaisiin tai tavoittele ammattilaisuuteen verrattavaa kykyjen tasoa. *Harrastelijat* eivät myöskään koe sosiaalista tai henkilökohtaista pakotetta osallistua toimintaan vaan se on täysin vapaaehtoista. Harrastus on tekemistä joka on kiinnostavaa ja nautinnollista pitkäaikaisten hyötyjensä takia.

Amatöörit puolestaan samaistuvat yhtä aikaa ammattilaisiin ja toisaalta ”yleisöön”. Siis esimerkiksi konsertissa kritisoivat samanaikaisesti sekä soittajia, että yleisöä. Amatöörit pyrkivät hankkimaan tietotaidon ja osaamisen joka on mahdollisimman lähellä ammattilaista. Jossain vaiheessa he kuitenkin useimmiten huomaavat, ettei tämä ole ehkä mahdollista. Tällöin osa amatööreistä saattaa tosissaan alkaa tavoittelemaan ammattilaisuutta, toiset taas tyytyvät amatööriyteen ja kamppailevat heidän ja ammattilaisten taitoja erottavan kuilun kanssa. Amatöörit eroavat ammattilaisista myös siinä, että amatööri osallistuu vain osa-aikaisesti toimintoihin joita ammattilainen tekee täyspäiväisesti. Joissain tapauksissa ammattilaisuus ja harrastajuus saattaa myös sekoittua, jos harrastuksesta tulee ammatti tai jos ammattilainen nauttii työstään aivan kuten harrastuksesta. (Stebbins 1992)

Kolmas kategoria, *vapaaehtoiset*, sisältää nimensä mukaisesti harrastajat, joiden toiminta muistuttaa työntekoa. Erona ansiotyöhön, vapaaehtoiset käyttävät aikaansa harrastukseen täysin vapaaehtoisesti ja saavat siitä mielihyvää. Vapaaehtoiset saattavat jopa saada panostuksestaan joitakin rahallisia tai muita kompensatioita, mutta nämä kompensatiot eivät koskaan nouse vapaaehtoisen perusteeksi olla mukana toiminnassa, eikä koskaan pääasialliseksi tulonlähteeksi. Vapaa-ehtoinen tuskin kokee näitä kompensatioita lainkaan tulonlähteeksi, vaan nimensä mukaisesti kompensatioksi esimerkiksi matka- tai muista kuluista. (Stebbins 1992)

2.5. Taideharrastaminen elämyksenä - harrastaminen hedonismin näkökulmasta

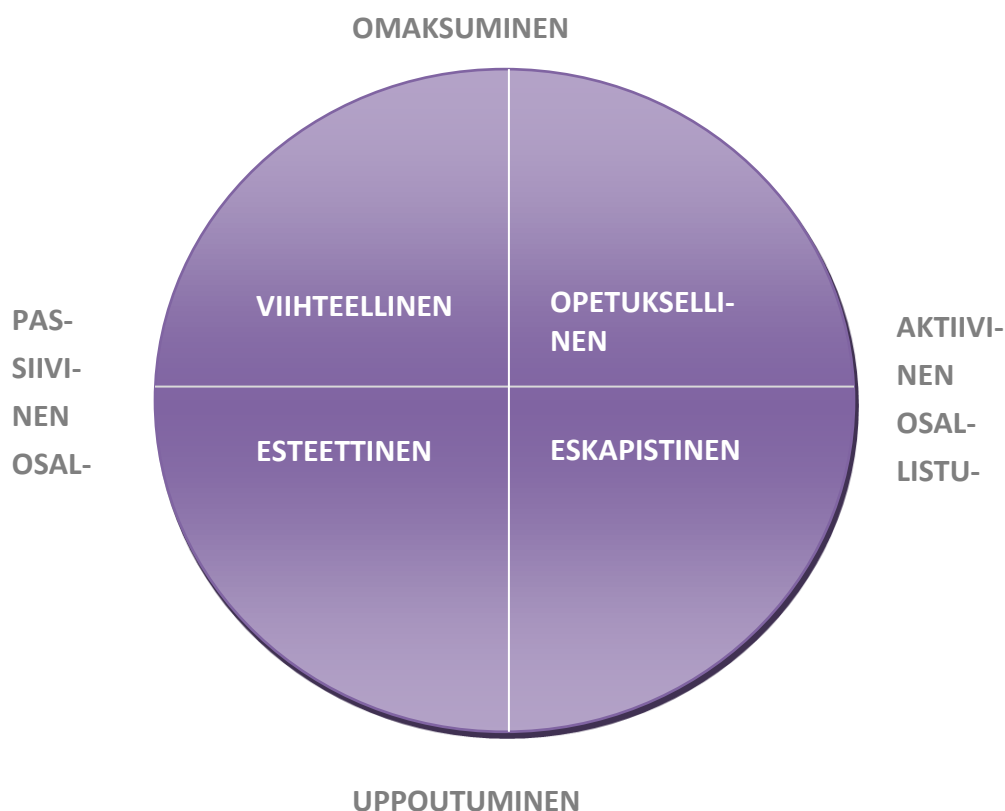
Luovassa harrastamisessa kiinnostaa siis toisaalta oppiminen ja tavoitteellisuus ja niiden mukanaan tuomat saavuttamisen tunteet. Tanssitunneilla käydään, jotta opitaan uusia

tekniikoita ja tullaan paremmiksi tanssijoiksi. Tanssin avulla voi pitää myös kuntoaan yllä. Samoin kuvataidekoulussa opitaan paremmiksi maalareiksi ja piirtäjiksi ja jollakin voi olla tavoitteenaan jopa taiteilijan ammatti. Harrastusten avulla rakennetaan myös minää ja viestitään identiteetistä. Kuitenkin pidemmän päälle kukaan tuskin jaksaa käydä viikosta toiseen harrastuksissa puhtaasti tavoitteellisista, utilitaristisista, syistä. Harrastuksissa täytyy olla jotakin muutakin, kyllä tanssitunneista, kuvataidekoulusta, teatterikerhosta tai käsityöopetuksesta pitää myös edes vähän nauttia. Pine ja Gilmore (1998: 97–98) puhuvat elämystaloudesta. Heidän mukaansa sen jälkeen kun alkutuotannosta on siirrytty hyödykemarkkinoihin ja edelleen palvelutalouteen, seuraa elämysten markkinat. Nykykuluttaja ei enää osta puhdasta palvelua vaan sen ympärille rakennetun tai muodostuneen elämyksen. Myös identiteetin rakennus on muuttunut tavaran keräämisestä minän symboleiksi elämysten keräämiseksi (Shipman 2004: 281).

Pine ja Gilmore (1998: 101–102) jakavat elämykset kahden ulottuvuuden perusteella neljään kategoriaan (ks. kuvio 11, s. 36). Ensimmäinen ulottuvuus erittelee elämykset osallistumisen aktiivisuuden perusteella, aktiivisiin elämyksiin ja passiivisiin elämyksiin. *Passiivisia* elämyksiä ovat esimerkiksi konserteissa käyminen ja musiikin kuuntelu. Kuvataidekoulu, teatterikerho ja tanssikoulut puolestaan tarjoavat *aktiivisia* elämyksiä, kun harrastaja itse on osa tekemistä ja osaltaan luomassa elämystä. Toinen dimensio jakaa elämykset osallistumisen luonteen perusteella sellaisiin, joissa kuluttaja joko uppoutuu tai vuorostaan pikemminkin omaksuu. *Uppoutumista* voisi esimerkiksi olla elokuvan katsominen isossa teatterissa ison yleisön, tuoksujen ja kiertävän äänentoiston ympäröimänä, kun taas elokuvan katsominen kotona televisiosta on enemmän omaksu- mista ilman uppoutumista tilanteeseen. *Omaksumisessa* toimija pysyy ikään kuin etäällä toiminnasta. Luovat harrastukset voivat tuottaa tässä suhteessa kahdenlaisia elämyksiä. Harrastaja voi toisinaan seurata ohjaajan opastusta passiivisesti omaksuen puhetta. Useimmiten harrastaja kuitenkin varmasti uppoutuu itse tekemiseen.

Osallistumisen luonteen perusteella syntyy siis edelleen elämysten nelikenttä. Ensimmäiseen neljännekseen sijoittuvat perinteisen *viihteen* lajit, kuten TV:n katsominen tai konsertissa käyminen, joissa osallistuminen on passiivista ja enemmänkin etäältä omaksumista kuin uppoutumista. Toinen neljännes käsittää *opetukselliset* elämykset, kuten luento-opetus tai hiihtokoulu, jotka vaativat aktiivista osallistumista, mutta joissa osallistuminen tapahtuu silti enemmänkin vastaanottaen, kuin toimintaan uppoutuen. Kolmas neljännes, *esteettiset elämykset*, eivät vaadi aktiivista osallistumista, mutta osallistuja uppoutuu ympäristöönsä. Tällaisia elämyksiä tarjoavat esimerkiksi taidegalleriat tai turistinähtävyydet, kuten vesiputoukset tai näkötornit, joissa maisema tempaa katsojan

mukaansa, mutta katsojalla ei sinällään ole vaikutusta elämykseen. Taideharrastukset voisivat puolestaan kuulua neljanteen, *eskapistiseen*, kategoriaan. Eskapistiset elämykset vaativat aktiivista osallistumista, osallistuja on tällöin itse osa elämystä, ja johtavat toimijan uppoutumiseen toimintaan. Toki elämysten kirjo on hyvin laaja ja deterministinen kategorisointi johonkin kategoriaan on joskus mahdotonta. Erilaiset elämykset voivat sisältää ominaisuuksia useasta kategoriasta ja parhaat elämykset sisältävätkin ominaisuuksia kaikista näistä neljästä kategoriasta. (Pine & Gilmore 1998: 102)

Kuvio 11. Elämysten neljä aluetta. (Pine ja Gilmore 1998:102)

Kotro yms. (2005: 3) jaottelevat elämykset puolestaan hedonistisiin ja toisaalta luoviin elämyksiin. Taideharrastamisen luulisi useimmiten tarjoavan harrastajalle luovia elämyksiä, jotka muistuttavat Pine ja Gilmoren määritelmää eskapistisesta elämyksestä. Toisaalta jos harrastaja suhtautuu harrastukseensa huolettoman passiivisesti ja lyhytjännitteisesti, miksei taideharrastus voisi tarjota myös hetkellisempiä, hedonistisia elämyksiä, jotka muistuttavat Pinen ja Gilmoren esteettisiä elämyksiä. Hedonistisen elämyksen ominaisuuksia ovat voimakkaat tuntemukset, kuten euforia, hurmioituminen ja inspiroi-

tuminen, joihin ei liity syvällistä pohdintaa. Tuntemukset ovat hetkellisiä elämyksiä, jotka eivät vaadi kognitiivista tulkintaa tai ymmärtämistä. (Kotro yms. 2005: 3.)

Hedonismi on elämäntyyli, jota kuvastaa avoimuus miellyttäviä elämyksiä kohtaan. Hedonistin mielestä hyvä elämä on nautinnollista, ja hedonisti pyrkii tavoittelemaan nautinnollisia elämyksiä niin paljon kuin mahdollista. Hedonistien on havaittu elävän myös aktiivisempaa elämää kuin muut. Erityisesti aktiivisuus vapaa-ajalla ja kuuluminen harrastusjärjestöihin on havaittu olevan aktiivisempaa. (Veenhoven 2003b: 450.) Tällaisten hedonististen nautintojen yhteydestä hyvinvointiin on kiistelty paljon. Toiset tutkijat ovat sitä mieltä, että hedonistiset nautinnot johtavat oravanpyörään, jossa ihminen tottuu nautintoihin ja alkaa pitää niitä itsestäänselvyyksinä, jolloin hedonismi johtaisi pikemminkin onnettomuuteen (Kotro yms. 2005: 3). Toiset tutkimukset kuitenkin näyttäisivät osoittavan, että oravanpyöräteoria ei pidä paikkaansa, vaan että hedonistit, jotka ovat aktiivisempia harrastajia ja vapaa-ajan palveluiden kuluttajia ovat pikemminkin onnellisempia kuin muut (Veenhoven 2003b: 450–452). Tutkimuksia voidaan toki tulkita myös kriittisesti niin, että jo valmiiksi onnellisemmat ihmiset ovat aktiivisempia vapaa-ajan kuluttajia, eikä toisin päin.

2.6. Luovuus ja hyvinvointi

Luovuus ja siitä saatava mahdollinen nautinto voidaan nähdä elämyksellisen kuluttamisen yhtenä osa-alueena. Erotuksena puhtaasti hedonistiseen nautintoon, luovassa toiminnassa keskeistä on harrastajan syvä uppoutuminen toimintaan sekä sitä kautta saavuttamisen ja luomisen tuntemukset. Luovassa toiminnassa harrastaja kokee ikään kuin olevansa enemmän elossa. Luovat harrastajat ovat usein luonteeltaan joustavia, avoimia uudelle ja kykeneviä yhdistelemään innovatiivisesti osia kokonaisuuksiksi. Luovaan nautintoon liittyy jatkuva ja progressiivinen taitojen ja toimintojen kehittyminen. (Kotro ym. 2005: 3)

Luova nautinto on syntynyt evoluutiossa vastineeksi rentoutumiselle. Ihmisen on koettava nautintoa uuden luomisesta ja kehittymisestä, jotta ihmiskunta voisi paremmin vastata tuleviin haasteisiin. Toisaalta ihmisen pitää myös osata rentoutua, jotta ei kuluta itseään loppuun. Ihmiset kamppailevatkin näiden kahden taipumuksen välillä ja toisilla rentoutumisen vietti on voimakkaampi, kun taas toisilla luovuuden vietti vie pidemmän korren. (Mihaly Csikszentmihalyin 1997a: 8.) Yksi luovien ihmisten ominaisuus on loputtomalta tuntuva fyysinen energia. Kun luova ihminen keskittyy tehtäväänsä, hän

työskentelee pitkiä päiviä silmin nähden pirteänä ja elinvoimaisena. Toisaalta luovat ihmiset nukkuvat paljon ja saattavat olla hiljaisia ja vetäytyviä silloin, kun tehtävät on suoritettu ja on aika ladata akkuja. Luovat ihmiset ovat usein teräviä, mutta toisaalta samaan aikaan myös naiiveja. He pystyvät ratkomaan paitsi perinteisiä rationaalisia ongelmia, jotka mittaavat älykkyydosamäärää, myös keksimään useita erilaisia luovia ratkaisuja, näkemään ongelman monesta eri näkökulmasta. Samalla luovissa ihmisissä yhdistyy leikkimielisyys ja toisaalta kova työ ja kurinalaisuus. Ennen teatterikappaleen onnistunutta esitystä, pitää paitsi keksiä hyvä hauska idea, vuorosanat ja rekvisiitat, myös tehdä paljon raakaa työtä harjoitellessa, rakentaessa ja ommellessa rekvisiittoja sekä hoitaessa käytännön asioita. (Csikszentmihalyi 1996.)

Luovissa ihmisissä yhdistyy mielikuvituksellisuus ja toisaalta syvään juurtunut realismi. Hyvät ideat ovat paitsi uusia myös riittävän realistisia, jotta ne voidaan ennemmin tai myöhemmin toteuttaa. Luovat ihmiset ovat myös yhtä aikaa ulospäin suuntautuneita ja sulkeutuneita ja toisaalta ylpeitä, mutta toisaalta nöyriä samanaikaisesti. Luovissa ihmisissä tuntuu myös ilmenevän samanaikaisesti molempien sukupuolten parhaat puolet, luovat naiset ovat usein voimakkaita ja dominoivia, kun taas luovat miehet osaavat olla herkkiä ja vähemmän aggressiivisia. Luovat ihmiset ovat myös samanaikaisesti konservatiivisia ja kapinallisia. On tunnettava oma kulttuuri hyvin, jotta voi suhtautua siihen kapinallisesti. Lopuksi luovat ihmiset ovat myös erittäin avoimia ja siksi myös herkkiä ja haavoittuvaisia. Luova ihminen tiedostaa virheet ympärillään ja ne vaivaavat häntä. Kuitenkin, ennen kaikkea luovat ihmiset asennoituvat tekemiseen kuin tekemiseen niin, että itse tekeminen muuttuu nautinnolliseksi ja tekijä pääsee Flow-tilaksi kutsuttuun voimakkaan keskittymisen, vaivattomuuden mielentilaan. (Csikszentmihalyi 1996.)

Flow-tilan ominaisuuksia ovat selkeät tavoitteet, toimija on koko ajan tietoinen siitä, mitä tulee tehdä seuraavaksi. Flow-kokemuksessa tekijä saa myös välittömästi palautetta tekemisestään. Tämä ei tarkoita ulkoista palautetta, vaan sitä, että muusikko kuulee tuottamansa musiikin ja havaitsee virhenuotit, samoin kuin kuvataiteilija näkee jatkuvasti työnsä silmiensä edessä ja voi päättää onko tyytyväinen työnsä jälkeen. Toimija kokee myös haasteen ja kykyjensä olevan tasapainossa. Flow-tila edellyttää riittävää haasteellisuutta, jotta tehtävä ei käy tylsäksi, mutta liian haastava tehtävä voi toisaalta johtaa turhautumiseen. Flow-tilassa toimija on täysin keskittynyt tekemiseensä, hän ei havaitse ulkoisia ärsykeitä, eikä ajattele myöskään epäonnistumisen mahdollisuutta. Toimijan itsetietoisuus katoaa, hän ei ajattele miltä näyttää soittaessaan tai esittäessään teatterikappaletta. Samoin ajantaju katoaa. Tekemisen aikana tunnit saattavat vilahtaa ohi hujauksessa tai toisaalta muutaman sekunnin kestoisen piruetin voi tuntua useiden

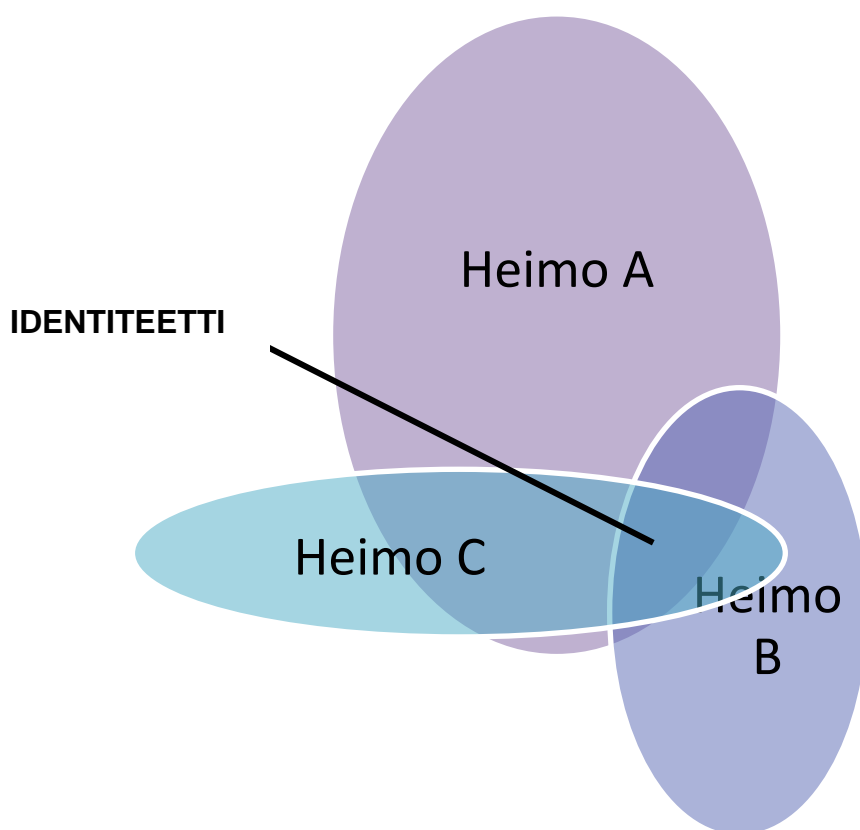
minuuttien kestoiselta. Tekemisestä tulee tavoite itsessään, eikä tekijä ajattele tekemisen seurauksia. Mikäli tämä äärimmäinen keskittyminen rikkoutuu, soittaja ryhtyy ajattelemaan, mitä yleisö hänestä ajattelee, kuvataiteilija ryhtyy katsomaan kelloa tai miettimään, miksi hän oikein maalaa, flow-tila on menetetty ja siihen uudestaan pääseminen voi olla hankalaa ja viedä aikaa. Keskittymisen tila on niin voimakas, että tekijä ei tekemisen hetkellä myöskään koe olevansa iloinen saati surullinen. Vasta tekemisen loppuun suoritettuaan tekijä kokee nautintoa suorittamastaan tehtävästä. (Csikszentmihalyi 1997a)

Vaikka työ tuntuu usein vähemmän motivoivalta kuin vapaa-aika ja tunnemme itsemme onnettomammiksi töissä kuin vapaa-aikana, ihmiset kokevat kuitenkin enemmän flow-tuntemuksia työaikanaan kuin ollessaan esimerkiksi kotona perheen kanssa. Työssä on selkeät säännöt ja tavoitteet, kun taas kotona vaihtoehdot ovat loputtomat. Näyttäisikin, että ihmisen on vaikea sopeutua tilaan, jossa hän on pitkiä aikoja ilman ulkoisia neuvoja, vaaroja tai ongelmia, joita hänen tulisi ratkoa. Näitä haasteita vapaa-aikaan tarjoavat harrastukset. Nuorilla tehdyssä tutkimuksessa koehenkilöt kokivat päässeensä flow-tilaan 13 prosentissa ajasta, jonka he käyttivät TV:n katseluun ja 34 prosentissa ajasta, jonka he käyttivät harrastuksiin. Kuitenkin nämä teinit käyttivät neljä kertaa enemmän aikaa TV:n katseluun, kuin enemmän nautintoa tuoviin harrastuksiin. Näyttäisikin siltä, että nautintoa ja flow-tiloja tarjoavat aktiviteetit sisältävät aina tietyn määrän haastetta. Flow-tilaan päästäkseen täytyykin olla riittävä määrä halua ja tahdonvoimaa ylittääkseen tietyn määrän haasteita ennen vaivattomuuden tilaa. Jos tällaista tahdonvoimaa ei ole, ihminen tyytyy hetkellisiin ponnisteluihin vaatimattomiin aktiviteetteihin kuten TV:n katseluun ja samalla alempaan nautinnon tasoon. (Csikszentmihalyi 1997b)

Luovan harrastamisen ja hyvinvoinnin yhteydestä on keskusteltu paljon, mutta tutkimukset ovat keskittyneet lähinnä ulkoiseen tarkasteluun, kuten kuolleisuus- ja sairaustilastojen vertaamiseen harrastuneisuuteen. Näissä tutkimuksissa on havaittu jonkinlaista korrelaatiota esimerkiksi alhaisen kuolleisuuden ja hyvän terveyden ja toisaalta taideharrastuneisuuden välillä. Osoittamatta on kuitenkin se, johtaako muutenkin terveempi ja vireämpi tila taideharrastuneisuuteen vai toisinpäin. Ja toisaalta voisiko sellaiset piirteet kuin pyrkimys terveellisempiin elämäntapoihin ja toisaalta kiinnostus taideharrastuksiin kulkea käsi kädessä. Joka tapauksessa taideharrastusten ja hyvinvoinnin yhteyttä on tähän asti tutkittu pääosin ulkoisesti ja harrastajien omakohtaiset tuntemukset on jätetty tarkastelun ulkopuolelle. (Hanifi 2009:245–246.)

2.7. Taideharrastamisen yhteisöllisyys

Viime vuosina suomalaisten sosiaaliseen kanssakäymiseen käyttämä vapaa-aika on hieman vähentynyt ja toisaalta muuttanut muotoaan. Pitkään on puhuttu individualismista ja yksilöitymisestä. On haluttu irtautua yhteiskunnallisista ja sosiaalisista rakenteista ja osoittaa persoonallisilla valinnoilla olemassaoloa ja erilaisuutta. (Heinonen 2008:8, Cova & Cova 2002: 596.) Puhutaan myös paljon syrjäytymisestä ja sosiaalisen elämän siirtymisestä virtuaalimaailmaan. Nähtävissä on kuitenkin merkkejä myös toisenlaisesta uusyhteisöllisyydestä. Kuuluvuuden tunnetta haetaan nykyään esimerkiksi kuluttamisesta ja nyky-yhteiskunnassa harrastukset, kulutus ja elämäntyyli yhdistävätkin enemmän kuin esimerkiksi työ tai yhteiskuntaluokka. (Heinonen 2008: 18, Cova & Cova 2002: 597.)

Kuvio 12. Identiteetti muodostuu heimojäsenyyksien kombinaationa. (mukaillen Cova & Coca 2002)

Puhutaankin tietynlaisesta uudenaikaisesta heimokulttuurista (Kuvio 12). Vastalauseena individualistiselle irrallisuudelle halutaankin kuulua ryhmään, jolla on yhteinen kieli ja

kulttuuri ja jonka kanssa voi jakaa tunnetiloja, mutta jolla ei ole johtajaa, vaan ryhmään kuulumisen pohjautuu yhteisiin tavoitteisiin ja jaettuun tunteeseen. (Cova & Coca 2002, Bauman 1990, Maffesoli 1996.) Nykyaikaisille kulutusheimoilla tyypillistä on kontekstuaalisuus ja hetkellisyys. Siis se, että voimme kuulua samanaikaisesti moneen ryhmään ja toisaalta ryhmän jäsenyys riippuu ajasta ja paikasta. Riippuen ryhmästä jäsenillä on erilaisia rooleja, ja kullakin ryhmällä on omanlaisensa normistot ja signaalit, jotka ovat irrallisia yhteiskuntarakenteesta. Sosiaalinen status eli asema sosiaaliluokissa onkin korvautumassa yhä enenevässä määrin monimutkaisilla asemoinneilla erilaisissa heimoissa. (Cova & Coca 2002:599.)

Robert Stebbins (1992: 6-7) on tarkastellut edelleen tarkemmin nimenomaan yhteisöllisyyden muodostumisen prosessia. Hänen mukaansa harrastamisessa yhteisöllisyyden edellytyksenä on riittävä panostus ja ponnistelu. Panostus johtaa hänen mukaansa edelleen sitoutumiseen ja sitä kautta mahdollisesti pitkään uraan harrastuksen parissa (ks. kuvio 13.).

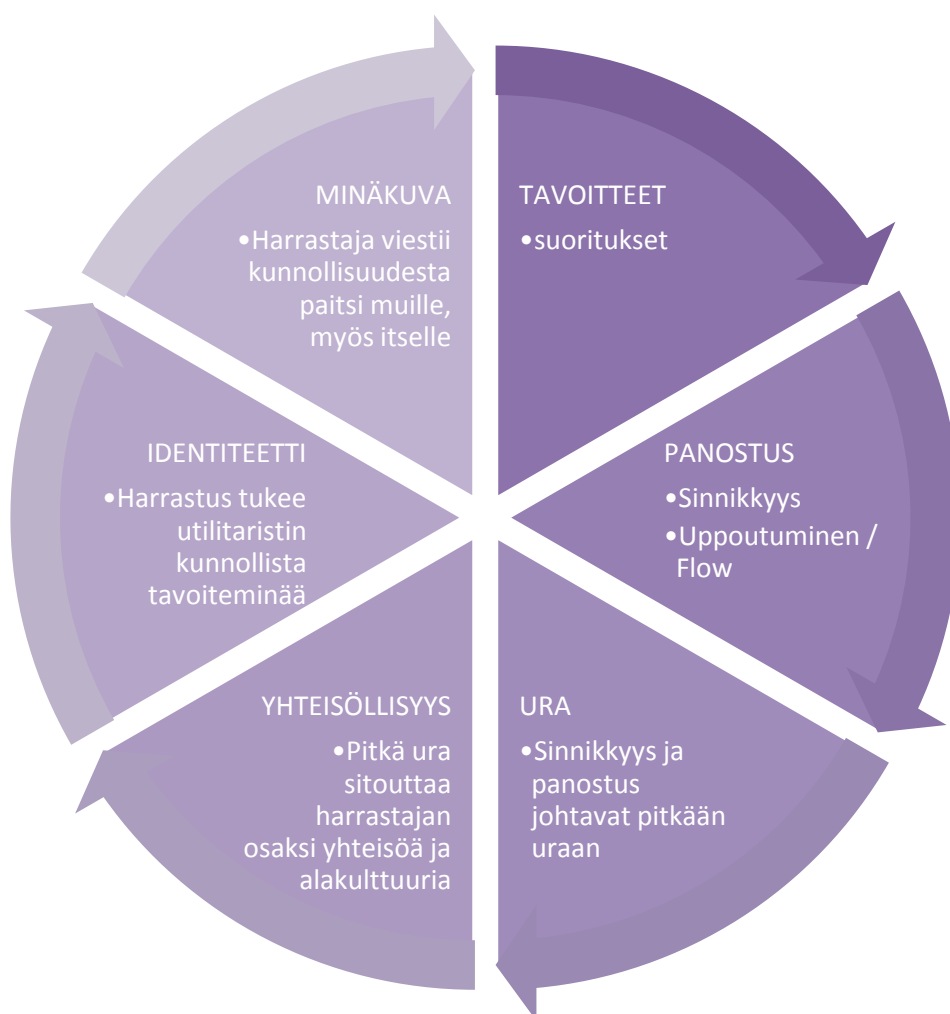

Kuvio 13. Yhteisöllisyyden kehittyminen vakavassa harrastamisessa. (mukaiillen Stebbins 1992. 6-7)

Pitkä ura sitouttaa harrastajan myös yhä tiiviimmin osaksi harrastuksen ympärille muodostuvaan sosiaaliseen yhteisöön ja jopa osaksi alakulttuuria. Harrastajat kokevat toisaalta turvaa tuovaa kuulumisen tunnetta ja toisaalta muovaavat samalla yhteisön ja alakulttuurin tapoja, normeja ja käytäntöjä (Stebbins 1992: 6-7.) Harrastukset tuovat turvaa ja pysyvyyttä läpi elämän muiden vaiheiden. Myös taideharrastamisessa tärkeää on yhteenkuuluvuuden ja yhteen hiileen puhaltamisen tunteet, jotka voivat luoda voimakkaita tunne-elämyksiä (Hanifi 2009:247–248).

2.8. Yhteenveto

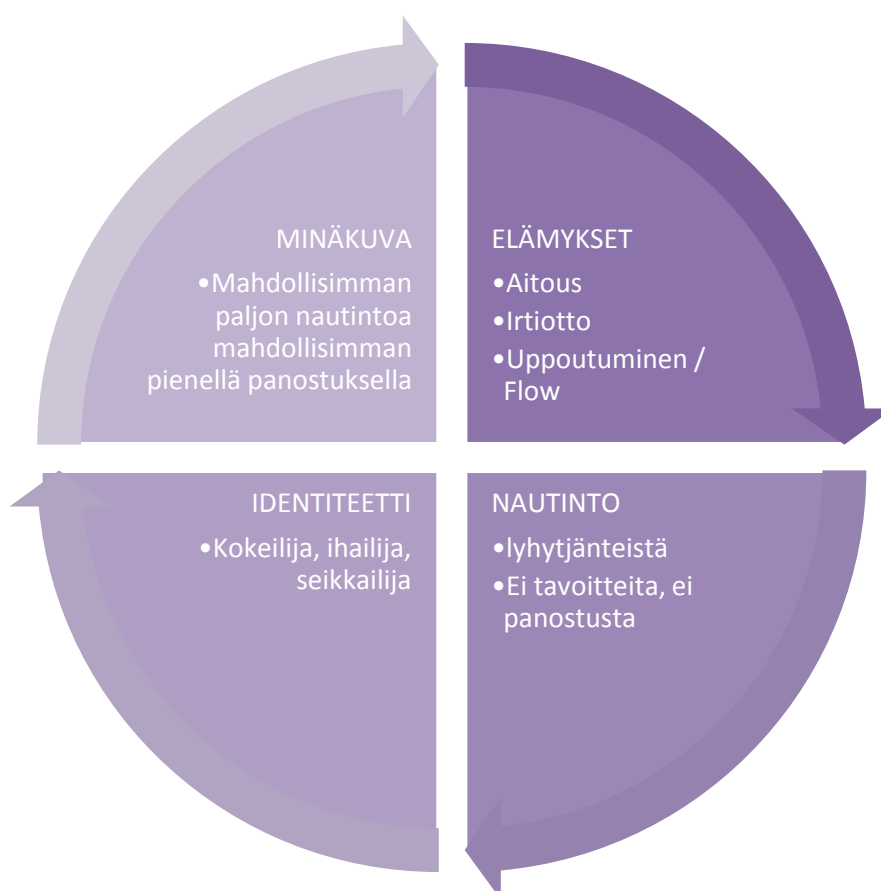
Harrastusten kautta ihmiset rakentavat siis sosiaalisia suhteita, saavat positiivisia elämyksiä, oppivat tietoja ja taitoja ja sitä kautta vaikuttavat heidän subjektiiviseen hyvinvointiinsa positiivisesti. (Brajša-Žganec, Merkaš & Šverko (2011:87) Kun tutkitaan merkityksellistymistä tarkemmin, voidaan erottaa erilaisia merkitysketjuja riippuen siitä, mistä lähtökohdista harrastaja ryhtyy aktiviteettiin.

Kuvio 14. Ohjatun taideharrastamisen merkitysulottuvuudet utilitaristiselle kuluttajalle

Pitkäjänteiset utilitaristiset ohjattujen taideharrastusten kuluttajat keskittyvät tavoitteellisuuteen ja pyrkivät pitkään uraan ja menestykseen (kuvio 14). Samalla he pyrkivät harrastuksellaan viestimään kunnollisesta identiteetistään itselleen ja muille ja identi-

teetti muovautuu. Panostus ja pitkä ura johtavat myös yhteisöllisyyden korostumiseen, kun panostus saa harrastajan uppoutumaan yhä syvemmälle lajin alakulttuuriin samalla muokaten sitä. Utilitaristille tyydytystä tuottavat yhteisöllisyys ja kuulumisen tunne ja toisaalta panostuksesta seuraava palkinto, menestysten ja saavuttamisen tunne sekä toisaalta tunne kunnollisuudesta ja yhteiskunnallisten ihanteiden täyttämisestä. Jos kyseessä on luova utilitaristi, itse tekeminen ja siihen uppoutuminen, panostaminen sinänsä, saattaa viedä hänet flow-tilaan, josta seuraa suunnatonta nautintoa tuova elämyksellinen kokemus. Nautinnon kokemukset ja yhteenkuuluvuuden tunne vaikuttavat harrastajan hyvinvointiin positiivisesti ja hyvinvointi puolestaan muokkaa harrastajan minäkuvaa ja identiteettiä.

Kuvio 15. Ohjatun taideharrastamisen merkityksellistymisen hedonistiselle kuluttajalle

Hedonistinen lyhytjänteinen ohjattujen taideharrastusten kuluttaja puolestaan tavoittelee mahdollisimman paljon nautintoa ja elämyksiä mahdollisimman pienellä panostuksella (Kuvio 15). Hedonisti rakentaa identiteettiään nimenomaan nautintojen ja elämysten

kautta, hän ei utilitaristin tavoin koe tarpeelliseksi viestiä aktiivisuudesta, ahkeruudesta ja kunnollisuudesta vaan hänen arvostuksiansa perusteella juuri nautintojen ja elämyksentäyteinen elämä on tavoittelemisen arvoista. Koska hedonistin harrastaminen on usein lyhytkestoista ja melko passiivista, hedonistin ei aikaisemman tutkimuksen perusteella uskota kokevan niin suurta yhteenkuuluvuuden tunnetta, kuin utilitaristin. Koska hedonisti pyrkii niin sanotusti keräämään kermat kaikkien harrastusten päältä, hän ei ennätä uppoutua alakulttuuriin riittävän syvällisesti tullakseen osaksi yhteisöä ja päättäkseen muokkaamaan tämän normeja ja käytäntöjä. Toisaalta eikö voisi ajatella, ettei hedonisti haluakaan liittyä osaksi puurtavien utilitaristien alakulttuuria, vaan kokeekin kuuluvansa nautinnonhakuisten rennolla asenteella harrastavien porukkaan ja pääsee siten kokemaan tyydytystä tuovaa yhteenkuuluvuuden tunnetta?

Sekä utilitaristeilla että hedonisteilla harrastus saattaa vaikuttaa paitsi mielikuvaan itsestä ja ulkoiseen identiteettiin, myös syvemmin itse minään. Identiteetti, minäkuva ja minä vaikuttavat ja muovaavat jatkuvasti toinen toisiaan ja identiteetti ja minäkuva ovat ennen kaikkea sosiaalisesti rakentuneita ja tilannesidonnaisia. Täytyy myös muistaa, että oletettu ero hedonistien ja utilitaristien välillä muodostaa jatkuvan katkeamattoman jatkumon, eikä ole siis olemassa puhtaasti hedonistia ja puhtaasti utilitaristisia kuluttajia. Kuluttajat ovat kaikki jotain näiden väliltä ja saattavat ilmentää ajasta ja kontekstista riippuen toisinaan enemmän utilitaristisia ominaisuuksia ja toisinaan taas hedonistisia tai molempia samaan aikaan.

3. METODOLOGIA

Tämän tutkielman tutkimuskysymyksenä on, *miten ohjattu taideharrastus merkityksellistyy kuluttajille*. Tarkoituksena on siis tutkia, miten kuluttajat positioivat taiteen harrastamisen laajemmin vapaa-ajan kenttään ja millaisia merkityksiä se saa. Lähtökohtana tutkimuksessa on siis kuluttajan näkökulma ja tutkimuksen tarkoituksena on nimenomaan ymmärtää kuluttajaa paremmin. Ymmärtämisellä tutkimusmetodinä tarkoitetaan eläytymistä tutkittavien maailmaan, ajatuksiin, motiiveihin ja tunteisiin (Tuomi & Sarajärvi (2009: 28). Siksi tutkimusmenetelmäksi on valittu nimenomaan laadullinen eli kvalitatiivisen tutkimusmenetelmä. Edelleen tutkimusmenetelmäksi on valittu teema-haastattelu, ja nimenomaan teemahaastattelu ryhmissä eli focus group -haastattelu.

3.1. Ryhmähaastattelu tutkimusmenetelmänä

Focus group – haastattelu on sopiva menetelmä erityisesti silloin, kun tutkittavasta asiasta ei ole juurikaan aikaisempaa tietoa, eli kun tutkimus on tyypiltään eksploratiivista, ja kun tutkitaan viestien onnistumista ja siis merkityksiä (Morgan 1997:10, Edmunds 1999:3-4) Haastattelu on käytetyin ja luontevin tapa selvittää, mitä toinen ihminen ajattelee. Silloin voidaan ohjata haastattelua sen mukaan, mitä haastattelussa käy ilmi, eikä haastateltavan vastauksia rajoita esimerkiksi tutkijan ennakkokäsitysten perusteella tehty kirjallinen kyselylomake, joka ei välttämättä keskity ollenkaan niihin asioihin, jotka haastateltavalle ovat merkityksellisiä. (Eskola & Vastamäki 2001:24-26.)

Ryhmähaastattelun etuna on taloudellisuus. Haastateltaessa montaa henkilöä yhtä aikaa, säästyy aikaa (Morgan 1997:18, Denzin & Lincoln 2005:365). Toisaalta ryhmähaastattelun purkamisen jälkeenpäin on työläämpää, nauhalta voi olla vaikea tunnistaa, kuka puhuu, varsinkin jos haastateltavat puhuvat päällekkäin (Eskola ja Suoranta 1998:98). Focus group –menetelmässä haastattelijan rooli on kannustaa ja pitää yllä ryhmän keskeistä tiettyyn teemaan keskittyvää keskustelua. Haastattelijalla kysyy siis vain tarvittaessa keskustelua ohjaavia kysymyksiä, mutta ei varsinaisesti haastattele keskustelijoita minäkään kysymysrunon pohjalta. Ryhmähaastattelussa etuna on nimenomaan ryhmän jäsenten vuorovaikutus. Mielenpitoet herättävät uusia mielenpitoita ja argumentteja muissa keskustelijoissa ja kiinnostavaa on erityisesti se, miten mielenpitoita argumentoidaan ja miten toisten mielenpitoisiin reagoidaan. Siis miten asenteet ja merkitykset syntyvät sosiaalisesti. Kiinnostavaa on myös se, mitä haastattelussa jätetään kertomatta ja mikä merkitys on haastattelussa syntyvillä hiljaisuuksilla ja muilla eleillä. (Eriksson & Kovalai-

nen 2008:173–175.) Focus group –haastattelu toimii parhaassa tapauksessa yksinään riittävänä aineistonkeruumenetelmänä. Saattaa kuitenkin olla, että ryhmäkeskustelut tuottavat vain teemarungon tyyppisen kehyksen jatkotutkimusta varten. (Morgan 1997:10, Eriksson & Kovalainen 2008:173-175)

Yksilöhaastatteluun verrattuna ryhmäkeskustelun etuna on, että keskustelijat voivat sulatella ja muodostaa mielipiteitään rauhassa muiden keskustellessa ja muiden keskustelusta inspiroituneena. Yksilöhaastattelussa ajatukset, jotka eivät heti muodostu selkeiksi argumenteiksi saattavat jäädä mainitsematta. (Denzin & Lincoln 1994:365, Edmunds 1999: 6-8, Eriksson & Kovalainen 2008:177.) Toisaalta tutkimusta varten järjestetty keskustelutilanne on kuitenkin aina keinotekoinen ja sosiaalinen kanssakäyminen todennäköisesti poikkeaa vastaavasta käyttäytymisestä ja keskustelusta luonnollisessa tilanteessa (Morgan 1997:16). Ryhmätilanne voi esimerkiksi olla joillekin ahdistava. Voimakkaasti eriäviä mielipiteitä voi olla vaikea ilmaista ryhmässä. Ja toisaalta liian intiimit aiheet eivät sovi ryhmäkeskusteluun. Joku keskustelijoista saattaa myös domiroida keskustelua tai ryhmäläiset saattavat pyrkiä yhteneviin mielipiteisiin (Denzin & Lincoln 1994:365). Hedelmällistä keskustelua ei synny, jos keskustelijat eivät halua puhua aiheesta julkisesti. Samoin haastateltavien kulttuuritausta saattaa rajoittaa julkista mielipiteiden ilmaisua joistakin teemoista. (Eriksson & Kovalainen 2008:177, Edmunds 6-8.) Joidenkin tutkimuksen mukaan ryhmäkeskustelut tuottaisivat jopa merkittävästi vähemmän argumentteja kuin yksilöhaastattelut (Morgan 1997:19).

3.2. Haastateltavien valinta ja haastattelujen organisointi

Ryhmähaastattelun organisoimisessa ongelmaksi saattaa muodostua yksinkertaisesti ryhmän koolle saaminen. Ongelma saattaa olla konkreettisesti maantieteelliset etäisyydet. Tällöin ratkaisu saattaa löytyä online –keskusteluista. Tällöin ei tietenkään voida analysoida niin hyvin non-verbaalista viestintää. (Eriksson & Kovalainen 2008:180.) Ongelma on usein myös aikataulu. Jo kuuden tai seitsemän ihmisen saaminen samaan paikkaan samaan aikaan voi olla yllättävän hankalaa. (Eskola ja Suoranta 1998:97.) Kuitenkin vaikka etäisyydet eivät maantieteellisesti olisikaan pitkät, kynnys varata aikaa vieraiden ihmisten kanssa keskusteluun ja oman mielipiteen julkilausumiseen vieraassa ympäristössä saattaa olla yllättävän korkea. Tutkijan tehtäväksi jää myös haastattelun aiheen huolellinen suunnittelu. Siis se, miten haastattelija selittää aiheen haastateltaville, niin että he ymmärtävät sen kollektiivisesti samalla tavalla ja kuten tutkija on sen tarkoittanut. Ja että keskustelunaihe ei ole liian laaja tai liian kapea. (Eriksson & Kovalai-

nen 2008:180, Edmunds 1999:6-8.)

Haasteena focus group –haastattelussa on myös sopivien keskusteluryhmien muodostaminen. Kunkin ryhmän jäsenillä tulisi olla jokin yhdistävä tekijä, jotta luonteva keskustelu olisi mahdollista. Sopiva yhdistävä tekijä voisi olla esimerkiksi, ikä, kokemus, koulutus tai sukupuoli. Toisaalta liian homogeenisten ryhmien riskinä on mielipiteiden muuttuminen. Joissakin tilanteissa hedelmällistä saattaa olla juurikin hyvin päinvastaisten mielipiteiden vastakkain asettaminen, jolloin syntyy kenties voimakkaampia argumentteja, kun keskustelijat joutuvat perustelemaan näkökantansa. Tilanne on kaksijakoinen myös harkittaessa, voiko ryhmäläiset tuntea toisensa entuudestaan. Aikaisempi tuttavuus voi toisaalta vaikuttaa vastauksiin, mutta toisaalta tunteminen tekee tilanteesta luontevamman ja keskustelusta kenties avoimemman. (Eriksson & Kovalainen 2008:180-181.)

Tätä tutkimusta varten päädyttiin kokoamaan ensisijaisesti kolmen hengen keskusteluryhmiä, koska koettiin, että kolme henkeä muodostaa ryhmän, jossa vivahteikas keskustelu on mahdollinen, mutta ryhmä on kuitenkin riittävän intiimi syvällisempäänkin keskusteluun pääsemiseksi ja toisaalta haastattelun litterointi ja analysointi pysyy hallittavana, kun jäseniä ei ole liikaa eivätkä haastateltavat puhu päällekkäin. Myös haastateltavien yhteen kokoaminen ja aikataulujen yhteensovittaminen on helpompaa, kun haastateltavia on kolme eikä esimerkiksi viisi tai kuusi. Haastateltavat ryhmät pyrittiin kokoamaan niin, että kunkin ryhmän sisällä haastateltavat olisivat toisilleen entuudestaan tuttuja ja että heitä yhdistäisi yhteinen luova harrastus. Lisäksi pyrittiin saamaan kokoon ryhmiä, jotka edustaisivat mahdollisimman laajasti erilaisia luovia harrastuksia ja toisaalta eri ikäryhmiä ja sukupuolia. Kriteerinä oli myös yli 18 vuoden ikä ja se, että oli harrastanut jotakin maksullista ohjattua harrastusta aikuisiällä eli täysi-ikäisenä.

Haastatteluasetelman sekä keskusteluteemojen ja ohjaavien kysymysten toimivuutta testattiin ensin koeryhmällä, joka muodostui kolmesta erilaisista tanssilajeja aikuis-iällä harrastaneista 25-27 vuotiaista naisista. Haastateltavia yhdisti paitsi yhteinen harrastus, myös se, että he olivat ystäviä keskenään. Haastattelutilanne pyrittiin järjestämään mahdollisimman autenttisesti, ja suunnitellut teemat käytiin läpi keskustelua ohjaavien kysymysten avulla, kuten oli suunniteltu. Koehaastattelu järjestettiin tutkijan kotona ja haastatelluille, kuten kaikille muillekin ryhmille, tarjottiin pientä syötävää ja juotavaa mahdollisimman rennon ja välittömän tunnelman luomiseksi. Tutkimusasetelma ja kolmen hengen muodostama ryhmä todettiin koehaastattelussa toimivaksi. Myös haastatelluteemat ja ohjaavat kysymykset onnistuivat tuottamaan haluttua keskustelua. Koehaas-

tattelun kuluessa heräsi kuitenkin myös muutama uusi teema, jotka koettiin olennaiseksi tutkimuksen kannalta. Haastatteluteemarakoon lisättiin koehaastattelun jälkeen mm. esiintyminen ja esiintymiseen valmistautuminen olennaisena osana taideharrastamista, sekä mm yksityiskohtaisempi keskustelu harrastuksen tuottamista parhaista hetkistä fyysisesti ja henkisesti. Tulevatko parhaat kokemukset oppitunneilla vai esityksissä? Ja millaisia elementtejä niihin liittyy?

Taulukko 1. Haastateltavat.

Ryhmä	Haastateltava	Laji	Sukupuoli	Ikä	Ammatti
Testi	Tanssi T1	Hip hop	Nainen	26	Arkkitehti-/tila- ja kaluste- muotoiluopiskelija
	Tanssi T2	Vogue	Nainen	26	Arkkitehti
	Tanssi T3	Step	Nainen	27	Hankintapäällikkö
1	Teatteri Te1	Teatteri	Mies	25	Taksikuski
	Teatteri Te2	Teatteri	Nainen	19	Elokuvateatterityöntekijä
	Teatteri Te3	Teatteri	Mies	21	Teologian opiskelija
2	Musiikki M1	Huilu	Nainen	19	Asiakaspalvelija
	Musiikki M2	Viulu, Klassinen laulu	Nainen	18	Vastaanottovirkailija
	Musiikki M3	Kitara, Pop laulu	Nainen	19	Asiakaspalvelija
3	Laulu L1	Kuorolaulu	Mies	-	Eläkkeellä kirjallisuusalan yksityisyrittäjän tehtävistä
	Laulu L2	Kuorolaulu	Mies	-	Eläkkeellä korkeakoulu- opettajan tehtävistä
	Laulu L3	Kuorolaulu	Mies	-	Eläkkeellä paperitehtaan kunnossapitotehtävistä
4	Tanssi S1	Salsa	Nainen	24	Markkinoinnin opiskelija
	Tanssi S2	Salsa	Nainen	25	Ravintolaesimies

Myös muut haastattelut päätettiin siis järjestää kolmen hengen ryhmissä. Yksi ryhmistä

muodostui Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen Narri-näyttämön teatteriryhmästä. Ryhmä muodostui 19-vuotiaasta naisesta sekä 21- ja 25- vuotiaista miehistä, jotka olivat kaikki olleet mukana ryhmässä kahdesta kolmeen vuotta. Haastattelu järjestettiin tutkijan kotona. Toinen tyhmistä koostui kolmesta entisestä Sibelius-lukion oppilaasta, jotka kaikki harrastivat edelleen aktiivisesti jonkin instrumentin soittoa. Haastateltavia yhdisti paitsi yhteinen harrastus, myös yhteinen työpaikka. Haastattelu järjestettiin haastateltavien työpaikalla neuvotteluhuoneessa. Ryhmän jäsenet olivat kaikki 18-19 -vuotiaita naisia. Kolmas ryhmä muodostui Järvenpään mieslaulajat –kuoron jäsenistä. Kaikki kolme haastateltavaa olivat ehtineet jo eläkeikään, mutta katsottiin mielenkiintoiseksi ryhmäksi, koska olivat harrastaneet laulua läpi koko elämänsä. Haastattelu järjestettiin yhden haastateltavan kotona.

Kaikki haastateltavat rekrytoitiin tutkijan tuttavapiiriä hyväksi käyttäen ja rekrytointi oli yllättävän vaivatonta. Peruutuksilta ei kuitenkaan säästyty, koska aikataulujen yhteensovittaminen varsinkin loma-aikaan osoittautua ongelmalliseksi. Viimeisen ryhmän muodostivatkin lopulta ainoastaan kaksi salsa-tanssia viimeiset pari kolme vuotta harrastanutta 24 ja 25 -vuotiasta naista. Tarkemmat tiedot haastateltavista löytyvät taulukosta 1, sivu 47.

Ryhmän muodostuksen jälkeen seuraava haaste on keskustelun ohjaaminen oikeaan suuntaan. Samalla kun ryhmäkeskustelu antaa enemmän painoarvoa keskustelijoiden omalle mielipiteelle verrattaessa yksilöhaastatteluun, ryhmähaastattelun kulkua on myös vaikeampi hallita. (Morgan 1997:18-19.) Omalla painollaan etenevä keskustelu on hedeelmällistä, mutta toisaalta jos se ajautuessaan aiheen ulkopuolelle data on täysin käytökelvotonta. Tässä tutkimuksessa ryhmähaastattelutilanteissa pyrittiin käymään läpi harrastamisen motivaatioita ja tunneskaalaa laajasti keskustelemalla niin tuntemuksista ja mielikuvista ennen harrastuksen aloittamista, kuin sen aikana erilaisissa tilanteissa. Haastattelu aloitettiin esittelyillä, sekä keskustelemalla yleisesti aiheesta, miksi harrastan. Keskustelun edetessä tutkija pyrki poimimaan keskustelusta uusia teemoja ja syventämään keskustelua ohjaavilla lisäkysymyksillä. Haastateltavia pyydettiin muun muassa kuvailemaan mielikuvaansa muista saman lajin harrastajista, jolloin päästäisiin kiinni siihen tavoiteminään, jota haastattelijat mahdollisesti harrastuksellaan tavoittelevat. Haastattelun tarkempi teemarunko löytyy liitteestä (liite 1.).

Keskustelut sujuivat pääosin omalla painollaan, joskin haastattelutilanteen aiheuttama jännitys varmasti osaltaan aiheutti haastateltaviin tietynlaista ujoitta ja vei ajoittain keskustelua enemmän haastattelun suuntaan. Ohjaavilla kysymyksillä keskustelua saatiin

kuitenkin pidettyä yllä melko onnistuneesti. Viimeisen ryhmän kohdalla ryhmän koon merkityksen huomasi selkeästi. Kahden hengen ”keskustelun” anti ei ollut lainkaan niin hedelmällinen kuin muiden haastattelujen vaan keskustelu muodostui enemmänkin haastattelutyypiseksi ja haastattelijan rooli korostui ehkä liiaksi. Haastattelussa ilmi tulleet seikat yhtenivät kuitenkin pääpiirteittäin muiden haastattelujen tulosten kanssa, eikä se tuonut oikeastaan enää ilmi uusia näkökulmia. Viimeisen haastattelun kohdalla koettiin saavutettavan tietynlainen saturaatiopiste, jossa uudet haastattelut eivät todennäköisesti olisi paljastaneet enää uusia mielenkiintoisia näkökulmia.

Kaikki haastattelut järjestettiin kesällä 2012 Helsingissä ja kaikki haastattelut nauhoitettiin tulosten myöhempää analyysiä varten. Haastateltaville pyrittiin ennen haastattelua kertomaan mahdollisimman tarkasti ja ymmärrettävästi, mistä tutkimuksessa on kysymys, kuitenkaan paljastamatta liikaa tutkimuksen ennako-olettamuksia. Myös koehaastattelu päätettiin ottaa mukaan analyysin yhtenä tutkimusyksikkönä, koska koehaastattelussa ei havaittu muutostarpeita tai puutteita tutkimusjärjestelyissä. Kaiken kaikkiaan tutkimusasettelun koettiin olevan onnistunut ja haastateltavien koettiin antaneen riittävän rehellisiä vastauksia.

3.3. Datan analysointi

Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin myöhemmin yksitellen mahdollisimman tarkasti. Litteroidut haastattelut tulostettiin ja ne luettiin läpi useampaan otteeseen teorettisessa viitekehysessä esille tulleita teemoja silmällä pitäen, pyrkien poimimaan haastattelusta tutkimuksen tavoitteiden kannalta mielenkiintoiset puheenvuorot ja teemat. Sen jälkeen poimitut puheenvuorot järjestettiin teemoittain, jolloin samaan aihealueeseen liittyviä mielipiteitä voitiin tarkastella rinnakkain ja vetää niistä yleisempiä johtopäätöksiä. Haastattelun tuloksia pyrittiin peilaamaan teorettiseen viitekehukseen ja löytämään niistä toisaalta tukea ennako-olettamuksille ja toisaalta uusia näkökulmia. Vaikka litteroidut haastattelut luettiin läpi ja teemoiteltiin, analyysiprojekti oli jo käynnistynyt itse haastattelutilanteessa ja tutkijalla oli jo melko selkeä mielikuva tutkimuksen tuloksista litteroitua haastattelua uudelleen lukiessa.

3.4. Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tutkimuksen luotettavuuden arvioimiseksi on yleensä pyritty arvioimaan tutkimuksen

reliabiliteettia ja validiteettia, siis sitä mittaavatko käytetyt mittarit juuri haluttua suuretta ja toisaalta saataisiinko samanlaisia tuloksia, jos samanlainen koe toistettaisiin (Hirsjärvi & Hurme 2000: 186–187). Onko focus –ryhmässä tehdystä haastattelusta kerätty data validia ja reliaabelia? Siis saataisiinko samanlaisia tuloksia, jos samanlainen koe toistettaisiin? Ja pystytäänkö ryhmähaastattelulla mittaamaan juuri merkityksiä ja motivaatioita luovien harrastusvalintojen taustalla? Reliabiliteetin ja validiteetin käsitteet on alun perin kehitetty koskemaan lähinnä kvantitatiivista tutkimusta ja niiden soveltamista kvalitatiiviseen tutkimukseen pidetään ongelmallisena. Laadullisessa tutkimuksessa kun pyritään näkemään kaikki ihmistä ja kulttuuria koskevat kuvaukset ainutlaatuisina. (Hirsjärvi ym. 2009: 232.) Ryhmähaastattelussa, kuten muussakin laadullisessa tutkimuksessa otanta ei useinkaan ole edustava, siis mitenkään tilastollisesti valittu. Tulosten ei kuitenkaan ole tarkoituskaan antaa mitään eksaktia yleistettävää tietoa, vaan käsityksiä siitä, miten asiat ehkä voisivat olla. (Bauer & Gaskell 2000:339-340, Silverman 1997: 203.) Tämä tutkimus on luonteeltaan nimenomaan eksploratiivinen ja sen tuloksia voidaan kenties joskus käyttää tarkemman, kenties yleistettävämmänkin tutkimuksen pohjana.

Miten laadullisen tutkimuksen luotettavuutta sitten voidaan mitata Mistä lukija tietää, ovatko johtopäätökset ahkeran analysoinnin vai tutkijan mielikuvituksen tuotosta? Tutkimuksen uskottavuutta lisää raakadatan, eli tässä tapauksessa litteroidun tekstin sekä nauhoituksen saatavuus. Tutkimuksen luotettavuutta voitaisiin lisätä myös antamalla haastateltavien lukea heidän vastauksistaan tehdyt johtopäätökset ja kommentoida, vastaako heidän kokemuksestaan tehty rekonstruktio alkuperäistä ilmiötä tai kokemusta. Toisaalta, haastateltava ei välttämättä itse tunnista asioiden oikeaa laitaa tai haluaa kuvitella käyttäytyvänsä toisella tavalla kuin tosiasiasa käyttäytyy. Lisäksi tutkijan tulee myöntää olevansa tärkeä osa tulkintaa ja selventää analyysimenetelmiään, siis kertoa avoimesti prosessista, jonka tuloksena hän on johtopäätöksiinsä päätenyt. (Bauer & Gaskell 2000:339-340, Silverman 1997: 203.)

Tämän tutkimuksen empiirinen tutkimusprosessi on pyritty kertomaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja ymmärrettävästi, niin että kuka tahansa voisi toistaa tutkimuksen mahdollisimman pitkälle samalla tavalla ja päätyä samantyyppisiin johtopäätöksiin. Lisäksi haastateltavat on pyritty valitsemaan niin, että he kuvaisivat mahdollisimman hyvin tutkittavaa perusjoukkoa ja toisaalta haastattelutilanne järjestämään niin, että haastateltavat antaisivat mahdollisimman totuudenmukaisia vastauksia, eivätkä esimerkiksi jännityksessään tai muuten pyrkisi esimerkiksi sosiaalisesti hyväksyttävään vastaamiseen.

4. OHJATUN TAIDEHARRASTAMISEN MERKITYKSELLISYTTÄMINEN KULUTTAJILLE

Tässä luvussa esitellään edellisessä kappaleessa kuvatuissa focus group -haastatteluilta saadut tulokset ja analysoidaan ne. Keskustelujen ensimmäisessä vaiheessa harrastamisen merkityksiä pyrittiin lähestymään avoimesti keskustelemalla muun muassa harrastusvalinnasta ja harrastuksen laukaisemista tunnetiloista. Toisessa vaiheessa pyrittiin syventymään tarkemmin teoreettisessa viitekehyksessä esiin nousseiden ohjattujen taideharrastusten merkityksiin erilaisin ohjaavin kysymyksin. Ryhmäkeskustelut käydään läpi näitä teemoja seuraten verraten vastauksia toisiinsa ja etsien niistä yhteneväisyyksiä ja toisaalta ristiriitaisuuksia sekä pyrkien löytämään vastauksista toisaalta yhtenevyyttä viitekehyksen kanssa ja toisaalta ristiriitaisuuksia.

4.1. Harrastuksen valinta ja siihen liittyvät tunnetilat

Ryhmäkeskustelut aloitettiin haastateltavien esittelyille ja keskustelemalla siitä, miten kukin oli valinnut harrastuksensa tai miten oli päätyntä harrastuksen pariin. Soitto- ja kuoroharrastajilla innostus harrastukseen oli syntynyt lähes poikkeuksetta jo lapsuudessa. Useimmilla harrastus oli ollut jo perheessä ja musiikkiin oli sosialisoiduttu jo varhain. Soittoharrastajilla lajivalintaan liittyi voimakkaasti esimerkiksi vanhempaan sisarusukseen kohdistuva ihailu ja kilpailuvietti. Soittajat olivat usein aloittaneet aikuisuuteen jatkuneen soittoharrastuksensa jo lapsena ja kertoivat alun perin aloittaneensa harrastuksen ollakseen enemmän isompien sisarustensa kaltaisia tai jopa päihittääkseen nämä soittotaidossa. Osalla innostuksen musiikkiharrastukseen oli antanut inspiroiva musiikinopettaja. Tällöinkin innostus oli alkanut jo lapsuudessa.

L1:..kyllä se ainaski mulla on se..laulu ollu tuola.. sisällä..ihan lapsesta asti..että äiti lauloi ja.. ja tota..opetti niitä lauluja..koulussa laulettiin..ja sitten mä opettelin soittamaan mandoliiniä..ja sen kans pelattiin ja sikäli se laulu ollut hyvin tärkeä..tärkeä sieltä alusta lähtien, et soon..niinku mä tos alus sanoin, et mä oon ollu..olen vieläkin semmonen vähän laulun lyömä..

M1: ..mun sisko oli soittanu sitä koulussa, ni sit mun piti olla parempi siinä, ni meninpä sitten musaopistoon soittamaan sitä..

Teatteri- ja tanssiharrastajilla aikuisiän harrastusvalintaan liittyi yleensä jokin tuttava tai ystävä, jolta he olivat kuulleet harrastuksesta ja päättäneet kokeilla lajia. Heillä ei usein-

kaan ollut kovin selkeää mielikuvaa harrastuksen luonteesta ennen harrastuksen aloittamista, vaan motiivina oli ennen kaikkea jonkin uuden kokeileminen, hyppy tuntemattomaan. Sekä tanssijoilla että soittajilla mieleen muistui myös harrastuksen valinta lapsuudessa, jolloin valintaan oli enemmän tai vähemmän vaikuttanut vanhempien tahto. Osalla tämä harrastus oli säilynyt aikuisuuteen asti, yleensä soittajilla. Tanssijoilla harrastukset olivat jo vaihtuneet lapsuuden jälkeen ja he olivatkin sitä mieltä, että harrastusvalinta on osa identiteetin kehittymistä ja että harrastuksilla on taipumus karsiutua niin, että ainoastaan itselle mieluisat harrastukset jatkuvat. Jos harrastamiseen liittyy vähääkään pakollisuutta, se ei yleensä jatku kovin pitkään. Erityisesti tanssijat ja laulu-harrastajat kokivat, että taipumus ja vietti rytmiin ja musiikkiin on sisäsyntyistä. Harrastukseen hakeutuminen koettiin luonnollisena pyrkimyksenä, ei niinkään kokeilunhaluna tai ajautumisena.

T1:..oikeestaan mul ei ollu oikeen mitään odotuksii.. et mä menin aika sillai.. avoimin mielin..niinku jotain uutta.. niinku se oliki.. mut vitsi se oliki hauskaa nyt, ku mä muistelen

T1: on se sillee jotenki, et jotku alkaa luonnostaa, ku musiikki alkaa kuuluu, ni jotenki hytkymään

Harrastusten valinnasta keskusteltaessa esiin nousi useasti myös termi ”oikea harrastus”. Koettiin, että ihmisellä on tarve johonkin ”oikeaan harrastukseen”, joka toimii vastapainona työlle ja koululle. Toisaalta tällä termillä viitattiin myös sosiaaliseen paineeseen oikeasta harrastuksesta ja siihen, että ”oikean harrastuksen” tulee olla tarpeeksi vakavamielistä, siis että sitä harrastetaan riittävän usein ja että se on ymmärrettävissä kollektiivisesti ”oikeaksi harrastukseksi”. Tällaista ”oikeaa harrastusta” oli myös tieteen tahtoon pyritty etsimään kokeillen useita erilaisia lajeja ennen ”sen oikean” löytymistä.

T2: kyl mä oon pitkään toivonu..jotai.. semmost oikeeta harrastusta, ku ei oo moneen vuoteen.. lukion jälkeen ei oo oikeestaa ollu mitään kunnollista..harrastusta, ni sit.. sitä mä oon kaivannu... että..sais niinku, et.. ku hölmösti sit ku opiskelee.. ja tekee töitä, ni sitte..se elämä..ja ajatukset on aika, just.. arkkitehtuurissa.. ja sit ei niinku.. pitää olla jotain muutaki elämää.. ja sit harrastus on semmonen tavallaan

4.1.1. Tuntemukset ennen ohjattuun harrastamiseen menoa

Haastateltavat keskustelivat myös tuntemuksista ennen harrastukseen menoa, sen aikana ja sen jälkeen. Lähes kaikilla keskustelijoilla harrastukseen liittyi silloin tällöin ajatus siitä, että nyt ei huvittaisi tai ei millään jaksaisi lähteä. Koettiin kuitenkin hyväksi, että harrastus oli aina tiettyyn ennalta sovittuun aikaan ja että se oli maksettu etukäteen. Harrastukseen tuli siis lähes poikkeuksetta aina mentyä ja aina oli tunne, että kyllä kannatti. Pitkään harrastaneilla soittajilla ja laulajilla harrastuksesta oli muodostunut enemmänkin rutiini, jolloin harrastukseen menemistä ei kyseenalaistettu. Pakottavista poissaoloista sairauden tai työkiireiden takia koettiin jopa huonoa omaatuntoa muun ryhmän puolesta.

T1: mä muistan, mul oli se hip-hop aina maanantaisin..kaheksalt..vai puol yheksält jopa.. ja sit se oli sillo..alko siis tammikuussa ja joka ikinen maanantai sato ain räntää sillee vaakatasossa, ni sit mä olin aina sillee just, et en varmaan lähe, et nyt mä kyl jätän väliin täl kerral, et mä en vaan jaksa lähtee tonne ulos, mut kyl mä sit aina lähin..

T2: se on muuten hyvä pointti.. mä kävin siellä tosi halvassa semmoses, ää, sellanen yliopiston.. tai siis.. öö.. yhen kevään mä kävin sellasil jazz-tunneilla ja sit se oli sellanen poli-jazz, joka on niinku opiskelijajärjestö sellane, et soli ihan sairaan halpa... eikä nyt mikään superhyvä, mut et niinku ihan jees.. ni sit mä en ikänä jaksanu mennä sinne, ku soli niin halpa!

L3: sit on vähän niinku..petturi jos ei mee sinne..sellai tunne tulis ainaki..joskushan..väkisin jää..joku joskus väliin jos on meno tai..jossain on silleen, mut että seki tuntuu taas..kurjalt, et..että..aattelee, että no nyt sie pojat laulelee..ja mie oon jossai muualla..

Sekä soittajilla että tanssijoilla harrastukseen menemiseen liittyi myös ristiriitaista epävarmuuden tunnetta. Soittajat kokivat huonoa omaatuntoa siitä, etteivät ”taaskaan” olleet harjoitelleet ja keksivät jopa ”tekosytä ja selityksiä itselleen”. Varsinkin jos ohjelmistossa oli jokin vähemmän mieluisa kappale, soittotunnille meno koettiin enemmän negatiivisena, kuin positiivisena. Tanssijat kuvailivat tunnetta ennen soittotuntia jännittyneeksi ja epävarmaksi. Omia kykyjä epäiltiin ja pelättiin epäonnistumista ja joutumista noloihin tilanteisiin. Tämä tunne koettiin kuitenkin avaimeksi tanssituntien kiehtovuuteen, kun tunnilla päästäänkin huomaamaan epäilykset virheelliseksi ja kokemaan

onnistumisen ja oppimisen kokemuksia.

T2: no musta ainaki tuntuu siltä, että mä en osaa yhtään mitään ja mä oon ihan jäykkä ja täst ei tuu yhtään mitään ja.. ja mä en enää muista mitään ja.. mutta.. meen nyt kuitenkin..

M2: se on vähän sellai, mul ainaki sellain..et mitä..mitä tekosyitä mä keksisin, et minkä takii mä en oo soittanu.. ...sellanen vähä, et miten sitä sit selittäis, et ei ehkä, ei kehtaa sanoa sille opettajalle, et ei oo harjotellu, vaikka tietää, et olis ehkä ollu sitä aikaa kuitenkin loppuen lopuks..

Useimmiten luova harrastus on kuitenkin harrastajalle odotettu hetki ”omaa aikaa”. Harrastusajasta pidetään kiinni ja perhe ja lähipiiri ymmärtävät sen. Kuvailipa yksi tanssija harvinaiseksi käyneitä tanssitunteja jopa ”karkkipaloiksi” kiireisen arjen keskellä.

L2:..minä..liityin..järvenpään mieslaulajiin niin..niin..minä olin just alottanu omakotitalon rakentamisen..usein..kun kuorolainen tulee kuoroon, ni hän valittaa sitä, että kun ei ole aikaa ja että joutuu jäämään pois ja..ja mä oon niinku miettiny sitä jälestä päin, että minulle se oli..niinkun, semmonen tunne, että..minun täytyy saaha ittelleni aikaa..enemmän kun..työssä oli päivät ja illat rakentamassa..niin sitten täytyy se..perjantaina oli sillon harjotukset, niin perjantai-illan kun sai pyhittää ittelleen..

4.1.2.Tuntemukset harrastamisen aikana

Siitä, mitä itse harrastamisen aikana liikkuu mielessä, harrastajat olivat melko lailla samoilla linjoilla. Taideharrastukseen liittyy niin suuri keskittyminen, että harrastuksen aikana ei ehdi eikä voi oikein ajatella muuta. Siinä piilee osittain harrastuksen nautinto, ajatukset ovat täysin muualla ja arjen huolet ja kiireet unohtuvat. Harrastamisen aikana mielessä liikkuu myös jännityksen ja jopa pelon tunteita, kun harrastuksessa joutuu kohtaamaan haasteita. Näiden haasteiden kohtaaminen ja pelon ylittäminen nähdään myös hyvin tärkeänä osana harrastamista.

L1: kun on..ollu tämmönen tavallaan yksityisyrittäjänä ja ne työt on ollu aina mukana..joka paikassa..mutta..sillon ku lähtee näihin harjotuksiin, ni ne työt unohtuu, ne on pakko unohtua, koska siinä tulee se musiikki ja siihen paneutuminen, niin..sitä ei tota..ehdi ajatteleen muuta ja mulle se on ollu aina..aina semmonen

niinkun..onko se nyt ollu lataus..tai tietynlainen tyhjennyspaikka...

T2: mul on taas tullu kiksit siitä, mikä on tavallaan aika pelottavaaki, et jos jossakin tilanteessa pitää mennä sen ryhmän eteen yksin tekemään jotain..sit kaikki kattoo, ni onhan se ihan hullun pelottavaa (...) ni sitte meni se hyvin tai huonosti ni kuitenkin se palaute on semmost kannustavaa, ni sitte...ni siitä saa energiaa ja hullut kiksit..se pelon ylittäminen

Muista poiketen soittajat suhtautuivat soittotuntiinsa erittäin rationaalisesti. Heidän kuvauksensa olivat muista poiketen myös lähes poikkeuksetta negatiivissävytteisiä. He kuvailivat soittotunnin tunnemaailmaa kertoen nälän tunteista ja selkävuuista sekä epämiellyttävästä tunteesta siitä, ettei osaa tai ei ole harjoitellut tai ettei edes oikeastaan huvittaisi oppia. Kuitenkin myös heillä parhaat nautinnon tunteet liittyivät siihen, kun he kokivat onnistuvansa ja oppivat uutta.

M3: no mul oli se mun ensimmäinen opettaja, ni se oli just sellanen, et se istu tuollilla ja sit se tavallaan niinku kuulusteli läksyt..et ne piti soittaa ja sit..sitä oli aina vähän sillee, et sit jos ei osannu, ni sit siis.. ei se koskaa huutanu tai ollu mitenkään, mut se oli vaan niin pelottavaa, jos ei osannu..osannu mitään..

4.1.3. Tuntemukset kokoontumisen jälkeen

Tuntemukset kokoontumisten jälkeen olivat kaikilla harrastajilla lähes poikkeuksetta todella positiiviset. Tanssijat kuvailivat jopa olevansa ”liekeissä”, muita käytettyä adjektiivejä olivat ”rentoutunut” ja ”hyvällä fiiliksellä”. Kokoontumisen sanottiin myös herättävän halun oppia vielä lisää ja hingun päästä taas harrastamaan. Soittajilla tuntemukset myös harrastamisen jälkeen olivat hyvin rationaaliset, jopa negatiiviset. He kokivat vielä soittotunninkin jälkeen huonoa omaatuntoa siitä, etteivät olleet harjoitelleet tarpeeksi ja pahaa mieltä siitä, etteivät olleet soittaneet tunnilla tarpeeksi hyvin. Tuntemusta soittotunnin jälkeen kuvattiin jopa ”riittämättömyyden” tunteeksi.

T3. sellanen niinku liikunnallinen euforia tulee.. siis sellanen ihan uskomaton.. saattaa olla joku hyvä biisi, mut siis mul ei tuu siitä, et esimerkiks joku tavallinen jumppa (...) mut sit siitä, et niinku tanssii ja.. niinku löytää oikeesti uusia ulottuvuuksia kehosta, et mihin keho pystyy tavallaan...

S1..semmonen jano on koko ajan päällä ...siis jano oppia lisää... nii et vaik joskus ärsyttää tuntien jälkeen, niin tai jotenki joillain niil soolojutuilla (...) ku siel on joskus aika pihalla niin..sit tietty ärsyttää... mut sitten..siltiki sitten, ei se menee saman tien ohi..

4.1.4. Harrastamisen parhaat puolet

Keskusteluissa luovan harrastamisen parhaiksi puoliksi nousivat jokaisessa ryhmässä lähes yksimielisesti oppiminen ja onnistuminen. Vaikka suurin osa harrastajista ei suhtautunut harrastukseensa kovin vakavamielisesti vaan halusi kokeilla uutta ja halusi muuta ajateltavaa elämäänsä, silti juuri haasteet ja niiden yli pääseminen nähtiin luovan harrastamisen suurimpana antina. Parhaat kokemukset liittyivätkin monella juuri taiteeseen ja luovuuteen olennaisena osana liittyvään esiintymiseen. Esiintyminen ja esillä olo herättivät harrastajissa eniten stressiä, jännitystä ja pelkoa, mutta toisaalta olotilaa esityksen aikana ja erityisesti sen jälkeen kuvailtiin mm. sanoilla ”magee” ja ”euforinen”. Myös esityksessä korostui erityisen voimakkaasti keskittyminen, joka vie esiintyjän ”omaan maailmaansa”.

S2: ... emmä tiiä, jos esimerkiksi joku ulkomaalainen on käymäs, ni ne osaa yleensä linjasalsaa osaa tanssii paljon paremmin ku suomalaiset ja sit jos huomaaki, et niinku..pystyy tanssii sen kanssa..ni se on ainaki tosi kiva tunne..sellanen, et..osaa jotain..

T1: siis sen esityksen jälkeen, ennen sitä ni.. just ku se .. opettaja varotti meitä, et teit alkaa sit, et vaik teit ei yleensä jännittäis, ni teit alkaa jännittää ihan kauheesti, niinku sit just ennen sitä esitystä.. ni mul oli semmonen olo, et ei varmaan nyt ala, et tämä on nyt vaan tämmönen, ku tääl on vaan näit teinei ja niiden vanhempia.. ni sit just niinku ennen sitä, se oli niin mageeta, ku sit siel oli niit hyviiki tanssijoita ja sit niinku oltiin siel lavan takana ja siis se niinku sen esiintymisen takii ois tosi kiva jatkaa (...) ni sit sen jälkeen vaik se meni huonosti tai ihan ok se vissiin meni, mut sit oli kyl niin semmonen, et tosi magee olo.. (verrattuna tanssintunnin jälkeiseen fiilikseen) se oli potenssiin miljoona!

Jälleen poikkeuksena muista soittajat eivät juuri käyttäneet positiivisia adjektiiveja kuvaillessaan esiintymisen olotilaa. Soittajat kuvailivat esiintymistä pikemminkin pakonomaisena suorittamisena, kuin nautinnollisena elämyksenä. Esiintymisen aikana soittajat kertomansa mukaan ”pakottavat” itsensä keskittymään vaikka pelottaa ja kädet

hikoilevat ja tärisyvät ja olotila on epämiellyttävä. Esiintyminen siis koetaan samalla tavalla haasteellisena ja jännittävänä, kuin muilla luovilla harrastajilla. Erotuksena muista soittajat eivät kuitenkaan tunnu saavan esiintymisestään palkintona haasteiden ylittämistä purkautuvaa nautintoa. Sen sijaan soittajat kuvailivat olotilaa esiintymisen jälkeen hyvin rationaalisesti. Suoritusta jäätin arvioimaan ja jos esitys ei ollut mennyt hyvin, myös olotila oli sen mukainen. Myös soittajat kuvailivat esiintymiseen liittyvän jonkinlaista hyvää oloa, mutta lähinnä sitä kuvailtiin helpotukseksi siitä, että piina on ohi.

M3: mulla ainaki viulun..soittaminen julkisesti on tosi pelottavaa.. se on ollu aina just se, et sit ku joko kädet on ihan hikiset tai ihan kylmät ja sit aseman vaihdot ei onnistu ja sit..tulee epäpuhdast soittoa ja sit..jousikäsi tärisee ja sit ääni ei oo-kaan niin suora ja jotenki..

M3: must tuntuu, et aina vähän aaltoilee, et välillä sitä on vaan onnellinen, et se on ohi ja sit välil tulee semmonen, et voi vitsi, et sejasejase asia ois voinu mennä niin paljon paremminki ja sit taas..hetken pääst on niinku ilonen vaan siitä, et se on ohi..

4.1.5. Harrastamisen negatiiviset puolet

Keskustelijat eivät keksineet kovinkaan paljon sanottavaa luovan harrastamisen negatiivisista puolista. Yhdeksi keskustelun aiheeksi nousi se, etteivät harrastajat kokeneet oloaan kotoisaksi ryhmissä, joiden muut jäsenet olivat paljon heitä nuorempia. Tarjolla on jonkin verran aloitteluryhmiä myös ”aikuisille”, mutta todellisuudessa nämä ryhmät ovat avoinna yli 17-vuotiaille, joten jos muut ryhmäläiset ovat kaikki 17-vuotiaita ja itse kolmenkymmenen tai vanhempi, olo saattoi tuntua ulkopuoliselta. Monet kokivatkin katumusta ja huonoa oloa siitä, että harrastus olisi pitänyt aloittaa paljon aikaisemmin, jotta olisi voinut kehittyä muiden tahdissa. Turhautumista aiheuttivat myös ”liian vaikeat koreografiat” ja kappaleet, joiden loputon toistaminen ja hiominen ei tuonut harrastajille haluttua oppimisen ja edistymisen tunnetta. Jotkut kokivat liiallisen harrastukseen ”hullaantumisen” negatiivisena, koska kokivat muun sosiaalisen elämän kärsivän siitä, ettei aikaa jää enää muulle, kuin harrastukselle.

T1: loppuenlopuks se loppu siihen, et meil oli se, toitoitoi tota, kevät..näytös, ni sit, ku koko muu meidän tanssiryhmä, sit ku me odotettiin meidän vuoroo, ni siel oli

niiden vanhemmat tietenki siellä, heheh...sit jotenki tuli sellanen, et ..hitto.. et kymmenen vuotta liian myöhässä

M1: .sillee, et jos sä niinku veivaat ..jotain yhtä juttuu ja se oikeesti tuntuu, et se ei niinku mee eteenpäin..

4.1.6. Muut harrastukset

Haastateltavat keskustelivat myös siitä, miten muuten käyttävät vapaa-aikaansa paitsi luovissa harrastuksissa. Iso osa harrastajista harrasti myös jotain muuta taidelajia yhtäaikaaisesti tai olivat vähintään kokeilleet jotakin lajia aikaisemmin. Osalla harrastajista vapaa-aika tuntui täyttyvän kaikenlaisista luovista harrastuksista, toiset taas kertoivat viettävän muun aikansa lähinnä TV:tä katsoen tai kavereiden kanssa aikaa viettäen. Eri-tyisesti soittoharrastajilla soittoharjoittelu teoriaopintoineen tuntui vievän ison osan heidän vapaa-ajastaan. Muilla yksi luova harrastus tuntui lietsovan kiinnostusta myös muihin lajeihin.

Te1: ...mä en tehnyt oikeestaan ennen niinkun kahtakytä ikävuotta oikeestaan mitään muuta ku videopelejä vapaa-ajalla, mutta.. mut se jälkeen se sitten muuttu, et tuli mieleen, et haluu tehdä jotain muutakin, ni sitte, ku tuli sinne nariin(harrastelijateatteri) mentyä ja oltua siel se vuosi, ni tuli huomattu, et heei, se on jotenki varsinki täs viimesen vuoden aikana on tullu tehtyä sellasta, että.. aloitettu larppaamaan ja... sitten on..alotettu tanssimaan ja... ..mä oon vähän testaillu, että mä oon käyny kokeilee vähän jazzia ja vähän nykäriä ja vähän tota balettia ja nyt aattelin tässä kesän lopuks repästä tosta baletista ton niinkun intensiivikurssin ja kattoo, että jaksaiskos sitä sit sen jälkeen vähän pitemmälle vetää, että..

4.2. Taideharrastaminen osana identiteettiä - Harrastukset symbolisen kuluksen näkökulmasta

Harrastamista osana identiteettiä lähestyttiin keskustelulla siitä, mitä haastateltavat ajattelevat muista saman lajin harrastajista, mitä harrastaminen kertoo heidän persoonastaan ja tavoistaan ja toisaalta, miten harrastajat kuvittelevat muiden näkevän heidät. Harrastajilla oli lähes poikkeuksetta hyvä mielikuva siitä, miten muut näkevät heidät heidän harrastamisensa valossa ja toisaalta muista saman lajin harrastajista puhuttiin lämpimäs-

ti ja ihailevasti. Harrastamiseen liitettiin sellaisia adjektiiveja kuin ”coolli”, ”siisteintä ikinä” ja ”hyvä harrastus”. Teatteriharrastuksen koettiin kertovan siitä, että on ”hyvä tyyppi” ja ”ulospäinsuuntautunut”. Muiden saman lajin harrastajien kanssa koettiin myös ”veljeyttä” ja ”sielujen sinfoniaa”.

Te1: mummielest se kertoo siit, et sä heittädyt ku täysillä pystyt..

Te2: ... semmonen, et tuut ihmisten kaa toimeen, jos sä.. harrastat teatteria.. et sä et oo mikään..hiljanen kyyhöttäjä..

T1: ...jos joku, jost mä en vaik tietäis yhtää, et ahaa, et se harrastaaki mont kertaa viikos tanssii, ni ni, siis joo se ois tosi, tai se on tosi siistii, et mä oon jopa ka-teellinen sille siit, et jos mä kuulen, et se niinku osaa tanssii

Toisaalta jotkut kokivat harrastuksensa viestivän heistä virheellistä mielikuvaa. Päinvas-toin kuin aikaisemmissa tutkimuksissa, joiden mukaan harrastajat ovat usein hyvin yl-peitä harrastuksestaan ja saavutuksistaan sen parissa. (mm. Stebbins 1992: 6-7.) klassi-sen soiton harrastajat kokivat, että heidän harrastukseensa liitetään turhan elitistisiä mie-likuvia, ja että kuvitellaan heidän elämänsä olevan yhtä klassista musiikkia, vaikka näin ei ole. Myös salsaharrastajat ryhtyivät puolustelemaan kuviteltua harrastukseen liitettyä negatiivista mielikuvaa. Tämä tutkimus näyttäisikin tukevan vahvasti postmodernin filosofian ajatusta poikkeavuuden korostamisesta ja itseilmaisusta normien noudattami-sen sijaan. Harrastuksilla viestitään kyllä identiteetistä ulospäin, mutta riittää, että tulee hyväksytyksi tietyissä ryhmissä. Millään universaaleilla yhteiskuntanormeilla ei tuntuisi olevan enää vaikutusta ainakaan luovaan harrastamiseen.

M2:..joo just, et sä käyt aina Finlandia-talos ja musiikkitalos ja eikä oo mitään muuta elämää ku se..

S1: ...jotkut ihmiset sanovat, et mä en saa laittaa CV:hen ollenkaan salsaa har-rastukseks, et se ei tee hyvää vaikutelmaa..

Toisin kuin muut ryhmät, soittajat liittivät pitkään jatkuneeseen soittoharrastukseen pi-kemminkin pakottamisen ja sisukkuuden, kuin esimerkiksi intohimon, niin kuin tanssi-jat. Muista harrastajista puhuttaessa esiin nousi myös ”oikean harrastajan” määrittely. Tanssijoiden mielestä kerran viikossa tanssitunneilla kävijä kyllä varmasti nauttii har-rastuksestaan, mutta häntä ei voi kutsua tanssijaksi. Oikeaan ihailtavaan tanssijuuteen

kuuluu siis treenaaminen vähintään useamman kerran viikossa. Myös soittajien mielestä mielikuva harrastajasta riippuu siitä ”mitä ja missä” soittaa, koska soittajiin mahtuu niin monenlaisia erilaisia ”rämpyttelijöitä”, joiden harrastaminen ei ole yhtä tavoitteellista ja vaativaa.

*M2: tai se, et jos sä oot lapsena alottanu soittamisen, ni yleensä se on ollu vanhempien päätös..sinänsä..et sut on pistetty muskariin ja näin..ehkä se ker-
too..tavallaan..et jos sä oot soittanu koko elämäs, ni tietyl tavalla jostain sinnik-
kydestä..et..et..jaksaa..tehdä sitä vuodest toiseen..*

Harrastuksen symbolinen merkitys identiteetin rakentajana näytti hälvenevän tai katoavan lähes kokonaan vanhempien harrastajien keskuudessa. Läpi elämänsä laulua harrastaneet intoutuivat puhumaan enemmänkin harrastuksen luomasta ”veljeydestä” hyvinkin erilaisten ihmisten välillä, kuin niinkään harrastuksen viestimistä kenties tavoiteltavista ominaisuuksista. Toisaalta tuntuisi hyvin luontevalta, että symbolinen kuluttaminen ja sitä kautta itsensä etsiminen ja identiteetistä viestiminen olisi voimakkaimmillaan nuoremalla iällä ja hälvenisi nimenomaan vanhemmaksi tultaessa, kun identiteetikriisit on kärsitty ja elämä on asettunut uomiinsa.

L1: ... yks esimerkki on mulla tuolt jyväskylstä..kun tota..siel yks kaveri, mikä..tota...hoitelee noita..messuhommia..siellä jyväskylän messujen kans missä mä olin aika paljon tekemisissä, ni..jossain vaihees sit selkis, et hän on hirveen innokas kuoromies ja sitte me tota sitä..se tuli jossain vaihees.. puheepuheeks se asia ja tota..ja meillähän rupes asiat luistaa ihan ihaan toisella tavalla ja sit me..tehtiin tämä yhteiskonserttiki Järvenpään kanssa ja käytiin siellä, että..kyl siin semmonen jonkunlainen sielujen sinfonia tai mikä nyt tulee tulee siinä, että..jollakin tavalla sykkii sit se...samalla tavalla, et vaikka ollaankin erilaisia luojan kiitos, erilaisia ihmisiä..

4.2.1. Harrastuksen asema elämässä

Yhtenä teemana keskustelijoilla oli harrastuksen asema elämässä, siis se, miten heidän harrastus näkyy ja on muuttanut heidän arkeaan ja heidän persoonaansa ja miten isoa roolia he kokevat harrastuksen näyttelevän elämässään. Sekä laulajilla, että tanssijoilla ja teatteriharrastajilla harrastuksen vaikutukset tuntuivat olevan kauaskantoiset ja harrastuksen koettiin vaikuttaneen arkeen ja persoonaan voimakkaasti. Tanssijat kuuntelivat tanssitunneilla kuulemiaan kappaleita mm. työpaikalla ja kuvailivat suhdettaan tans-

siin muun muassa termein ”ihan sekaisin”, ”lähti vähän käsistä”, ”pakkomielle” ja ”aika iso intohimo”. Harrastuksesta oli monelle kehittynyt kokonainen uusi elämäntapa, kun harrastuksen tiimoilta oli tutustuttu uusiin ihmisiin ja sitä kautta myös muu vapaa aika oli alkanut pyöriä uusilla urilla. Osalla tanssijoista vapaa-aikaa ei oikeastaan jäänyt enää muuhun, kuin tanssiin liittyvään toimintaan.

*T2: mul ainaki nyt kyl sillai käyny, et mä en kuuntele enää mitään muuta, ku vo-
quemusaa..et mä oon aina töissä sillee, et.. diidiidii(tekee tanssiliikkeitä istual-
leen).. jotain.. piirrän jotain juttuja ja (toimii arkkitehtinä) .. hirveet reivit mun
pään sisällä...se on ehkä vähän vaarallista... ku mul on koko aja verenpaineet
hirveen korkeella... ihan kiksissä*

*Te2: on se on se tosi iso.. osa.. ei nyt tärkein osa elämässä, mut on se.. niinku osa
mua, et se määrittää mua, et mä harrastan teatteria ja sillai, et .. kyl se ..on iso
osa*

*S2: jo, mäki aattelin, et se on hauskaa, emmä kelannu, et siit on noin pal-
jon..periaattees..tulee kavereita koska..mä jotenki oletin, et se on vaan sitä, et
käydään siel tunneilla, mut sit siin tuliki sellanen..kokonainen maailma sitte..*

Jälleen kerran soittajilla oli muista poiketen hyvin neutraali ja rationaalinen suhtautumi-
nen harrastuksensa asemasta elämässä. Enimmäkseen he kuvailivat suhdettaan rutiinin-
omaiseksi. Heidän mukaansa ”soittotunneille mennään”, mutta ”ei se jotenkin ole mi-
kään elämäntapa”. Yksi klassisen musiikin harrastajista suhtautui lajiinsa hieman muita
tavoitteellisemmin ja kertoi harrastuksen vievän jopa puolikkaan hänen ajatuksistaan ja
ajastaan, koska harrastuksesta oli mahdollisesti tulossa ammatti.

*M2: ...se oli periaattees just niin rutiininomasta, et se oli niinku niin osa elämää,
et ei sitä ikin ajatellu, oli vaan sille, et mä meen aina soittotunnille..*

Luovan harrastuksen koettiin ennen kaikkea antaneen harrastajille itseluottamusta ja
elämäntaitoja, jotka muodostuvat kantavaksi voimaksi myös muilla elämänalueilla. Täs-
sä avainkysymykseksi nousi jälleen kerran itsensä haastaminen, kynnysten ylittäminen,
kehittyminen ja onnistumisen tuntemukset, joita harrastuksen koettiin tarjoavan. Tarve
omaan harrastukseen näytti olevan voimakas ja erityisesti vallalla tuntui olevan ajatus-
maailma, jossa ”oman harrastuksen” löytyminen enää vanhemmalla iällä koetaan epäto-
dennäköiseksi. Vaikka haastateltavat eivät olleet vielä ehtineet edes kolmenkymmenen

vuoden ikään, oltiin yllättyneitä siitä, että ”vanhoilla päivilläkin”, voi tosiaan löytää sen ”oman harrastuksen”. Ajatus siitä, että harrastuksia voi aloittaa vain lapsena, tuntuu siis olevan hyvin syvälle juurtunut.

Te2: itsevarmuuttahan se tuo..niinkun ihan helposti, et niinku kun esiintyy ja näkee, että.. mikähän se.. omanarvontunto! se on se isoin juttu niinkun..ja kun saa kokee semmosia kokemuksia, että..että niinkun oma elämä ei oo täysin turhaa ja tyhjää niin sitten se vaan nostaa itsetuntoa ihan automaattisesti, ainakin mää koken, että mä saa teatterista sitä ihan hirveesti... kyl se niinku, sillee just, että.. saa..onnistumisen kokemuksia ja semmost.. semmosta niinku.. ni kyy se.. kyy se ehkä itseluottamusta niin tavallaan vahventaa

L1: ..siis tässä harrastukses on ollu se hyvä puoli..et täs oon siis tullu matkan varrella..myöskin muita kavereita ja tuttavuuksia kun työkavereita..ja myöskin sit se harrastus..jatkuu..eläkepuolellakin tavalla tai toisella, että siinä..se on semmonen kantava voima kanssa, että..et se ei niinkö pudota tyhjän päälle..

4.2.2. Vaatteet, itsellä, muilla.

Harrastuksen konkreettisia ominaisuuksia lähestyttiin keskustelemalla vaatteiden ja ulkonäön merkityksestä osana harrastusta. Erityisesti tanssitunnilla lajiin sopiva vaatetus koettiin oleelliseksi osaksi oikeaa tunnelmaa. Se, että tuntee itsensä tyylikkääksi ja vetäväksi, tekee olon itsevarmaksi oppitunnilla. Joissakin lajeissa vaatteilla on myös suora vaikutus liikkeen oikeaan visuaalisuuteen ja asukokonaisuuksien luominen kuuluu myös osaksi harrastusta. Teatterissa vaatteet tai paremminkin rooliasut näyttävät tietysti olennaista osaa koko harrastuksessa. Laulajat kokivat esiintymisessä käytettävän kuoroasun inspiroivaksi ja fiilistä tuovaksi. Soittajat suhtautuivat jälleen kerran myös pukeutumiseen hyvin rationaalisesti: vaatteiden tulee olla joustavat ja mukavat, jotta soitto onnistuu mahdollisimman hyvin.

T1: jos on joku laji vaik hip-hop, ni seki on, tuo sen fiiliksen, et on ne löysät vaatteet ja sillee..

T3: kyl mun mielest se ainaki, siis...jumppa tai tanssitunti tai se tila on ihan samal taval sillee.. itsetuntokysymys ku muuallaki.. (...) siis tavallaan kumminki niinku, et on niinku itsevarma olo, ni kyl se on tärkeetä mun mielest niinku

4.3 Taideharrastamisen tavoitteellisuus

Vaikka suurin osa haastatelluista oli aloittanut harrastuksensa täydestä kokeilunhalusta ja kenties elämyksellisyys tai identiteetin etsiminen mielessään, isolla osalla keskustelijoista myös tavoitteellisuus näytti tulevan kuvioihin melko pian. Harrastuksen parhaiksi puoliksi mainittiin moneen otteeseen ”uuden oppiminen”, ”kehittyminen”, ”itsensä ylittäminen” ja ”onnistuminen”. Pelkkä hauskanpito ei ollutkaan enää riittävä motivaatio harrastukselle vaan harrastukselta vaadittiin myös eteenpäinmenoa, haasteita ja kehittymistä. Keskustelijat kuvailivat yhden viikkokerran harrastusta pitkän päälle ”turhauttavaksi”, kun kehittymistä ei tapahdu tarpeeksi nopeasti.

T2: no, jännittää aika usein, jossakin vaihees ainaki joku asia, sillai jännittää se, että muistaks mä nyt, mitä toi opettaa.. jännittää se, et pitää olla nitten muitten edessä ja tehdä jotain..ja sit just se, ku sit, ku huomaa onnistuvansa jossain asiassa, ni siit tulee tosi hyvä fiilis ja sit, ku huomaa, et ei onnistu, ni sit tulee kuitenkin viel semmonen, et kyl mä haluun viel oppia...

L2: ...mä luulen, että se..sen..musiikin..niinkun..ymmärtämisen. .niinkun. .tajuaminen ja...ja ja oppi..kun oppii kuulemaan sitä..niitä sointuja..ja.. tällain niin..siihen tulee jotain sellasta, mitä..mikä tota antaa...antaa niinkun tyydytystä...

T2: toi on.. tosi ärsyttävää joissaki harrastuksissa, et jää niinku jolleki tietylle tasolle siks, että tekee sitä niin harvoin

Erityisen voimakkaasti tavoitteellisuus tuli esiin soittajien keskuudessa. Keskusteltaessa harrastuksen välittämästä mielikuvasta, soittajat puhuivat ihailevaan sävyyn nimenomaan sellaisista, joilla ” on useampia proggiksia meneillään” ja ”kauheesti kaikkea” ja jotka ovat ahkerasti ja sinnikkäästi jatkaneet harrastustaan pitkään. Pohdittiin myös sitä, että vanhanakin voi aloittaa, jos valitsee sellaisen lajin, jossa vielä aikuisenakin voi menestyä. Lupsakkaa kavereiden kanssa omalla ajalla soittamista kuvailtiin ”bänditouhuksi”, joka ei ”sinänsä ole välttämättä ajanvietteenä huonompaa”, vaikka soittaminen ei olisikaan niin ”laadukasta”. Myös soittajien harrastukseensa liittämät unelmat olivat hämmästyttävän utilitaristisia ja tavoitteellisia. Haluttiin isona oopperalaulajaksi, ei siksi, että isolla lavalla olisi mahtavaa kuulla lumoava musiikki ja tuntea yleisön luoma tunnelma, vaan siksi, että se koetaan korkeimpana saavutuksena laulun alueella.

M3: tai siis ohan se aika erilaista..laulaa kuorossa..yhtenä äänenä..muiden joukossa..tai sitte..saada laulaa niitä..itse kappaleita ja semmosia aarioita ja muuta..et joko sitä on niinku..tai sit niinku pääsee tekee itte kappaleita, et onhan tiettenki..hienoo..ja tosi hienoja kappaleita kuoroilleki, mut sit se on jotenki, siinä on, pitää olla ite aika taka-alalla...(…), se on sellanen..laulusta ammatti.. ni se on semmonen korkein tavalllaan..mihin sil voi päästä..päästä sitte.

Toisaalta liika haasteellisuus ja tavoitteellisuus koettiin vastaavasti lannistavaksi. Koettiin, että liian pitkälle edennyt harrastus oli muuttunut työksi ja että saman kappaleen harjoittelu soittotunnilla kerta toisensa jälkeen ilman edistymistä oli vienyt motivaation. Näyttääkin pitävän vahvasti paikkansa, että nimenomaan korkeampi haastelleisuustaso mahdollistaa suuremman nautinnon, mutta toisaalta liian haastavat tehtävät vievät motivaation kokonaan (Csikszentmihalyin 1997a: 10).

4.4. Taideharrastaminen elämyksenä - harrastaminen hedonismien näkökulmasta

Suurin osa haastatelluista oli aloittanut harrastuksensa alun perin ilman tavoitteita saadakseen elämänsä ”jotain uutta”, työstressin vastapainoksi jotain ”mist tykkää” tai ”sen oman jutun”. Edellisessä kappaleessa todettiin, että yllättäen oppiminen ja kehittyminen nousivatkin keskusteluissa harrastuksen parhaiksi puoliksi. Kuitenkin harrastamisen kerrottiin olevan ennen kaikkea hauskaa ja toimivan irtiottona, keinona päästä ”johonkin toiseen maailmaan”. Harrastuksessa keskittyminen on täysin siinä, mitä tehdään ja ”ulkomaailman” stressi ja huolet unohtuvat. Ja vaikka harrastukseen olisi kammennut kuinka väsyneenä tahansa, harrastus lataa täyteen ihmeellistä ”energiaa” ja uni ei tahdo tulla silmään.

Te2: no ehkä on hyvä sillee, et niinku ei siel ajattele niinku mitään..muuta, et niinku jotenki ku sinne menee.. ni sit sä pystyt niinku..ehkä unohtaa aika hyvin kaiken muun ja olemaan siellä..siinä hetkessä... ja niinku ja sit, ku sä lähet sieltä, ni ehkä sit kaikki muu maailma palaa silleen..enemmänki ..mieleen, että..semmonen..oma maailmansa

Te1:kaikki siellä oikeesti niinku fokus on tosi vahvasti siinä mitä tehdään.. että niinku ohjaaja antaa ohjeita ja porukka vaan tekee ja sit ne on niinku siinä maailmassa niin sanotusti mihin siit, mihin niistä harjoituksista päästään

S1: no..emmätiitä..ehkä joskus on sillee vaan, et aa, vähän jännittää ja on siillee, mut sitte se saman tien, ku pääsee sinne, ni..tuleeki taas vaan..aika..kaikki semmoiset..tyhmät asiat unohtuu..ja sit tulee vaan tosi hyvä olo..

Laulajat kuvailivat uppoutuvansa varsinkin esitystilanteessa hetkeen ja esitettävään kappaleeseen niin voimakkaasti, että joutuivat suorastaan taistelemaan liian voimakkaita tunnekuohuja vastaan. Esityksessä ei sovi alkaa vesistelemään tai laulamista ei tahdo tulla mitään. Onneksi kaverit ovat kuitenkin vieressä paikkaamassa. Toisaalta laulajat kokivat kuoron ja laulamisen olevan nimenomaan kanava itseilmaisuun ja tunteiden käsittelyyn, joka saattaa miehillä olla muutoin vaikeaa.

L2: mutta esityksen aikana saattaa olla semmosia..semmosia todella..semmosia tunnehetkiä, että ittelläkin..tippa tulee silmään..elikä se..semmosia..hetkiä, kyllä niinkun on kokenu..hyvin usein.. vallankin joulukonserteissa niin..se on ollu..ja joittenkin kappaleitten..esittäminen..niin..se on.. sellanen, että siellä..voi voi kokea jotain semmosta, mikä..

Teatteriharrastajat kuvailivat oikean teatterilavan luovan mystisen tunnelman, jossa vuorosanojen opettelu ja eläytyminen on helpompaa. Myös valaistuksen, tuoksujen ja musiikin koettiin olevan osa oikeanlaista teatterikokemusta. Tanssijat puolestaan kuvailivat ison peilin, lajiin sopivien vaatteiden ja saliin tulvahtavan aamuauringonvalon luovan sen parhaan tunnelman. Harrastukseen siis vaikuttaa liittyvän voimakkaasti myös elämyksellisiä piirteitä, jotka korostuvat erityisesti esiintymistilanteessa. Kaikkein mahdollisin tunnelma on keskustelijoiden mukaan silloin, kun esiinnyttään oikealla lavalla, oikean yleisön edessä ja oikeissa esiintymisasuissa. Tanssijan mukaan olo lavan takana on tuolloin vähän niin kuin oikealla tanssijalla. Salsatunnilla olennainen elementti puolestaan on aidot kuubalaiset opettajat ja musiikki, joka vie mukanaan ja vaikka tanssi on myös liikuntaharrastus, tunneilla on kuulemma niin hauskaa, ettei edes huomaa kuntoilleensa ennen, kuin tunnin loputtua huomaa olevansa hiessä. Avaintekijäksi harrastuselämyksessä tuntuukin nousevan aitous. Harrastus on keino päästä kokemaan, miltä tuntuisi olla ”oikea tanssija” tai ”oikea näyttelijä”, ja tämä elämys voi syntyä vain puitteissa, jotka mukailevat mahdollisimman paljon ammattilaisten puitteita.

Te2: meil oli.. siel.. remonti siel paikassa, mis me.. oikeesti..oltiin ja sit me jouduttiin menemään niinku..vuodeks toisiin tiloihin.. ja siel oli..semmonen tavallaan niinku luokkahuone, missä me treenattiin.. ni se oli niinku ihan tyhmää, et mä en

yhtään tykänny siitä, et se vaikutti tosi paljon siihen.. et ei mul tullu semmost, et "ah ihanaa, tää on mystistä teatteria" -fiilistä...

Te1: mummielest se on.. heti, kun niinku.. Samuli pistää vaik jotain musaa soimaan, ni ku se tapahtuu siinä tilassa, ni mua kiinnostaa alkaa liikkuu heti enemmän, ku missään muualla, missä mä kuulisin sitä.. siin on jotain jännää siinä tilassa, se on tosi siisti tila..

Harrastus tarjosi keskustelijoille myös paikan, jossa voi tehdä jotain, mitä ei muuten tulisi tehtyä. Monille jo luova toiminta sinällään on tällaista toimintaa, harrastuksessa pääsee itse kokemaan jotain, mitä on aina nähnyt vain muiden tekevän. Mutta harrastus voi tarjota areenan myös ”paineiden purkamiseen”, ”riehumiseen” ja ”leikkimiseen”. Soittajat puolestaan suhtautuivat jälleen kerran myös esiintymiseen ja harjoitteluun visuaalisena ja konkreettisena tapahtumana hyvin rationaalisesti. Heidän mukaansa hyvälle soittokokemukselle ja esiintymiskokemukselle edellytyksenä ovat tila, jossa sointi on hyvä ja jossa ei ole häiriötekijöitä, muutoin tilalla ei ole niin kovin paljon väliä.

Te3: kylhän se niinku voi vähän piristääki sillee, jos on hirveen väsyny ollu koko päivän ja.. tehny vaik jotain koulujuttujani.. sit sen jälkeen on kuitenkin silleen, että noniin tää oli nyt tässä, että.. ei kaikki oookkaan sitä stressaamista, että ihan kiva päästä.. vähän leikkimään..

Te3: varmaan se tulee ainaki silleen, et pääsee tekeen jotain sellasta mitä ei niinku muuten tulis tehtyä tai et se on niinku niin tavallaan sellanen..omanlaisensa juttu..

M3: ..jossain..musaopiston tilossa on jotenki todella rasittavaa, soon..aina, ku laulaa, ni tietty sävelkorkeus, mä luulen, et se on joku fissä tai gee..loisteputket alkaa resonoimaan..ja soon ..tosi raivostuttavaa..sillai ku..öbaut kaikis kappaleissa on ne tietyt sävelet aina uudelleen uudelleen uudelleen.. ja sit..aina alkaa loisteputket särisemään..ni se vie keskittymist aika paljon, ku sit pitää alkaa silleen miettii..et on sil tietenki vaikutusta, mutta eipä silleen nyt, no totta kai akustiikka, se on kivaa..mutta ei muuten..sil tilal oo kauheesti mitään väliä..

4.5. Luovuus ja hyvinvointi

Läpi kaikkien focus group –keskustelujen yhtenäisen toistuva teema vaikutti olevan harrastuksen kyky viedä ajatukset pois arkielämästä. Haastatteluissa toistui kerta toisensa jälkeen ilmaisu ”oma maailmansa”, ”irtiotto”, ”vie ajatukset pois”. Tämä harrastajien kuvailema syvä keskittymisen tila vaikuttaisi sopivan kuvaukseen luovasta Fowtilasta, jossa ajankulu unohtuu ja keskittyminen on täysin siinä, mitä tehdään. Harrastaja kokee nautinnon kokemuksen vasta tekemisen jälkeen, kun syvä keskittymisen tila laukeaa. (Csikszentmihalyin 1997a: 11.) Tanssijat kuvailivat tanssitunnin jälkeistä ”euforiaa”, mahtavaksi tunteeksi, joka on jotakin enemmän kuin vain liikunnasta saatava hyvä olo. Tämän hyvän olon taustalla on nimenomaan koko kehosta lähtevä ilmaisu, johon yhdistyy rytmi ja musiikin luoma maailma, ei yksittäinen liike tai rasiutus. Paitsi vastapainona työlle ja stressistä vapauttavana hetkenä, luova harrastus nähtiin myös läpi elämän kantavana voimana. Hektisessä muutoksen täyteisessä nykymaailmassa, harrastuksen nähtiin tarjoavan pysyvyyttä ja sitä kautta turvallisuuden tunnetta.

M2: must se aina menee liian nopeesti se aika, et siit ei oikee tajuukkaa, ku sitä soittaa, et ollaan semmoses putkessa..

L1: ...työelämä on nykyään aika..kokonaisvaltaista ja se vie ihmisen kokonaan, mutta..jos on joku sellanen harrastus on se sitten liikunta tai laulu tai..mikä hyvänsä, missä pääsee irti siitä työstä..työstä kerta kaikkiaan, niin se on, varmasti on, hyväks myöski sille työlle, että joskus on irti..irtiottoja ja voi ajatella muutenkin, kun vaan sitä työtä..tänä päivänä näyttää aika pahalta se, että työ vie kaiken ajan...

Myös improvisaation sanottiin olevan yksi parhaista aiheista harrastuksessa. Vaikka ”itsensä likoon laittamista” pidettiin pelottavana, harrastuksen parhaiksi puoliksi kuvailtiin sitä, että opetuksessa annetaan ainekset itse tekemiselle, mutta ei keskitytä liikaa tekniikkaan ja ”oikein tekemiseen”, vaan annetaan tilaa hyvälle ”fiiliksellä” ja luovuuden ilolle. Myös laulajien ja teatteriharrastajien keskuudessa ”itsensä ilmaisua” pidettiin voimauttavana ja elämänkatsomusta rikastavana. Nähtiin, että ”aivojen jumppaaminen” luovassa harrastuksessa avartaa ajattelua ja ”parantaa luovuutta muillakin tasoilla”.

T2: sit mun mielest tos voques on.. kaikist.. kivointa.. ni on se.. se.. itsensä ilmasu, koska soon.. se vaik katutanssilajeis muutenki aika yleistä on se, että... et .. se improvisaatio on se juttu.. et sun pitää mennä jonnekki..(..)... ja sit sielt saattaa tulla mikä tahansa musa.. ja sun pitäs osaa sitte improvisoida siihen musiikkiin ja löytää siitä ne tietyt iskut.. tai tietyt melodiat tai jotain ja sitte niinku tehä se liike

sit siihen.. ni se on mun mielest.. kaikist siisteintä..

Te1: ekana vuonna mä olis sillee, et jesjesjes aina, kun pääsi meneen, ni oli ihan mahtavaa sillee niinku, et hirvee, et oikeesti tää on niinku eka kerta, ku mä teen jotain niinku elämässäni, jotain tällasta, et ilmaisin itseeni niinku tälle..kunnolla..

L3: näin sitten.. ajan kanssa on ehkä..huomannu sen, että se..sillä on..mahdollisuus..ilmasta itteänsä..myöskin tunteitaan, mitää..miehet ei usein, niinkun..ainaki sanotaan, ettei... mut ei..ehkä sitä sitten sen myötä on..oppinu..myöskin tulkitsemaan toisten sanoja niin kuin ne olisivat omia..

T3. se on ehkä se kivoin juttu kaikkes vähän niinku, et ei tarvii osaa mitää täydellisesti tai varsinki tälle aikuisena(..) niin kiva, et niis korostetaan aina sillee, et ei tarvii oikeesti, et ihan sama, et teettekste oikeella vai vasemmalla, kuhan tekee jollain tavalla... et mummielest se on aika kivaa...

Myös soittajat kuvailivat syvän keskittymisen tilaa soittaessaan ja mainitsivat sen vievän ”omaan maailmaansa.” He kuitenkin mainitsivat, etteivät koe klassisen musiikin soittamisen olevan millään tavalla luovaa. Soitto-ohjelmisto koostuu tietyistä ennalta määrätyistä osa-alueista ja kappaleista, jotka soitetaan ohjeen mukaan siinä järjestyksessä, kun opettaja käskee, nuotteja seuraten. Soittajat eivät myöskään kokeneet saaneensa opetuksesta riittäviä eväitä omaehtoiseen luovaan soittotaidon soveltamiseen tai uuden luomiseen. Tuleekin mieleen kysymys, onko klassinen soittoharrastus tällöin lainkaan luova harrastus? Vai oliko haastateltaviksi valikoitunut harvinaisen homogeeninen, utilitaristisia piirteitä voimakkaasti ilmentävä ryhmä? Flow-tilaan pääsemiseenhän ei sinänsä vaadita mitään taiteellista toimintaa, vaan utilitaristinenkin henkilö voi päästä flow-tilaan keskittyessään lähes mihin tahansa sopivan haasteelliseen tehtävään. Tällöin nautinto tulee enemmänkin suorittamista, kuin luovaa toimintaa muistuttavasta aktiiviteetista (Csikszentmihalyin 1997b: 48.). Toisaalta luova ihminenkin kaipaa luultavasti virikkeitä luovuutensa ruokkimiseksi ja ylläpitämiseksi, oman ilmaisun rohkaisemiseksi.

M3: nii eiku jotenki ehkä viulussaki..hirveen selkeesti jotenki aina tulee ne..sormitukset ja kaaritukset ja kaikki..opettaja tekee suoraan siihen nuottiin..ku se tulee siihen, että ehkä sellanen, et valmistais ittee joskus soittamaan jotain kappaletta..ku sen sais työstää alusta lähtien ite..että..mikä on helpoin tapa soit-

taa joku kohta.. et jotenki, jos kaikki tulee aina valmiina, ni sit yhtäkkii, jos pitäski sit tehä ite, ni siihen ei jotenki, ei oo semmosii valmiuksii..

4.6 Taideharrastamisen yhteisöllisyys

Harrastuksen parhaiksi puoliksi heti oppimisen jälkeen keskusteluissa nousivat ehdottomasti harrastuksen yhteisöllisyys ja sosiaalisuus. Kaikki ryhmät paitsi soittajat mainitsivat useaan otteeseen saaneensa elämäänsä kokonaan uuden yhteisön ja sosiaalisen piirin tai vähintäänkin ryhmän kannustavasta voimasta uuden oppimisessa. Joillakin aikaisempi sosiaalinen elämä oli vaihtunut lähes kokonaan harrastuksen tiimoilta syntyneeseen uuteen sosiaaliseen piiriin ja luovan toiminnan kerrottiin joissakin tapauksissa jääneen jopa toiselle sijalle harrastuksen sosiaalisen merkityksen jälkeen. Keskustelijat pohtivat myös vaihtoehtoa harrastaa lajiaan yksin yksityisopetuksessa, mutta tämän vaihtoehdon ei nähty olevan lainkaan mahdollinen. Harrastajille harrastus oli yhtä kuin sosiaalinen tapahtuma.

Te2: ...just ryhmä on siinä tosi tärkeä niinku, et ei se ois yhtään kiva käydä, jos se ei se ryhmä ois yhtään kiva ja sä et viihtyis siinä. (..) jotenki ihmiset kannustaa siel koko ajan toisiaan ja on.. niinku semmosii..

L1: tietysti mieskuorohan on sellanen yhteisö, et siel on se sosiaalinen..kanssakäyminen, että kun sanoit, että..että tota..siitä jopa toinen puoli on sitä sosiaalista toimintaa ja tota sieltähän kautta on niinku ainaski meikäläiselle tullu..ne parhaat ystävät... ja kuin myöskin perhetuttavuudet sieltä kautta, että se on..oma yhteisö ja ja totaa..on hyvin hyvin tärkeä..

L3: ..muutama..vissii pari kolme kertaa karaokea yrittäny laulaa, mutta..mut tota..ei, jotenkin ei... sit on tottunu aina, et on kaverit vieres, ni..niin kauan, ettei..

Muista ryhmän jäsenistä koettiin saatavan voimaa ja kannustusta ja ryhmälle tultiin niin uskolliseksi, että väliin jääneistä kokoontumisista koettiin voimakasta huonoa omaa tuntoa. Kokoontumisiin ajettiin jopa toiselta puolelta Suomea tai poistuttiin välissä kesken juhlien. Harrastajat muistelivat myös lopettamiaan harrastuksia ja kertoivat kokeneensa, että olivat pettäneet muut ryhmän jäsenet. Edes palaaminen saman harrastuksen pariin ei enää tullut kysymykseen, koska häpeä muiden pettämisestä oli niin suuri. Harrastuksen kautta koettiin syvää yhteenkuuluvuutta muihin saman lajin harrastajiin ja

tämä yhteenkuuluvuuden tunne koettiin kantavaksi voimaksi elämässä.

L1: ...yks semmonen kokemus tosta..kuin tärkeä se kuorolaulu ja se yhdesolo on, ni totaa.. tein matkatöitä, mul oli sit taas yks palaveri Kajaanissa ja se päätty vissiin kahden tienoissa..mulla tuli hirveä kiire, et mä kerkesin illaks järvenpäähän..se oli..mieslaulajilla oli joku tämmönen illanistujainen..kөрöttelin se mitä se nyt tulee..yli kuussataa kilometriä kauheella vauhdilla ja..vaihoin vaatteet kotona ja jatkoin..että se on kuitenkin, että monta kertaa jopa työ..häiritsee harrastuksia.

T2: mut mä en ainakaan kehtais enää mennä siihen samaan seuraan, missä mä oon joskus ollu...mut sitte, jos mä meen jonneki toiseen seuraan, ni kyl mä sit kuitenkin törmään niihin tyyppeihin..hirveä häpeä siitä, et on lähteny joskus pois

Jälleen kerran soittajien mielikuva myös ryhmän merkityksestä erosi huomattavasti muista ryhmistä. Verratessaan soittamista yksin ja yhdessä, soittajat rupesivat keskustelemaan toisen soittajan kyvyistä ja soiton laadusta. Yhdessä soittamisessa nähtiin lähinnä negatiivisia puolia, koska toisen huonon soiton koettiin vaikuttavan negatiivisesti myös omaan soittoon. Soittaminen nähtiin puhtaasti suorituksena, jossa mahdollisimman hyvä onnistuminen olisi taattu ainoastaan yksin soitettaessa. Muut jäsenet lisäsivät ainoastaan epäonnistumisen riskiä. Yhteisöllisyyden puuttuminen soittajien puheista tuli ilmi myös keskusteltaessa soittoharrastuksen välittämästä mielikuvasta. Soittajat kokivat harrastuksensa herättävän lähinnä vääranlaisia mielikuvia, joihin he eivät halunneet samaistua. Soittoharrastus tämän ryhmän keskuudessa vaikuttikin olevan fundamentaalista yksilölaji, ja yksittäinen osa heidän elämässään myös siten, ettei sen vaikutus ulottunut kovinkaan paljon muille elämän alueille.

M1:...aina, jos sä soitat jonku kaa, ni sitte..vaik sä osaisit, ni jos se toinen ei osaa, et sit se on niinku..et sit se niinku vaikuttaa enemmän siihen, et milt se kuulostaa, ku jos sä soitat yksin..

Kiinnostavaa oli, että sosiaalisuus nousi esiin kaikissa muissa keskusteluissa, paitsi klassisen soiton harrastajilla, jotka kuuluivat haastatelluista niihin harrastajiin, jotka olivat pisimpään harrastaneet lajiaan. Aikaisemman tutkimuksen perusteellahan nimenomaan panostuksesta seuraava pitkä ura johti sitoutumiseen yhteisöön (Stebbins 1992: 6-7). Tällä kertaa haastatelluista kuitenkin myös vasta aloittaneet korostivat ryhmän merkitystä ja olivat eittämättä sitoutuneet yhteisöön jo hyvin vahvasti. Toisaalta, jos yhteisöllisyyden ja siihen sitoutumisen mittarina pidetään esimerkiksi yhteisön tapojen

ja edelleen esimerkiksi sanaston omaksumista, nimenomaan kauimmin harrastaneet, eli soittajat ja laulajat viljelivät puheissaan tuon tuosta teknisiä musiikkitermejä, kuten *tutkinto-ohjelmisto*, *puolisävelaskel*, *kadenssisointu*, *asteikko*, saada kohta *menemään*, *ykkösbasso* ja *kakkostenori*. Lyhyemmin harrastaneet puhuivat enemmän yleiskielellä, mutta olivat hekin omaksuneet jo lyhyessä ajassa monia alakulttuurin termejä, kuten *nykäri*, *plari*, *impro* ja *proggis*. Näyttäisikin, ettei yhteisöön sitoutumiseen vaadita pitkää uraa, pelkkä panostus ja innostus lajiin riittävät. Toisaalta sanaston ja tapojen omaksuminen ei näytä olevan yhteydessä yhdessä tekemiseen tai harrastuksen ympärille kieoutuneeseen elämäntapaan.

Yhteisöllisyys korostui siis hyvin voimakkaasti läpi keskustelujen. Toisaalta kaikki harrastajat eivät kokeneet ryhmään kuulumista tärkeäksi, vaan etsivät harrastukselta nimenomaan yksin olemista, rauhoittumista ja anonymiteettiä. Huomionarvoista oli myös se, että pelkän yhteisen harrastuksen ei aina koettu olevan riittävä yhdistävä tekijä. Ryhmässä viihtymisen ja yhteisöllisyyden edellytyksenä koettiin olevan myös ryhmän jäsenten suurin piirtein samanlainen taitotaso sekä ikä.

T1: mut siin ryhmäs häiritsi kyl just se, et ne oli niin nuoria.. aikuisten ryhmässä, et jos ois ollu oman ikäisiä, jotka ois oikeesti alottanu, niinku, nollasta, ni sit mä oisin jatkanu sitä.

4.7. Yhteenvedo

Kaiken kaikkiaan aineistosta oli nähtävissä voimakas ero utilitarististen ja toisaalta hedonististen kuluttajien välillä. Soittajat ilmensivät selvästi voimakkaammin tavoitteellisuutta, kun taas tanssijat, laulajat ja teatteriharrastajat ilmaisivat voimakkaammin hedonistisia piirteitä. Kuitenkaan harrastajat eivät jaottuneet yksioikoisesti vain toiseen näistä ryhmistä vaan ilmaisivat piirteitä kummastakin tyylistä. Huomattavaa olikin, ettei yksikään haastatelluista osoittautunut täysin hedonistisesti kuluttajaksi, vaan kaikissa keskusteluissa *oppiminen* ja sitä kautta jonkinasteinen tavoitteellisuus liittyi kaikkien harrastamiseen. Näyttäisikin siltä, että vaikka harrastus aloitettaisiin hedonistisin tarkoituksin, oppimisen ja onnistumisen kokemusten arvo ymmärretään melko pian harrastuksen alettua ja se nousee pian harrastamisen merkityksistä tärkeimmäksi.

Muita merkityksiä olivat oletetusti *yhteisöllisyys*, identiteetin rakentaminen ja luovuus. Kuitenkin havainnot yhteisöllisyyden merkityksestä poikkesivat ratkaisevasti aikai-

semmastä tutkimuksesta. Mm. Stebbins (1992 6-7) tuli tutkimuksessaan siihen tulokseen, että yhteisöllisyys liittyy nimenomaan juuri vakavaan vapaa-aikaan, panostukseen ja pitkään uraan eli toisin sanoen utilitaristiseen kuluttamiseen ja sen olisi siis oletettu olevan voimakasta soittajilla, jotka osoittautuivat tässä tutkimuksessa hyvin tavoitteellisiksi. Heille yhteisöllä tai ryhmällä ei tuntunut kuitenkaan olevan juurikaan merkitystä, vaan soittamista harrastettiin nimenomaan yksin, eikä harrastuksen haluttu liikaa hallitsevan identiteettiä. Vain lyhyen aikaa harrastaneilla tanssijoilla sosiaalisuus ja ryhmään kuuluminen puolestaan nousivat lähes yhtä merkityksellisiksi kuin oppiminen. Vaikuttaisikin siltä, ettei ryhmään kuulumiseen välttämättä tarvita pitkää uraa. Ainakin tässä tutkimuksessa haastatellut kokivat jo lyhyen harrastamisen jälkeen olevansa osa ryhmää ja ennen kaikkea tämän ryhmän olevan olennainen osa heidän harrastamisensa mielekkyyttä.

Pitkän uran sijaan ryhmään kuulumisen tunne edellytti keskustelijoiden mukaan samankaltaisuuden tunnetta muilla elämänalueilla, siis suurin piirtein samaa ikää tai ainakin tavoitetasoa ryhmäläisten välillä. Olennaista oli se, että saattoi tuntea olevansa samalla tasolla muiden ryhmäläisten kanssa ja edelleen edistyvän suurin piirtein samaa tahtia. Edelleen harrastuksessa haluttiin käydä nimenomaan säännöllisesti, työn ja arjen asettamissa rajoissa, mieluiten kaksikin kertaa viikossa ja edistyä muun ryhmän tahdissa. Harrastuksessa tulee siis olla riittävästi haastetta, jotta oppimisesta ja onnistumisesta saatavat positiiviset tuntemukset kannustavat jatkamaan. Harrastuksen täytyy kuitenkin olla riittävän omaehtoista, jotta harrastus säilyy edelleen harrastuksena ja vastapainona stressille. Harrastuksen on oltava sellainen paikka ja aika, jota varten ei tarvitse etukäteen tehdä mitään tai ainakaan stressata ja joka pikemminkin pyyhkii edes hetkeksi pois muut arjen ja työn huolet.

Melkein yhtä tärkeäksi, kuin oppiminen ja ryhmään kuuluminen, tässä tutkimuksessa nousi harrastuksen *elämyksellisyys*. Elämyksellisyydessä olennaista näytti olevan nimenomaan aitous ja aidot kokemukset, toiseen maailmaan uppoutuminen. Aitoon harrastuskokemukseen koettiin kuuluvan aito rekvisiitta, oikea opettaja, oikeat tilat ja aito kehittyminen. Harrastus tarjosi ennen kaikkea tilan ja kanavan sellaiselle olemiselle ja tekemiselle, mitä muuten ei tulisi tehtyä. Ei haluta käydä vain vähän tanssimassa, vaan tanssiharrastuksessa inspiroivinta oli nimenomaan oikea tanssisali, ammattitaitoinen opettaja, aidot esiintymistilanteet ja oppiminen.

Mitä tulee harrastuksen asemaan *identiteetin rakentajana*, ennen kaikkea oppimiselle ja onnistumisen kokemuksilla koettiin olevan voimakas positiivinen vaikutus harrastajien

itsetuntoon ja omanarvontuntoon. Enemmistö harrastajista koki oman harrastuksensa viestivän positiivista viestiä myös ulospäin. Luovan harrastuksen koettiin viestivän ulospäinsuuntautuneisuudesta ja muihin saman lajin harrastajiin suhtauduttiin ihailevasti ja kunnioittavasti. Utilitaristiset soittoharrastajat puolestaan kokivat harrastuksensa viestivän ulospäin ahkeruutta ja sinnikkyyttä. Ennen kaikkea harrastajat kokivat voimakasta tarvetta löytää jokin oma juttu. Tämä näyttäisi tukevan voimakkaasti teoriaa postmodernista filosofiasta, jossa arvostettavaa ei ole enää normien mukaan eläminen, vaan tavoitteelliseksi muodostuu nimenomaan mahdollisimman autenttinen ja yksilöllinen elämä, jossa arvokasta on itsensä ilmaisu, itsensä löytäminen ja sen mukaan eläminen (Veenhoven 2003a: 375–376).

Kaikissa keskusteluissa esiin nousi myös *syvä keskittymisen tila*, johon harrastus usein vie. Soittotunti vierähtää ohi hujauksessa ja teatterikerhossa muu maailma ja murheet unohtuvat. Harrastus tarjoaakin paikan irti otolle, joka mahdollistaa selviytymisen hektisessä työelämässä. Tämä harrastajien kuvailema olotila muistuttaa voimakkaasti Csikszentmihalyin (1997a) Flow-tilaa, jossa ajantaju katoaa ja harrastaja ei tunne liiemmin positiivisia tai negatiivisia tunteita vaan nautinnontunne purkautuu vasta syvän keskittymisen tilan lauettua. Csikszentmihalyin mukaan Flow-tila voidaan saavuttaa yhtäläillä työssä kuin vapaa-ajallakin, ja vaikka utilitaristiset soittoharrastajat eivät kuvailleetkaan tunteita harrastuksen aikana kovin positiivisesti, myös he kuvailivat toisinaan uppoutuvansa soittamiseen unohtaen ympäröivän maailman.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen johtopäätökset tutkielman alussa esitettyjen tavoitteiden kautta sekä tutkimuksen tuloksista johdetut manageriaaliset implikaatiot. Luvussa 5.1. vastataan johdannossa esitettyihin ensimmäiseen ja toiseen tavoitteeseen eli tarkastellaan sitä, miten ohjattu taideharrastaminen sijoittuu harrastamisen ja vapaa-ajan kenttään Suomessa sekä käydään läpi teoriasta sekä empiirisestä tutkimuksesta nousseet ohjattuun taideharrastamiseen liitetyt merkitykset. Luvussa 5.2. puolestaan vastataan johdannossa esitettyihin kolmanteen tavoitteeseen ja esitellään ohjatun taideharrastamisen merkityksellistymistä kuvaava malli. Luvussa 5.3. esitellään vielä tämän tutkimuksen tuloksista johdetut manageriaaliset implikaatiot.

5.1. Ohjattu taideharrastaminen harrastamisen ja vapaa-ajan kentässä ja siihen liitetyt merkitykset

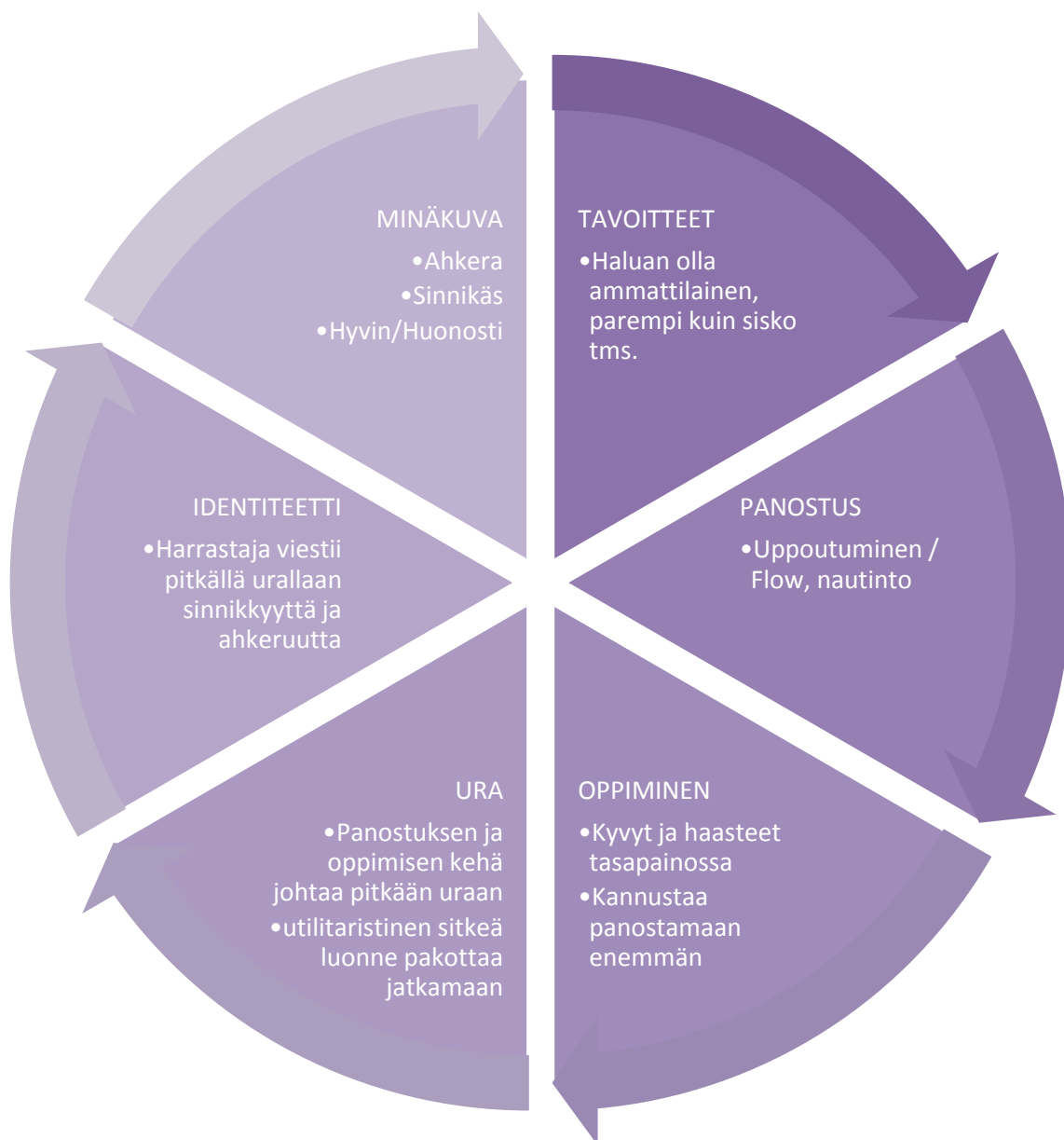
Ensimmäisenä tavoitteena oli luoda esiymmärrys siitä, miten ohjattu taideharrastaminen sijoittuu harrastamisen ja vapaa-ajan kenttään Suomessa. Suomalaisten vapaa-ajan määrä on viimevuosikymmeninä kasvanut tasaisesti, mutta suosituin vapaa-ajanviettotapa on ollut jo kolmen vuosikymmenen ajan TV:n katselu. TV:n katselua seuraa muut kuin liikuntaharrastukset, joiden suosio on viime vuosikymmenien aikana kasvanut huimasti. Tähän ryhmään sijoittuvat siis myös luovat harrastukset. Seuraavaksi suosituimmat vapaa-ajan viettotavat ovat lukeminen, liikunta ja sosiaalinen kanssakäyminen. Näistä lukemisen ja sosiaalisen kanssakäymisen suosio on tasaisesti hiipunut, kun taas liikunnan suosio on kasvanut viimevuosikymmeninä. Suomalaiset harrastavat aktiivisesti nimenomaan arkisin, kun viikonloppuisin keskitytään enemmän sosiaaliseen kanssakäymiseen. Luovista harrastuksista suomalaiset harrastavat selvästi eniten käsityötä, joka saattaa johtua käsitöiden laveasta määrittelemisestä, siihen kun saatetaan laskea kaikki auton korjaamisesta kukkapenkin möyhentämiseen. Sen jälkeen suosituinta on soittaminen ja kuvataideharrastus. Tanssia puolestaan harrastetaan noin puolet harvemmin kuin kuvataidetta ja soittoa ja vähiten harrastajia näistä kerää teatteri- ja muut ilmaisharrastukset.

Toisena tavoitteena oli selvittää, millaisia merkityksiä kuluttajat liittävät ohjattuun taideharrastukseensa. Tavoitteeseen päästiin sekä analysoimalla aikaisempaa tutkimusta ja harrastamiseen liittyviä motiiveja että empiirisesti tutkimalla harrastajien ohjattuun

harrastamiseen liittämiä merkityksiä.

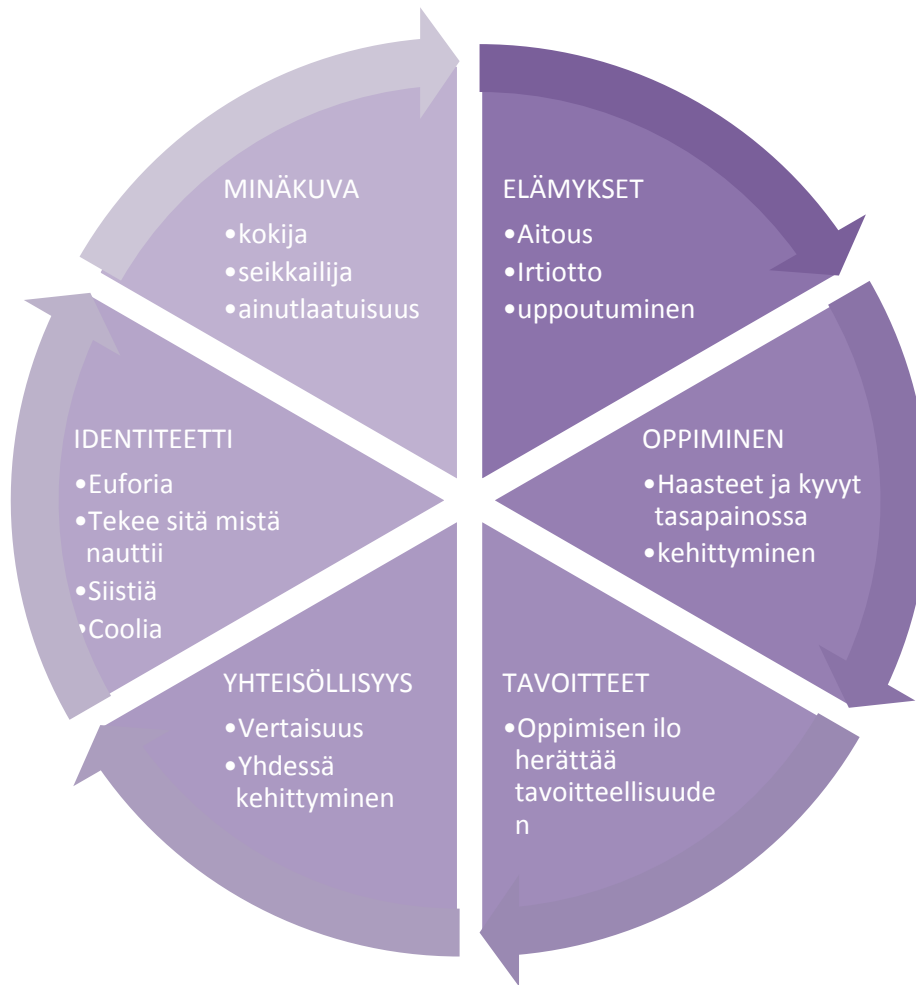
Aikaisemman tutkimuksen perusteella ohjatun taideharrastuksen, niin kuin muidenkin harrastusten, nähtiin tarjoavan harrastajalle haasteita ja oppimisen kokemuksia, yhteisöllisyyttä, elämyksiä, areenan omalle luovuudelle ja ilmaisulle sekä keinon rakentaa identiteettiä. Aikaisemmassa tutkimuksessa korostui erityisesti jako *hedonistisiin* ja *utilitaristisiin* kuluttajiin. Utilitaristisen kuluttajan nähtiin saavan nautintoa puhtaasti panostamisesta ja kehittymisestä ja hedonistin puolestaan harrastavan tavoitteettomasti nautintoa etsien. Aikaisemman tutkimuksen perusteella myös yhteisöllisyys kuului puhtaasti utilitaristin harrastamiseen, koska ainoastaan panostuksesta seuraavan pitkän uran nähtiin johtavan yhteisöllisyyteen. Ero utilitaristin ja hedonistin välillä ei toki ole selvärajainen, vaan pikemminkin jatkuva jana, jonka toisessa päässä olevat kuluttajat ilmentävät enemmän utilitaristista luonnetta, kun taas toisessa päässä olevat ilmentävät enemmän hedonistisia piirteitä.

Tämän tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että *utilitaristiset* kuluttajat tosiaan aloittavat luovan harrastuksen tavoitteellisesti oppiakseen uusia taitoja ja tukeakseen kunnollista ja ahkeraa identiteettiään (ks. kuvio 16, s.77.). Identiteetin yhteydestä motivaatioon ovat kirjoittaneet muun muassa Huffman, Ratneshwar ja Mick (2000). Heidän mukaansa kuluttaminen on yleensä tavoiteorientoitunutta siten, että alemman tason päätökset, kuten jonkin tietyn tuotteen ostaminen tai harrastuksen valinta palvelee jonkin ylemmän tason tavoitteen, kuten tavoiteminän saavuttamista. Utilitaristi on valmis panostamaan harrastukseensa ja pääseekin usein flow-tilaan, joka tuo tälle nautintoa ja voimaa jatkaa harrastusta. Erityisesti utilitaristia motivoi oppiminen ja onnistumisen kokemukset. Panostus ja oppiminen saavatkin utilitaristin jatkamaan harrastustaan sinnikkäästi, josta seuraa pitkä ura harrastuksen parissa. Sinnikäs ja ahkera harjoittelu viestii edelleen harrastajan identiteettiä ulospäin, sekä muovaa harrastajan minäkuvaa. Tämän tutkimuksen perusteella vaikuttaisi kuitenkin siltä, että harrastukseen liittyvä yhteenkuuluvuus muiden harrastajien kanssa ei ole utilitaristille tärkeää, koska utilitaristi näkee muut lähinnä esteenä täydelliselle harjoittelulle. Tähän tulokseen tulee kuitenkin suhtautua varauksella, koska tutkimuksen otos ei ehkä ollut tässä suhteessa edustava, vaan haastatelluiksi oli saattanut valikoitua ryhmä harvinaisen individualistisia persoonia.

Kuvio 16. Ohjatun taideharrastamisen merkityksellistyninen utilitaristiselle kuluttajalle

Hedonistin motivaattorina harrastuksen aloittamisessa toimii myös tämän tutkimuksen perusteella elämykset (Kuvio 17, s.78.). Hedonistinen kuluttaja haluaa tuntea, miltä tuntuu olla oikealla teatterilavalla tai seistä osana isoa kuoroa suuren yleisön edessä. Hedonisti haluaisi myös elämäänsä jonkun oikean harrastuksen, joka tukisi sopivasti hänen vapaamielistä, nautintoja ja elämyksiä keräävää identiteettiään. Myös hedonistilla harrastuksen valinta toimii siis välineenä ylemmän tason tavoitteen, ihanneminän, saavuttamisessa (Huffman, Ratneshwar ja Mick 2000).

Kuvio 17. Ohjatun taideharrastamisen merkityksellistyminen hedonistiselle kuluttajalle

Hedonistilla ei ole harrastusta aloittaessaan mitään sen kummempia kehittymistavoitteita harrastuksensa suhteen. Tämän tutkimuksen perusteella myös hedonisti huomaa kuitenkin nopeasti harrastuksen aloitettuaan oppimisen tuovan itse asiassa sen suurimman nautinnon harrastuksessa ja hän haluaa oppia lisää. Pian hedonisti onkin jo melko sitoutunut harrastukseensa ja huomaa nauttivansa myös yhteenkuuluvuuden tunteesta muiden harrastajien kanssa, joka saa hänet sitoutumaan yhä voimakkaammin lajiin. Hedonisti löytää myös itsensä kertomasta uudesta harrastuksestaan työpaikallaan, ystävien kesken ja oikeastaan missä vaan. Samalla harrastus muovaa hedonistin identiteettiä ja minäkuvaava ja saa tämän asettamaan itselleen kenties uusia tavoitteita tai aloittamaan yhä uusia harrastuksia.

5.2 Taideharrastamisen yleiset teemat ja ohjatun taideharrastamisen merkityksellistymisen malli

Tässä tutkimuksessa kaikkia keskusteluja yhdistäviä teemoja olivat *oppiminen* ja *kehittyminen*, *uudet kaverit* ja *yhteisöllisyys*, harrastuksen *elämyksellisyys* sekä *aitous*, harrastuksen tuoma *itsevarmuus* ja halu löytää *oma harrastus* sekä harrastus *irtioton* ja sitä kautta hyvinvoinnin tarjoajana.

Ennako-olettamuksesta poiketen keskusteluissa ei ilmennyt tarvetta tavoitteettomalle puhtaasti hedonistiselle harrastamiselle, vaan harrastuksen parhaiksi puoleksi mainittiin kaikissa keskusteluissa oppiminen ja jonkinlainen itsensä haastaminen ja ylittäminen ja sitä kautta jonkinasteinen tavoitteellisuus liittyi kaikkien harrastamiseen. Näyttäisikin siltä, että vaikka harrastus aloitettaisiin hedonistisin tarkoituksin, oppimisen ja onnistumisen kokemusten arvo ymmärretään melko pian harrastuksen alettua ja se nousee pian harrastamisen merkityksistä tärkeimmäksi. Edelleen keskustelijat kertoivat kerta toisensa jälkeen saaneensa harrastuksen parhaat elämykset esiintyessä. Esiintymiseen valmistautumiseen käytetään paljon aikaa ja vaivaa ja jännitys astua lavalle tiivistyy esityksen lähestyessä. Esiintymishetkellä haasteen ylittämisestä ja tavoitteen saavuttamisesta purkautuva nautinto on keskustelijoiden mukaan moninkertainen verrattuna pelkästään harjoittelemisesta saatavaan nautintoon. Oppiminen ja onnistumisen kokemukset liittyvät kiinteästi myös itseluottamukseen ja hyvinvointiin. Keskustelijoiden mukaan itsensä haastaminen ja oppimisen kokemukset harrastuksessa kohentavat itsetuntoa ja tuovat itseluottamusta, joka säteilee kaikille elämänalueille.

Yhdeksi keskustelun aiheeksi nousi kaikissa haastatteluissa myös jonkinlainen tarve löytää se oma juttu. Tämä vaikuttaisi viestivän postmodernista ajatusmaailmasta, jossa identiteetin rakentaminen ja autenttiset ja persoonalliset kokemukset nousevat arvokkaiksi. Myös oman jutun löytäminen voimistaa osaltaan identiteettiä ja vaikuttaa itsetuntoon ja sitä kautta hyvinvointiin. Oma juttu tarjoaa myös vastapainon arjelle. Keskusteluissa harrastusta kuvailtiin moneen otteeseen käsitteillä irtiotto ja toinen maailma. Harrastus on symboli sallitusta omasta ajasta, jossa on luvallista keskittyä ja paneutua täysin yhteen asiaan, sekä käyttäytyä toisin kuin muuten arjessa. Ujo ihminen voi leikkiä teatterin lavalla rohkeaa, tunteitaan vaikeasti ilmaiseva voi herkistyä kyyneliin kuorokonsertissa ja kehostaan epävarma voi irrotella tanssitunnilla aivan kuin oikea balettitanssija.

Yhdeksi tärkeäksi teemaksi keskusteluissa nousikin aitous. Etsittiin sitä omaa ja oikeaa

harrastusta. Harrastus on oikea, kun siihen sitoudutaan riittävästi, siis harrastetaan vähintään kerran viikossa, siihen panostetaan tarpeeksi paljon ja opitaan ja kun siihen liittyy oikea rekvisiitta. Tanssielämys on aito, kun opettaja on tarpeeksi ammattimainen, tanssisalissa on oikeat peilit ja tangot ja musiikki on sitä aitoa ja oikeaa tanssilajiin kuuluvaa. Teatteriharrastus on aito, kun päästään harjoittelemaan oikealle lavalle, jossa tuoksuu oikea teatteri ja ennen kaikkea kun päästään esiintymään oikealle yleisölle. Yhtä lailla aitoutta on lajiin sopivat vaatteet ja lajin oma termistö. Aitouteen liittyy siis tarve harjoitella ja esiintyä vähän niin kuin ammattilaiset, mutta se ei tarkoita, että harrastajilla suinkaan olisi tavoitteena tehdä harrastuksestaan ammatti. Oikeilta ammattilaisilta halutaan lainata ainoastaan puitteet aitoon elämykseen ja riittävästi haastetta, jotta oppimisesta ja kehittymisestä saadaan nautintoa. Sellaiset asiat kuin liika suorittaminen ja lajista ja kehittymisestä stressaaminen vetävät rajan harrastuksen ja ammattimaisuuden välille.

Merkitykselliseksi keskusteluissa nousi erityisesti myös harrastuksen yhteisöllisyys ja tarkemmin sanottuna uudet kaverit. Harrastusten parista joko etsittiin uusia samanhenkisiä ystäviä ja elinpiirejä tai toisaalta niitä löydettiin vahingossa. Parhaimmillaan harrastuksen kuvattiin avanneen kokonaisen uuden maailman elämään. Uusien ystävien lisäksi harrastus voi tuoda mukanaan uusia ajanviettopaikoja myös harrastuksen ulkopuolelta ja toisaalta tutustuttaa uudenlaiseen kulttuuriin, joka ulottuu myös muihin elämäntilanteisiin. Salsaaja alkaa kuunnella kuubalaista musiikkia myös vapaa-ajallaan, Voque-harrastaja alkaa viettää viikonloppujaan Voque-bileissä ja kuoroharrastaja alkaa käydä vapaa-ajallaan musiikkikonserteissa. Yhteisöllisyyden tunteen syntymisessä olennaista on harrastusryhmän samanlaiset lähtökohdat. Harrastajilla tulee olla samanlaiset tavoitteet ja suurin piirtein samanlainen lähtötaso, jotta kehittyminen ja edistyminen yhdessä toisia tukien on mahdollista. Haasteita tulee olla tarpeeksi, jotta syntyy tuntemus edistymisestä ja oppimisesta, mutta liika haasteellisuus ei saa johtaa riittämättömyyden tunteeseen ja turhautumiseen.

Haasteiden ja kykyjen tasapainoon liittyy myös luovan harrastuksen tarjoama syvä keskittymisen tila. Keskustelijat kuvailivat kerta toisensa jälkeen harrastuksen vievän heidät toiseen maailmaan. Harrastuksen aikana ei mietitä ajankulua tai muita arjen huolia. Kun harrastajalla on selkeät ohjeet ja tekemisen tavoite tiedossa ja ennen kaikkea kyvyt ja haasteet tasapainossa, luova tekeminen vie harrastajan syvään uppoutumisen tilaan, jossa harrastaja ei ole tunne liiemmin positiivisia tai negatiivisia tuntemuksia. Sen sijaan oppitunnin tai esiintymisen jälkeen purkautuva keskittymisen tilan laukeamista seuraava nautinnon tunne nousi keskusteluissa yhdeksi harrastuksen parhaista puolista. Toiset

kuvailivat tunnetta helpotukseksi, toiset euforiaksi. Kaiken kaikkiaan olennaista keskusteluissa tuntui olevan, että vaikka harrastukseen menemiseen viikko toisensa jälkeen tarvittiin usein hieman tahdonlujutta, oppitunnin tai kokoontumisen jälkeen tuntemukset olivat poikkeuksetta erittäin positiiviset ja ponnistelu tuotti poikkeuksetta palkinnon.

Jos tämän tutkimuksen tuloksia peilataan Pinen ja Gilmoren (1998: 97–98) elämästälouden nelikenttä-malliin, luova harrastaminen onkin ennen kaikkea uppoutumista tekemiseen. Pelkästään harrastuksen oikeanlaiset aidot puitteet, kuten tila, musiikki, vaatteet, yleisö ja kannustava opettaja voivat luoda esteettisesti elämyksellisen ympäristön, johon harrastaja uppoutuu. Paitsi uppoutuminen, tämän tutkimuksen perusteella luovassa harrastamisessa tärkeää on kuitenkin ennen kaikkea juuri itse tekeminen, oppiminen, suhteiden luominen ja siis aktiivinen osallistuminen. Luova harrastus näyttäytyykin tämän tutkimuksen perusteella ennen kaikkea eskapistisena elämyksenä, jossa harrastaja on itse osa elämystä ja uppoutuu täysin toimintaan. Tanssiharrastuksessa tärkeää on nimenomaan ryhmadynamiikka ja taianomaista se, kuinka iso ryhmä liikkuu samassa rytmissä samaan suuntaan ja luo illuusion yhteen puhaltavasta koneesta. Kuorossa yksittäiset äänet sulautuvat yhdeksi mahtavaksi orkesteriksi ja laulaja uppoutuu tunnepyörteeseen, ajoittain kyöneleisiin asti. Ylipäänsä harrastuksessa mahtavaa on sen luoma lumoava maailma, representaatio jostakin kuvitellusta ”oikeasta” tanssisalista, esiintymistilanteesta tai tunnelmasta sekä se, miten itse tekeminen ja sitä kautta oppiminen ja haasteiden ylittäminen luovat onnistumisen kokemuksia ja vaikuttavat positiivisesti itseuntoon.

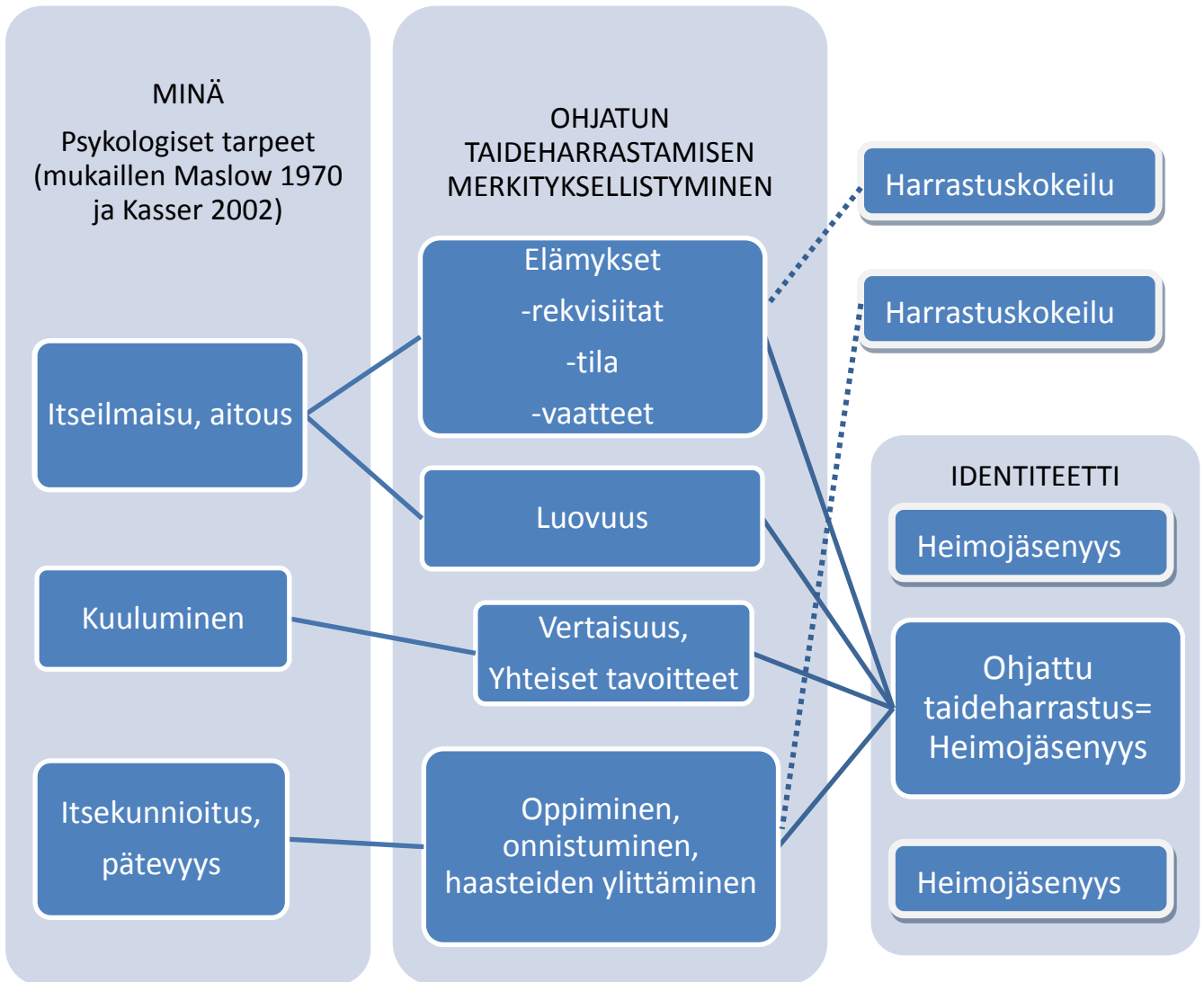
Kolmantena tavoitteena oli sekä teoreettisen viitekehyksen että empiiristen tulosten pohjalta rakentaa malli kuvaamaan ohjatun taideharrastamisen merkityksellistymistä. Ohjatun taideharrastamisen merkityksellistymisen mallissa (Kuvio 18, s. 83) luova harrastus kytkeytyy erilaisten merkitysketjujen kautta psykologisiin tarpeisiin ja toisaalta muiden heimojäsenyyksien joukossa osaksi harrastajan identiteettiä. Malli kuvaa sitä, kuinka harrastukset ja etenkin luovat harrastukset ovat keinoja tyydyttää erityisesti Kasserin (2002) ja Maslow’n (1970) tarvehierarkioiden kolmea ylintä psykologista tarvetta, tarvetta kuulumisen tunteeseen, tarvetta itsekunnioituksen ja pätevyyden tunteisiin sekä tarvetta itseilmaisuuksiin ja aitouteen.

Tämän tutkimuksen perusteella luova harrastus tarjosi harrastajille ennen kaikkea alueen oppimiseen, onnistumisiin ja haasteiden ylittämiseen, jotka tyydyttävät itsekunnioituksen ja pätevyyden tunteen tarvetta. Keskustelijat mainitsivat harrastuksesta saatavan itseluottamuksen kantautuvan muillekin elämänalueille. Toisaalta ohjattu harrastus tar-

joaa harrastajalle myös ryhmän muita ihmisiä, joiden kanssa voi jakaa samat tavoitteet, intohimot ja tunteet ja sitä kautta kokea vertaisuutta. Keskusteluissa kuvattiin mm. harrastusporukan olevan elämässä kantava voima. Tällä tavalla harrastus tyydyttää siis myös kuulumisen tarvetta. Kolmanneksi luova ohjattu harrastus tarjoaa harrastajalle elämyksiä, jotka voivat muodostua niin konkreettisista elementeistä, kuten teatterirekviisiitoista, tilasta, musiikista tai vaatetuksesta, kuin ohjaajan tavasta suhtautua oppilaisiin ammattimaisesti tai ison ryhmän kanssa yhdessä toimimisesta. Postmodernin filosofian mukaan elämysten ”keräily” on nykykuluttajan tapa ilmaista itseään ja siis rakentaa identiteettiään. Keskustelijat kuvasivat myös mm. pääsevänsä harrastuksensa kautta ensimmäistä kertaa elämässään ilmaisemaan itseään kunnolla. Luova harrastus tarjoaa harrastajalle siis tilan ja kanavan omalle luovalle ilmaisulle ja kokeilulle ja tyydyttää näin itseilmaisun ja aitouden tarpeita.

Luovat harrastukset, kuten muutkin harrastukset, ovat myös keinoja kytkeytyä erilaisiin heimoihin, joiden kulloisestakin kombinaatiosta rakentuu identiteetti. Kokeilujen kautta harrastajat pyrkivät löytämään lajin ja ryhmän, jossa pääsevät mahdollisimman monipuolisesti tyydyttämään psykologisia tarpeitaan. Harrastuskokeiluja saattaa kertyä elämän aikana useita, mutta jos harrastus ei kykene tyydyttämään harrastajan psykologisia tarpeita, tyydyttää niitä vain heikosti tai tarjoaa esimerkiksi pelkästään oppimisen ja elämyksellisyyden kokemuksia, mutta ei pysty tyydyttämään kuulumisen tarvetta, harrastus todennäköisesti vaihtuu jossain vaiheessa uuteen kokeiluun tai pysyvämpään harrastukseen. Harrastuksen vaatimukset riippuvat myös yksilön henkilökohtaisista tarvepreferensseistä. Toisella yhteisöllisyyden tarve voi olla voimakkaampi kuin toisella ja jollakin muulla taas itseilmaisun tarve korostuu ylitse muiden. Esimerkiksi utilitaristisemmalla persoonalla oppimisen ja pätevyuden tarve on todennäköisesti voimakkaampi, kuin taas hedonistilla saattaa korostua itseilmaisun ja aitouden tarve. Eri harrastuksilta voidaan vaatia myös tyydytystä eri suhteissa. Esimerkiksi soittaja voi olla tyytyväinen soittoharrastukseensa, vaikka se ei tarjoaisi yhteisöllisyyden tunnetta, jos hän saa kokea kuulumisen tunnetta jossakin muussa yhteisössä.

Ohjatun taideharrastamisen merkityksellistymisen malli auttaa ymmärtämään harrastajien motivaatiopohjaa harrastuksen valinnassa ja tarjoaa työkalun harrastuspalvelujen konseptointiin. Mallin keskeinen sarake, luovan ohjatun harrastamisen merkityksellistymisen, pyrkii kategorisoimaan niitä luovan ohjatun harrastamisen ominaisuuksia, jotka kytkevät harrastuksen kuluttajan psykologisiin tarpeisiin ja muodostuvat sitä kautta merkityksellisiksi harrastuksen valinnassa ja erityisesti harrastuksen jatkamisessa.

Kuvio 18. Ohjatun taideharrastamisen merkityksellistymisen malli

5.3. Manageriaaliset implikaatiot

Tutkimuksen kolmantena tavoitteena oli sekä teoreettisen viitekehyksen että empiiristen tulosten pohjalta esittää kehitysehdotuksia, miten ohjattuja taideharrastuspalveluita voitaisiin kehittää vastaamaan paremmin nykyajan kuluttajan tarpeita. Tämän tutkimuksen perusteella luovaan harrastamiseen sisältyy sellaisia merkityksiä, kuin kehittyminen ja oppiminen, yhteisöllisyys ja vertaisuus, aidot elämykset, harrastus itsetunnon ja identiteetin rakentajana sekä harrastus irtioton näyttämönä. Miten nämä merkitykset voidaan ottaa huomioon palvelumuotoilussa?

Toisin kuin ennako-olettamus oli, kuluttajat eivät tämän tutkimuksen perusteella haikaile pelkästään passiivisen, hedonistisen, satunnaisen ja sitoutumattoman kokeilukulttuurin perään, vaan harrastuksen vaateiksi elämyksellisyyden rinnalle nousivat ensisijaisesti oppiminen ja ryhmään kuuluminen sekä näiden positiivisten kokemusten heijastama vaikutus identiteettiin ja itsetuntoon. Harrastukselta halutaan siis säännöllisyyttä ja riittävää haastetasoa. Harrastuksessa on voitava kehittyä. Palvelumuotoilussa haasteeksi muodostuukin sopivien vertaisryhmien muodostaminen. Ikä ei aina ole välttämättä se yhdistävä tekijä, mutta tämän tutkimuksen perusteella tuntuisi olevan aito kysyntä luovalle harrastukselle, jonka voi aloittaa siis vielä aikuisiällä toisten samantasoisten seurassa ja ennen kaikkea kehittyä samaan tahtiin muiden kanssa. Kehityksessä olennaista on sopiva haastetaso. Aikuisiällä ei haluta harrastaa verenmaku suussa suorituspainotteisesti. Aikuiset osaavat asettaa omat tavoitteensa ja sparrata itse itseään. Aikuisharrastajia ei kuitenkaan tule aliarvioida. Harrastajille tulee uskaltaa tarjota haasteita, jotta he voivat kokea onnistumisen kokemuksia, jotka edelleen kannustavat jatkamaan. Haasteita tarjoamalla voi kokeilla myös ryhmän rajoja melko vapaastikin, kunhan muistaa painottaa epäonnistumisen luvallisuutta. Harrastamisessa tavoitteena on oppia uutta, mutta myös yrittäminen ja harjoittelu sinällään on nautinnollista, myös epäonnistuminen.

Ohjatussa luovassa harrastamisessa tärkeäksi nouseekin ammattitaitoinen ohjaus. Vaikka harrastajat osallistuisivatkin harrastusryhmään ilman tavoitteita, he olettavat saavansa rahoilleen vastinetta ja ennen kaikkea tiettyä aitoutta. Harrastajat haluavat kehittyä niin paljon kuin se heidän rajoissaan vain on mahdollista ja ennen kaikkea he haluavat heihin suhtauduttavan ammattimaisesti. Osa harrastuksen elämyksellisyyttä kun tämän tutkimuksen perusteella näyttäisi olevan mahdollisuus kokea jotain aitoa ja oikeaa. Siis mahdollisuus asettua hetkeksi kuvitteelliseen oikeiden tanssijoiden maailmaan, oikeaan kuorokonserttiin tai oikealle teatterin lavalle. Tuossa maailmassa asioista käytetään niiden oikeita termejä ja esityksiin valmistaudutaan niin kuin oikeat näyttelijät konsanaan,

kuitenkin harrastajien taitotaso ja siihen sopiva haastetaso mielessä pitäen.

Osa aitouden vaatimusta on myös oikeat rekvisiitat. Oikeanlainen teatterikokemus syntyy oikeasta lavasta, teatterin tuoksusta ja oikeasta yleisöstä, oikeanlainen tanssikokemus taas oikeasta musiikista, oikeanlaisesta tanssisalista, ammattitaitoisesta opettajasta ja tanssityyliin sopivasta asusta. Olennaista tässä aitoudessa on, että harrastaja voi kokea ikään kuin oikean taiteen maailman hänen omista lähtökohdistaan käsin, ilman että häneltä odotetaan mitään. Harrastus tarjoaa harrastajalle areenan sellaiselle tekemiselle ja olemiselle, jota ei muuten uskalleta tai ole mahdollisuutta tehdä. Harrastus luo näin toisen maailman, jossa irtaudutaan arjesta ja ennen kaikkea arjen rajoitteista.

Kynnys harrastukseen tulemiseen ja harrastuksen aloittamiseen tulee siis olla matala, mutta miten tämä kommunikoidaan kuluttajille? Tässä tutkimuksessa harrastajille merkitykselliseksi muodostui vertaisuus. Harrastuksessa koettiin veljeyttä muiden saman lajin harrastajien kanssa ja haluttiin kehittyä samaan tahtiin muiden kanssa. Ennen kaikkea vertaisryhmien vaikutus näkyi harrastuksen aloittamisessa. Harrastuksesta oli alun perin kuultu lähes poikkeuksetta ystävältä tai tuttavalta. Vasta sitten oli etsitty sopiva harrastuksen tarjoaja tai teatterikerhon tai tanssikoulun mainos oli sattunut silmään metrossa. Miten tällaista vertaismarkkinointia voitaisiin hyödyntää? Ensinnäkin harrastustoiminnan tulisi olla jollain lailla läpinäkyvää, jotta siitä viestiminen vertaisverkoissa on mahdollisimman helppoa. Markkinoinnin tulisi perustua läpinäkyvyyttä lisääviin valokuviin ja videopätkiin, joita on helppo levittää blogeissa ja muussa sosiaalisessa mediassa. Ennen kaikkea viestinnän tulisi välittää kuvaa vertaisista harrastuksen parissa. Harrastajat kun haluat aitoja kokemuksia, kehittymistä ja oikean harrastuksen, mutta eivät tavoittele ammattilaisuutta tai langanlaihaa balettitanssijan fysiikkaa. Jos siis markkinoidaan aikuisbalettiryhmää, viestinnässä pitäisi näkyä nimenomaan niitä kaikenkarvaisia ja kaikenkokoisia tavallisia aikuisia, jotka sattuvat pitämään hauskaa baletin parissa.

LÄHDELUETTELO

- Aaltola, Juhani & Raine Valli (2007). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus [Jyväskylän yliopisto].
- Bammel, Gene & Lei Lane Burrus-Bammel (1996). *Leisure & human behavior*. 3.painos. Madison: Brown & Benchmark.
- Bauer, Martin W. & George Gaskell (2000). *Qualitative Researching With Text, Image And Sound: A Practical Handbook*. London: Sage.
- Bauman, Z. (1990). *Thinking Sociologically*, Blackwell, Oxford
- Brajša-Žganec, Andreja, Marina Merkaš & Iva Šverko (2011). Quality of Life and Leisure Activities: How do Leisure Activities Contribute to Subjective Well-Being? *Social Indicators Research*, 102:1, 81-91. doi:10.1007/s11205-010-9724-2
- Cova, Bernard & Véronique Cova (2002). Tribal Marketing: The Tribilisation Of Society And Its Impact On The Conduct Of Marketing. *European Journal of Marketing*, 36:5, s.595-620.
- Csikszentmihalyi, Mihaly (1981). Leisure and Socialization. *Social Forces*, 60:2, s.332-340.
- Csikszentmihalyi, Mihaly (1996). The Creative Personality. *Psychology Today*, 29:4, s.36-40.
- Csikszentmihalyi, Mihaly (1997a). Happiness And Creativity: Going With The Flow. *Futurist*, 31:5.s.8-12.
- Csikszentmihalyi, Mihaly (1997b). Finding Flow. *Psychology Today*, 30:4, s.46-50.
- Csikszentmihalyi, Mihaly (1999) If We Are So Rich, Why Aren't We Happy? *American Psychologist*, 54:10, 821 827.

- Deci, Edward L. & Richard M. Ryan (2000). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist*, 55:1, 68-78.
- Denzin, Norman K. & Yvonna S. Lincoln (2005). *Handbook Of Qualitative Research*. Thousand Oaks (Calif.): Sage.
- Dimanche, Frédéric & Diane Samdahl (1994). Leisure As Symbolic Consumption: A Conceptualization And Prospectus For Future Research. *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 16:2, s. 119-129. doi:10.1080/01490409409513224.
- Edmunds, Holly (1999). *The Focus Group Research Handbook*. Lincolnwood, Ill.: NTC Business Books.
- Eriksson, Päivi & Anne Kovalainen (2008). *Qualitative Methods In Business Research*. London: Sage.
- Eskola, Jari & Jaana Vastamäki (2001). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu : virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Eskola, Jari & Juha Suoranta (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Florida, Richard (2002). *The Rise Of The Creative Class : And How It's Transforming Work, Leisure, Community And Everyday Life*. New York : Basic Books.
- Haggard, L.M. & D.R. Williams (1992). Identity Affirmation Through Leisure Activities: Leisure Symbols Of The Self. *Journal of Leisure Research*, 24:1.
- Hanifi Riitta (2009). Musiikin aktiiviset harrastajat. Teoksessa Liikkanen Mirja, *Suomalainen vapaa-aika – Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus.

- Hanifi, Riitta (2005) Vapaa-ajan harrastukset – itse tekeminen, aktiivinen harrastaminen. Teoksessa Liikkanen Mirja, Riitta Hanifi & Ulla Hannula (toim.) *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurin pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002*. Helsinki: Tilastokeskus.)
- Heinonen Visa (2008). MUUTOKSIA SUOMALAISTEN VAPAA-AJAN VIETOSSA - kotisohvalla, yhteisöissä ja matkailuelämyksissä. *Kulutustutkimus.Nyt*, 2008:1, 2-23.
- Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme (2000). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopainos.
- Hirsjärvi, Sirkka, Pirkko Remes & Paula Sajavaara (2009). *Tutki ja kirjoita*. 15. painos. Helsinki: Tammi.
- Horner, Susan & John Swarbrooke (2005). *Leisure marketing: a global perspective*. Oxford [England] : Elsevier Butterworth-Heinemann.412 s.
- Huffman, C., Ratneshwar, S. & Mick, D. G. (2000). Consumer Goal Structures And Goal-Determination Processes: An Integrative Framework. Teoksessa S. Ratneshwar, D.G. Mick & C. Huffman (Toimittajat.). *The why of consumption. Contemporary Perspectives on Consumer Motives, Goals, and Desires*. London, UK: Routledge, 9–35.
- Inglehart, Ronald F. (2008). Changing Values among Western Publics from 1970 to 2006. *West European Politics*, 31: 1/2, p130-146. doi:10.1080/01402380701834747
- Kasser, Tim (2002). *The High Price of Materialism*. London. The MIT Press. 149 s. ISBN0-262-11268-X
- Kasser, Virginia Grow & Richard M. Ryan (1999). The Relation of Psychological Needs for Autonomy and Relatedness to Vitality, Well-Being, and Mortality in a Nursing Home. *Journal of Applied Social Psychology*, 29:5, s.935-954.

- Kernan, Jerome B. & Tereza J. Domzal (2000). Playing on the Post-modern Edge: Action Leisure as Self-Identity. Teoksessa: *Consumer psychology of tourism, hospitality and leisure*. 387 s. Woodside, A.G, G.I. Crouch, J.A. Mazanec, M. Oppermann & M.Y.Sakai Wallingford: CABI.
- Kotro, Tanja, Päivi Timonen, Mika Pantzar, Eva Heiskanen (2005). The Leisure Business And Lifestyle. *Julkaisuja / Kuluttajatutkimuskeskus*, 2005:2. Helsinki : National consumer research centre
- Liikkanen Mirja (2005). Social Change And The Concept Of Leisure. Teoksessa: *Manufacturing leisure: innovations in happiness, well-being and fun*, s.58-77. Helsinki : National Consumer Research Centre.
- Liikkanen, Mirja, Riitta Hanifi ja Ulla Hannula (toim.) (2005). *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä: vapaa-ajan muutokset 1981-2002*. Helsinki: Tilastokeskus
- Maffesoli, M. (1996). *The Time of The Tribes*, Sage, London
- Maslow, Abraham H. (1970). *Motivation and Personality*. NewYork: Harper & Row.
- Moneta, Giovanni B. & Mihaly Csikszentmihalyi (1996). The Effect of Perceived Challenges and Skills on the Quality of Subjective Experience. *Journal of Personality*, 64:2, s.275-310. doi:10.1111/1467-6494.ep9606164110
- Morgan, David L (1997). *Focus Groups As Qualitative Research*. Newbury Park: Sage.
- Myllyniemi, Sami (2009). *Aika vapaalla: nuorten vapaa-aikatutkimus 2009*. Helsinki: Opetusministeriö : Nuorisotutkimusverkosto : Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2010c). Tanssin aluekeskustoiminta vuosina 2005–2009. *Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä*, 2010:7.
- Opetusministeriö (2010). Kulttuuri – tulevaisuuden voima, Toimikunnan ehdotus selonteoksi kulttuurin tulevaisuudesta. *Opetusministeriön julkaisuja*, 2010:10.

- Pine, II, B. Joseph & James H. Gilmore (1998). WELCOME TO THE EXPERIENCE ECONOMY. *Harvard Business Review*, 76:4, 97-105.
- Pääkkönen, Hannu & Iris Niemi (2002). *Suomalainen arki: ajankäyttö vuosituhannen vaihteessa*. Tilastokeskus.
- Pääkkönen, Hannu & Riitta Hanifi (2011). *Ajankäytön muutokset 2000-luvulla*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Roberts, Kenneth (2006). *Leisure In Contemporary Society*. Wallingford: CABI.
- Roberts, Kenneth (1970). *Leisure*. London: Longman group Ltd.
- Rojek, Chris (1995). *Decentring Leisure : Rethinking Leisure Theory*. London:Sage.
- Shipman, Alan (2004). Lauding the Leisure Class: Symbolic Content and Conspicuous Consumption. *Review of Social Economy*, Sep, 62:3, 277-289. doi:10.1080/0034676042000253909
- Shen, Xiangyou Sharon & Careen Yarnal (2010). Blowing Open the Serious Leisure-Casual Leisure Dichotomy: What's In There? *Leisure Sciences*, 32:2, 162-179. doi:10.1080/01490400903547179
- Silverman, David (1997). *Qualitative Research: Theory, Method And Practice*. London: Sage.
- Solomon, Michael R (2009). *Consumer Behavior : Buying, Having, And Being*. 8. Painos. Upper Saddle River, N.J : Pearson Prentice Hall.
- Stebbins, Robert A. (1992). *Amateurs, Professionals, and Serious Leisure*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Stokowski, Patricia A. (1995). *Leisure In Society: A Network Structural Perspective*. London: Mansell.

- Tilastokeskus (2005). *Julkaistu: 26.1.2005 Vapaa-ajan merkitys lisääntynyt*. [online]. [Siteerattu 05.03.2012]. Saatavana World Wide Webistä:
<URL: http://www.stat.fi/til/vpa/2002/vpa_2002_2005-01-26_tie_001.html>
- Tilastokeskus (2011). *Julkaistu: 17.2.2011 Suomalaisten vapaa-aika lisääntynyt*. [online]. [Siteerattu 05.03.2012]. Saatavana World Wide Webistä:
<URL:http://www.stat.fi/til/akay/2009/02/akay_2009_02_2011-02-17_tie_001_fi.html>
- Torkildsen, George (2000). *Leisure And Recreation Management*. 4.painos. London: E & FN Spon.
- Tsaur, Sheng-Hshiang & Ying-Wen Liang (2008). Serious Leisure and Recreation Specialization. *Leisure Sciences*, 30:4, 325-341.
doi:10.1080/01490400802165115
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Valtiovarainministeriö (2011). Eurooppa 2020 – strategia: Suomen kansallinen ohjelma, kevät 2011. *Valtiovarainministeriön julkaisuja: Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset*, 2011:14a.
- Valtonen, Anu (2004). *Rethinking free time : a study on boundaries, disorders and symbolic goods*. Acta Universitatis oeconomicae Helsingiensis A 236. Helsinki: Helsinki School of Economics.
- Veenhoven, Ruut (2003a). Arts-of-Living. *Journal of Happiness Studies*, 4: 4, s.373-384.
- Veenhoven, Ruut (2003b). Hedonism and Happiness. *Journal of Happiness Studies*, 4: 4, s. 437-457.
- Vehmas, Hanna (2010). Liikuntamatkalla Suomessa: Vapaa-ajan valintoja jälkimodernissa yhteiskunnassa. *Studies in Sport, Physical education and health*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Liite 1: Teemahaastattelujen runko

Haastateltavien esittely

Miten/miksi valinnut harrastuksen

Muut harrastukset

Muu vapaa-aika

Käsitys harrastuksesta ennen aloittamista.

Tuntemukset ennen ohjattuun harrastamiseen menoa

Tuntemukset harrastamisen aikana

Tuntemukset kokoontumisen jälkeen

Harrastamisen parhaat puolet

Harrastamisen negatiiviset puolet

Esiintyminen

Esiintyminen verrattuna oppitunteihin.

Harrastuksen asema elämässä

Miten muut ajattelevat harrastuksesta

Ajatteleeko harrastustaan muina aikoina, millaisia ajatuksia

Täydellinen teatteri/tanssi/käsityö –kokemus

Täydellinen teatteri/tanssi/käsityö –kokemus visuaalisesti

Harrastuskokemuksen konkreettiset elementit, vaatteet, tila, opettaja yms.

Mitä ajattelee muista, jotka harrastavat

(Tavoitteellisuus, Elämyksellisyys, Luovuus, Identiteetti, Sosiaalisuus –ulottuvuuksia ei mainita)